

Gmina Zaręby Kościelne

**STRATEGIA ROZWOJU GMINY ZARĘBY
KOŚCIELNE NA LATA 2016 – 2020
z perspektywą na lata 2021 – 2025**

grudzień 2015 r.

SPIS TREŚCI:

1.	WSTĘP	3
1.1.	METODOLOGIA OPRACOWANIA DOKUMENTU	3
1.2.	SPÓJNOŚĆ STRATEGII Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI WYŻSZEGO RZĘDU.....	4
1.3.	AKTY PRAWNE ORAZ ŹRÓDŁA INFORMACJI	17
2.	DIAGNOZA AKTUALNEGO STANU GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE	19
2.1.	OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY	19
2.2.	UWARUNKOWANIA SPOŁECZNO – GOSPODARCZE.....	20
2.3.	INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	35
2.4.	ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE I OBSZARY CHRONIONE	41
2.5.	JAKOŚĆ ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	52
2.6.	ZASOBY ŚRODOWISKA KULTUROWEGO	59
2.7.	ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNE GMINY	60
2.8.	BUDŻET GMINY	62
3.	ANALIZA SWOT	66
4.	WIZJA I MISJA ROZWOJU GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE	68
5.	STRATEGICZNE I OPERACYJNE CELE ROZWOJU GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE.....	69
6.	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA DZIAŁAŃ REALIZOWANYCH W RAMACH STRATEGII.....	78
7.	WDRAŻANIE I MONITOROWANIE STRATEGII	80
7.1.	ZASADY REALIZACJI STRATEGII	80
7.2.	PODMIOTY UCZESTNICZĄCE WE WDRAŻANIU STRATEGII	82
7.3.	WSKAŹNIKI MONITOROWANIA REALIZACJI STRATEGII.....	82
	SPIS TABEL, WYKRESÓW I RYSUNKÓW	85

1. Wstęp

Konieczność tworzenia gminnych dokumentów o charakterze strategicznym nie wynika wprost z przepisów prawa. Znowelizowana w 2013 r. *ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju* (tj. Dz. U. z 2014 r. poz. 1649 z późn. zm.), tworząca podstawy prawne zasad wdrażania programów Unii Europejskiej na lata 2014 – 2020, wśród dokumentów strategicznych opracowywanych przez jednostki samorządu terytorialnego wymienia jedynie strategie rozwoju województw oraz strategie ponadregionalne. Katalog ten pozostaje jednak otwarty, a wśród podmiotów odpowiedzialnych za prowadzenie polityki rozwoju wymienia m.in. samorząd gminny.

Strategiczne zarządzanie w sektorze administracji publicznej ma znaczenie przede wszystkim ze względu na potrzebę stałej racjonalizacji oraz podnoszenia efektywności gospodarowania funduszami publicznymi, a także stałe podnoszenie jakości usług świadczonych na rzecz społeczeństwa.

Istotą strategii rozwoju lokalnego jest w szczególności wskazanie kierunków działań, które będą stymulować rozwój danego obszaru. Ponadto strategia stanowi kluczowy dokument planistyczny, który poprzez swoją zawartość systematyzuje wiedzę o Gminie.

Prace nad *Strategią Rozwoju Gminy Zaręby Kościelne na lata 2016 – 2020, z perspektywą na lata 2021 – 2025* rozpoczęto z inicjatywy władz lokalnych. Harmonijny i zrównoważony rozwój społeczno – gospodarczy Gminy ma zasadnicze znaczenie dla zapewnienia komfortu życia lokalnej społeczności oraz przyjaznego otoczenia dla potencjalnych inwestorów. Poniższy dokument stanowił będzie narzędzie do właściwego wyboru długofalowych celów, ustalania programów do realizacji zadań, ale przede wszystkim narzędzie stymulowania rozwoju gminy.

Ramy czasowe opracowania stanowią lata 2016 – 2020 (perspektywa 2021 – 2025) – bezpośrednim uzasadnieniem tego działania jest przyjęcie horyzontu obejmującego w całości kolejną perspektywę finansową Unii Europejskiej (tj. 2014 – 2020) oraz przyjęcie horyzontu zbieżnego z horyzontem krajowej i regionalnej strategii rozwoju.

1.1. Metodologia opracowania dokumentu

Strategia Rozwoju Gminy Zaręby Kościelne na lata 2016 – 2020, z perspektywą na lata 2021 – 2025 (zwana dalej *Strategią*) kładzie nacisk na zrównoważony rozwój Gminy (bazujący na zintegrowaniu polityki środowiskowej, gospodarczej, przestrzennej i społeczno – kulturowej), prowadzący w efekcie do poprawy jakości życia mieszkańców i budowania jego trwałych podstaw ekonomicznych oraz środowiskowych. Konstrukcję niniejszej *Strategii* oparto na partycypacyjno – eksperckim modelu budowy planów strategicznych jednostek samorządu terytorialnego, w pełni oddającym oczekiwania krajowych oraz unijnych instytucji odpowiedzialnych za rozwój terytorialny.

Podstawę do określenia celów strategicznych, którymi Gmina Zaręby Kościelne będzie się kierowała w latach 2016 – 2020 (z perspektywą na lata 2021 – 2025), było przygotowanie diagnozy stanu społeczno – gospodarczego, której głównym celem jest analiza sytuacji społeczno – gospodarczej i środowiskowej Gminy. Ponadto stanowi ona punkt wyjścia do dalszych prac nad niniejszym dokumentem strategicznym.

Analizy materiału dokonano na podstawie istniejących danych zastanych (z ang. *desk research*). W badaniu wykorzystano wtórne źródła informacji, takie jak: dane statystyczne z Głównego Urzędu Statystycznego (np. Bank Danych Lokalnych, roczniki i publikacje zbiorcze), dane z Urzędu Gminy Zaręby Kościelne oraz Starostwa Powiatowego, dokumenty strategiczne dla regionu, akty prawne oraz literaturę tematu.

Na podstawie diagnozy stanu powstała analiza SWOT: silne strony (wewnętrzne), słabe strony (wewnętrzne), szanse (zewnętrzne) i zagrożenia (zewnętrzne), stanowiąca syntezę najważniejszych wniosków wynikających z raportu stanu obecnego, która uwypukliła atuty i mocne strony, ale również pozwoliła wskazać główne problemy do rozwiązania.

Wykonana analiza SWOT posłużyła do wypracowania celów strategicznych i operacyjnych, tworzących niejako „scenariusz” działań inwestycyjnych i pozainwestycyjnych, koniecznych do zrównoważonego rozwoju Gminy Zaręby Kościelne.

Ostatnim etapem prac nad *Strategią* było opracowanie systemu monitorowania osiągnięcia celów i realizacji poszczególnych działań oraz aktualizowania dokumentu – zgodnie ze zmieniającymi się uwarunkowaniami wewnętrznymi i w otoczeniu Gminy.

Reasumując powyższe niniejsza *Strategia* obejmuje następujące elementy:

- Diagnoza aktualnego stanu Gminy
- Analiza SWOT
- Wyznaczenie wizji i misji Gminy oraz celów strategicznych i działań
- Źródła finansowania wdrażania *Strategii*
- Opracowanie metod wdrażania i monitorowania *Strategii*

1.2. Spójność Strategii z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu

Poniżej przedstawiono charakterystykę dokumentów strategicznych na poziomie unijnym, krajowym, regionalnym i lokalnym, z którymi spójne są cele zapisane w *Strategii Rozwoju Gminy Zaręby Kościelne na lata 2016 – 2020, z perspektywą na lata 2021 – 2025*.

DOKUMENTY STRATEGICZNE W RAMACH UNII EUROPEJSKIEJ

Strategia Europa 2020

Strategia „Europa 2020” jest dziesięcioletnią strategią Unii Europejskiej na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia, zapoczątkowaną w 2010 r. Ma ona na celu nie tylko rozwiązanie problemów wynikających z kryzysu, z którego obecnie kraje UE stopniowo wychodzą. Strategia ta ma również pomóc skorygować niedociągnięcia europejskiego modelu

wzrostu gospodarczego i stworzyć warunki, dzięki którym będzie on bardziej służył zrównoważonemu i sprzyjającemu włączeniu społecznemu wzrostowi.

Ustalono pięć nadrzędnych celów, które UE ma osiągnąć do 2020 roku. Obejmują one zatrudnienie, badania i rozwój, klimat i energię, edukację, integrację społeczną i walkę z ubóstwem. Strategia zawiera również siedem tzw. inicjatyw przewodnich, w oparciu o które Unia Europejska i władze państw członkowskich będą nawzajem uzupełniać swoje działania w kluczowych dla strategii obszarach, takich jak: innowacje, gospodarka cyfrowa, zatrudnienie, młodzież, polityka przemysłowa, ubóstwo i oszczędne gospodarowanie zasobami.

Celem strategii „Europa 2020” jest osiągnięcie wzrostu gospodarczego, który będzie: *inteligentny* – dzięki bardziej efektywnym inwestycjom w edukację, badania naukowe i innowacje; *zrównoważony* – dzięki zdecydowanemu przesunięciu w kierunku gospodarki niskoemisyjnej; oraz *sprzyjający włączeniu społecznemu*, ze szczególnym naciskiem na tworzenie nowych miejsc pracy i ograniczanie ubóstwa.

Strategia Europa 2020	Strategia Rozwoju Gminy Zaręby Kościelne na lata 2016 – 2020			
	Cel strategiczny I. Poprawa i rozwój infrastruktury technicznej	Cel strategiczny II. Rozwój infrastruktury społecznej	Cel strategiczny III. Rozwój przedsiębiorczości i przeciwdziałanie bezrobociu	Cel strategiczny IV. Ochrona środowiska przyrodniczego i kulturowego
Zatrudnienie			X	
Zmiany klimatu i zrównoważone wykorzystanie energii				X
Edukacja		X		X
Walka z ubóstwem i wykluczeniem społecznym	X	X		

Źródło: opracowanie własne

KRAJOWE PROJEKTY STRATEGICZNE

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności” – to dokument rządu RP o charakterze analitycznym i rekomendacyjnym. Określa on główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno – gospodarczego Polski, a także kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zrównoważonego rozwoju. Stanowi opis nowego projektu cywilizacyjnego w perspektywie do roku 2030.

Celem Strategii jest przezwyciężenie kryzysu finansowego w jak najkrótszym czasie i próba uniknięcia tzw. „straconej dekady” – wolniejszego rozwoju gospodarczego niż w poprzednich latach, który powodowałby negatywny wpływ na jakość życia ludzi. Strategia zakłada więc zbudowanie przewag konkurencyjnych do 2030 roku, tak, aby po wykorzystaniu obecnych sił rozwojowych Polska posiadała nowe potencjały wzrostu w obszarach, które dotychczas nie były eksploatowane, np. w obszarze edukacji.

Głównym celem dokumentu jest poprawa jakości życia Polaków mierzona wskaźnikami jakościowymi, a także wartością oraz tempem wzrostu polskiego PKB. Projekt kładzie nacisk na jednoczesny rozwój w trzech strategicznych obszarach: konkurencyjności i innowacyjności gospodarki, równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski oraz efektywności i sprawności państwa.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030.	Strategia Rozwoju Gminy Zaręby Kościelne na lata 2016 – 2020			
	Cel strategiczny I. Poprawa i rozwój infrastruktury technicznej	Cel strategiczny II. Rozwój infrastruktury społecznej	Cel strategiczny III. Rozwój przedsiębiorczości i przeciwdziałanie bezrobociu	Cel strategiczny IV. Ochrona środowiska przyrodniczego i kulturowego
Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki		X		
Wzrost wydajności i konkurencyjności gospodarki			X	
Stworzenie Polski Cyfrowej	X			
Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”		X	X	
Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska				X
Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych	X	X	X	

Źródło: opracowanie własne

Strategia Rozwoju Kraju 2020

Strategia Rozwoju Kraju 2020 (SRK) to główna strategia rozwojowa Polski do 2020 r. Wskazuje najważniejsze zadania państwa, które należy zrealizować w najbliższych latach, by przyspieszyć rozwój Polski, orientacyjny harmonogram oraz sposób finansowania zaplanowanych działań. SRK jest częścią systemu zarządzania rozwojem kraju. Stanowi bazę dla 9 strategii zintegrowanych, które realizują założone w niej cele i uszczegóławiają ją.

Strategia proponuje podejście dwukierunkowe, polegające na usuwaniu barier i słabości polskiej gospodarki oraz wykorzystaniu jej mocnych stron. SRK wyznacza trzy obszary, na których powinny zostać skoncentrowane fundusze na politykę rozwoju: *konkurencyjna gospodarka, spójność społeczna i terytorialna, sprawne i efektywne państwo.*

Strategia Rozwoju Kraju 2020	Strategia Rozwoju Gminy Zaręby Kościelne na lata 2016 – 2020			
	Cel strategiczny I. Poprawa i rozwój infrastruktury technicznej	Cel strategiczny II. Rozwój infrastruktury społecznej	Cel strategiczny III. Rozwój przedsiębiorczości i przeciwdziałanie bezrobociu	Cel strategiczny IV. Ochrona środowiska przyrodniczego i kulturowego
Konkurencyjna gospodarka	X	X	X	X
Spójność społeczna i gospodarcza	X	X		
Sprawne i efektywne państwo	X	X		

Źródło: opracowanie własne

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020: regiony, miasta, obszary wiejskie

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (KSRR) to rządowa wizja rozwoju polskich regionów do 2020 roku. Określa najważniejsze wyzwania, założenia i cele polityki regionalnej państwa. Wyznacza też zasady i mechanizmy współpracy pomiędzy rządem a samorządami wojewódzkimi oraz koordynacji działań obu szczebli. Formalnie KSRR jest jedną z 9 strategii zintegrowanych, która realizuje cele rozwoju kraju nakreślone w *Strategii Rozwoju Kraju 2020*.

Najważniejszym celem KSRR jest wykorzystanie specyficznych atutów (tzw. potencjałów rozwojowych), które ma każdy obszar Polski, dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności. Chodzi o politykę rozwoju „szytą na miarę” konkretnej części naszego kraju. Środki na rozwój trzeba inwestować tak, by wspierały mocne strony danego obszaru, dawały szansę na wzrost gospodarczy i większe zatrudnienie oraz niwelowały różnice w poziomie rozwoju. Polskie regiony mają być po prostu lepszym miejscem do życia. Ten cel ma charakter ponadczasowy i nie odnosi się tylko do 2020 roku, czyli czasu obowiązywania strategii. KSRR wyznacza też trzy cele szczegółowe. Dotyczą one:

- *wzrostu konkurencyjności regionów* – chodzi o rozwijanie potencjałów największych miast i otaczających je gmin oraz tworzenie warunków do korzystania z tego rozwoju przez pozostałe obszary. To w miastach powstaje najwięcej nowych miejsc pracy, innowacyjnych firm, w nich zlokalizowane są szkoły wyższe, instytucje kultury,
- *niwelowania różnic w rozwoju poszczególnych obszarów kraju* – chodzi szczególnie o obszary wiejskie o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług, miasta, które tracą dotychczasowe funkcje społeczno – gospodarcze, np. były stolice województw, obszary przygraniczne czy te części Polski, które nie mają nowoczesnej sieci drogowej czy kolejowej,
- *sprawnego zarządzania polityką rozwoju* – m.in. większa rola województw w prowadzeniu polityki rozwoju, nowe narzędzia polityki regionalnej.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020	Strategia Rozwoju Gminy Zaręby Kościelne na lata 2016 – 2020			
	Cel strategiczny I. Poprawa i rozwój infrastruktury technicznej	Cel strategiczny II. Rozwój infrastruktury społecznej	Cel strategiczny III. Rozwój przedsiębiorczości i przeciwdziałanie bezrobociu	Cel strategiczny IV. Ochrona środowiska przyrodniczego i kulturowego
Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów	X		X	X
Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych	X	X	X	X

Źródło: opracowanie własne

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030), przyjęta przez rząd w grudniu 2011 r., jest najważniejszym dokumentem strategicznym dotyczącym zagospodarowania przestrzennego kraju. W dokumencie:

- przedstawiono wizję zagospodarowania przestrzennego kraju do 2030 roku,
- określono cele i kierunki polityki przestrzennego zagospodarowania kraju,
- wskazano zasady, według których w przestrzeni powinna być realizowana działalność człowieka.

W KPZK 2030 traktujemy rozwój kraju w sposób kompleksowy. Oznacza to, że zadaniem zagospodarowania przestrzennego jest godzenie interesów różnych użytkowników przestrzeni (mieszkańców, przedsiębiorców inwestorów, państwa). KPZK wskazuje najpilniejsze problemy zagospodarowania polskiej przestrzeni i konkretne działania naprawcze w sześciu obszarach tematycznych dla:

- poprawy konkurencyjności największych miast i powiązań między nimi,
- tworzenia warunków równomiernego rozwoju poza dużymi miastami,
- rozwoju infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej (np. sieci szerokopasmowe),
- poszanowania środowiska naturalnego i walorów krajobrazowych, a także kulturowych,
- wzmacniania odporności Polski na zagrożenia związane z bezpieczeństwem energetycznym (np. poprzez budowanie połączeń energetycznych z sąsiednimi państwami) czy ekstremalnymi zjawiskami naturalnymi (np. powodzią),
- systematycznej budowy i utrzymania skutecznego systemu planowania przestrzennego (np. eliminowania chaotycznego sposobu zabudowy przedmieść).

W 2030 r. przestrzeń Polski ma być przyjazna dla mieszkańców naszego kraju i z powodzeniem konkurować z przestrzenią europejską. Siłą polskiej przestrzeni, podobnie jak w Europie, będzie rozwój obszarów funkcjonalnych.

Koncepcja Przestrzennej Zagospodarowania Kraju 2030	Strategia Rozwoju Gminy Zaręby Kościelne na lata 2016 – 2020			
	Cel strategiczny I. Poprawa i rozwój infrastruktury technicznej	Cel strategiczny II. Rozwój infrastruktury społecznej	Cel strategiczny III. Rozwój przedsiębiorczości i przeciwdziałanie bezrobociu	Cel strategiczny IV. Ochrona środowiska przyrodniczego i kulturowego
Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju	X	X	X	X
Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych	X			
Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających wysoką jakość środowiska przyrodniczego i krajobrazowego	X			X
Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego				X
Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego				X

Źródło: opracowanie własne

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020

Pierwszy dokument rządowy, który w sposób systematyczny podejmuje problematykę budowy wzajemnego zaufania między obywatelami oraz między obywatelami a państwem i jego instytucjami – to Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020.

Głównym celem SRKL jest rozwijanie kapitału ludzkiego poprzez wydobywanie potencjałów osób w taki sposób, by mogły w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, politycznym i ekonomicznym na wszystkich etapach życia.

Poza celem głównym w SRKL wyznaczono pięć celów szczegółowych:

- wzrost zatrudnienia,
- wydłużenie aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych,
- poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- poprawa zdrowia obywateli oraz podniesienie efektywności opieki zdrowotnej,
- podniesienie poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli.

Realizacja celu głównego oraz celów szczegółowych SRKL odbywać się będzie poprzez działania podejmowane na różnych etapach życia: od wczesnego dzieciństwa, poprzez edukację szkolną, edukację na poziomie wyższym, okres aktywności zawodowej i rodzicielstwa, do starości.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020	Strategia Rozwoju Gminy Zaręby Kościelne na lata 2016 – 2020			
	Cel strategiczny I. Poprawa i rozwój infrastruktury technicznej	Cel strategiczny II. Rozwój infrastruktury społecznej	Cel strategiczny III. Rozwój przedsiębiorczości i przeciwdziałanie bezrobociu	Cel strategiczny IV. Ochrona środowiska przyrodniczego i kulturowego
Kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności oraz komunikacji		X		X
Poprawa mechanizmów partycypacji społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne		X		X
Usprawnienie procesów komunikacji społecznej oraz wymiany wiedzy	X	X		X
Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego		X	X	X

Źródło: opracowanie własne

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na lata 2014 – 2020

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 (POI i Ś 2014-2020) to krajowy program wspierający gospodarkę niskoemisyjną, ochronę środowiska, przeciwdziałanie i adaptację do zmian klimatu, transport i bezpieczeństwo energetyczne. Środki unijne z programu przeznaczone zostaną również w ograniczonym stopniu na inwestycje w obszary ochrony zdrowia i dziedzictwa kulturowego. POI i Ś 2014 – 2020 będzie kontynuował główne kierunki inwestycji określone w jego poprzedniku – POI i Ś 2007 – 2013. Dotyczą one przede wszystkim rozwoju infrastruktury technicznej kraju w najważniejszych sektorach gospodarki.

Dzięki równowadze pomiędzy działaniami inwestycyjnymi w infrastrukturę oraz wsparciu skierowanemu do wybranych obszarów gospodarki, program będzie skutecznie realizował założenia strategii Europa 2020, z którą powiązany jest jego cel główny - wsparcie gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów i przyjaznej środowisku oraz sprzyjającej spójności terytorialnej i społecznej. Obszary wsparcia i rodzaje projektów możliwych do realizacji w ramach programu Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020:

- 1) Zmniejszenie emisyjności gospodarki
- 2) Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu
- 3) Rozwój sieci drogowej TEN-T i transportu multimodalnego
- 4) Infrastruktura drogowa dla miast
- 5) Rozwój transportu kolejowego w Polsce
- 6) Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego w miastach
- 7) Poprawa bezpieczeństwa energetycznego
- 8) Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury
- 9) Wzmocnienie strategicznej infrastruktury ochrony zdrowia
- 10) Pomoc techniczna

W zależności od specyfiki danego rodzaju wsparcia, określany jest typ podmiotów, które mogą z niego korzystać. Możemy wyróżnić następujące grupy podmiotów uprawnionych do ubiegania się o wsparcie:

- jednostki samorządu terytorialnego,
- przedsiębiorstwa realizujące cele publiczne,
- administracja publiczna,
- służby publiczne inne niż administracja,
- instytucje ochrony zdrowia,
- instytucje kultury, nauki i edukacji,
- duże przedsiębiorstwa,
- małe i średnie przedsiębiorstwa,
- organizacje społeczne i związki wyznaniowe.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na lata 2014 – 2020	Strategia Rozwoju Gminy Zaręby Kościelne na lata 2016 – 2020			
	Cel strategiczny I. Poprawa i rozwój infrastruktury technicznej	Cel strategiczny II. Rozwój infrastruktury społecznej	Cel strategiczny III. Rozwój przedsiębiorczości i przeciwdziałanie bezrobociu	Cel strategiczny IV. Ochrona środowiska przyrodniczego i kulturowego
Zmniejszenie emisyjności gospodarki	X			X
Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu	X			X
Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury		X		X

Źródło: opracowanie własne

REGIONALNE DOKUMENTY STRATEGICZNE

Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014 – 2020

Regionalny Program dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014 – 2020 to dokument uwzględniający cele zdefiniowane przez Komisję Europejską oraz odpowiadający na wyzwania regionu w zakresie stymulowania rozwoju społecznego i gospodarczego, w powiązaniu z celami nakreślonymi przez Strategię Europa 2020. Jego celem jest umożliwienie zrównoważonego rozwoju zwiększającego spójność społeczną i terytorialną przy wykorzystaniu potencjału mazowieckiego rynku pracy. Program stanowi narzędzie realizacji polityki rozwoju prowadzonej przez Samorząd Województwa Mazowieckiego.

W ramach RPO WM 2014 – 2020 możliwe jest uzyskanie dofinansowania tzw. projektów twardych wspieranych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) oraz tzw. projektów miękkich, przeznaczonych na inwestycje w zasoby ludzkie, wspieranych z Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS).

Cel główny RPO WM 2014 – 2020, tj. inteligentny, zrównoważony rozwój zwiększający spójność społeczną i terytorialną przy wykorzystaniu potencjału mazowieckiego rynku pracy osiągnąony będzie poprzez cele strategiczne stanowiące odpowiedź na trzy podstawowe wyzwania *Strategii Europa 2020*, w kontekście wspierania rozwoju inteligentnego, zrównoważonego, jak i włączającego:

- rozwój konkurencyjnej gospodarki regionu opartej na innowacyjności, przedsiębiorczości, chłonnym rynku pracy i zrównoważonych zasobach,
- przeciwdziałanie dysproporcjom regionalnym prowadzące do zwiększenia chłonności regionalnego rynku pracy poprzez wyrównywanie dostępu do zatrudnienia, włączenie społeczne i edukację,
- wsparcie działań wzmacniających zrównoważony rozwój środowiska na Mazowszu.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014 – 2020	Strategia Rozwoju Gminy Zaręby Kościelne na lata 2016 – 2020			
	Cel strategiczny I. Poprawa i rozwój infrastruktury technicznej	Cel strategiczny II. Rozwój infrastruktury społecznej	Cel strategiczny III. Rozwój przedsiębiorczości i przeciwdziałanie bezrobociu	Cel strategiczny IV. Ochrona środowiska przyrodniczego i kulturowego
Wzrost e – potencjału Mazowsza	X			
Rozwój potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości			X	
Przejęcie na gospodarkę niskoemisyjną	X			X
Gospodarka przyjazna środowisku				X
Jakość życia	X	X	X	
Rozwój rynku pracy		X	X	
Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem		X		
Edukacja dla rozwoju regionu		X		X
Pomoc Techniczna			X	

Źródło: opracowanie własne

Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 r. Innowacyjne Mazowsze

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku stanowi podstawowy i nadrzędny dokument strategiczny regionu, przesądzający o kierunkach prowadzonej przez samorząd województwa polityki województwa, a także przenoszący na poziom regionalny ustalenia dokumentów krajowych i unijnych – ustanawiający ramy do tworzenia bardziej szczegółowych dokumentów na poziomie regionu. Należy również pamiętać, iż na politykę regionalną województwa składają się zobowiązania płynące ze współpracy o zasięgu globalnym, europejskim, szeroko pojęta polityka publiczna państwa, studium uwarunkowań

i kierunków zagospodarowania przestrzennego poszczególnych gmin, ustawy samorządowe oraz plan zagospodarowania przestrzennego województwa.

Wizja Strategii określa Mazowsze jako region spójny terytorialnie, konkurencyjny, innowacyjny z wysokim wzrostem gospodarczym i dobrymi warunkami życia mieszkańców.

Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku	Strategia Rozwoju Gminy Zaręby Kościelne na lata 2016 – 2020			
	Cel strategiczny I. Poprawa i rozwój infrastruktury technicznej	Cel strategiczny II. Rozwój infrastruktury społecznej	Cel strategiczny III. Rozwój przedsiębiorczości i przeciwdziałanie bezrobociu	Cel strategiczny IV. Ochrona środowiska przyrodniczego i kulturowego
Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii	X	X	X	
Poprawa dostępności, spójności terytorialnej regionu i kształtowanie ładu przestrzennego	X	X	X	X
Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki	X			X
Zapewnienie gospodarce regionu zdywersyfikowanego zaopatrzenia w energię przy zrównoważonym gospodarowaniu zasobami środowiska	X			X
Wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia		X		X

Źródło: opracowanie własne

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego 2014

Wojewódzki plan zagospodarowania przestrzennego jest aktem planowania, określającym zasady organizacji przestrzennej województwa. Określa on podstawowe elementy układu przestrzennego, ich zróżnicowanie i wzajemne relacje. Formułuje on kierunki polityki przestrzennej, które wraz z uwarunkowaniami przestrzennymi uwzględnia się w programach rozwoju i programach operacyjnych województwa.

Plan jest elementem regionalnego planowania strategicznego, a jego ustalenia stanowią transpozycję na układ przestrzenny ustaleń Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego. W systemie planowania przestrzennego pełni on funkcję koordynacyjną między planowaniem krajowym, a planowaniem miejscowym.

Główne cele rozwoju województwa mazowieckiego w kontekście planowania przestrzennego to:

- 1) przywrócenie i utrwalanie ładu przestrzennego,
- 2) podwyższenie konkurencyjności przestrzeni województwa mazowieckiego zarówno w ośrodkach miejskich jak i obszarów wiejskich,
- 3) poprawa spójności terytorialnej województwa mazowieckiego, będąca również podstawowym warunkiem procesów rozprzestrzeniania się rozwoju i wzrostu konkurencyjności,
- 4) poprawa dostępności Warszawy, ośrodków regionalnych i subregionalnych oraz miast powiatowych decydujących o wielofunkcyjnym potencjale rozwoju województwa,
- 5) kształtowanie struktur przestrzennych zapewniających poprawę i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych województwa,
- 6) zwiększanie odporności struktury przestrzennej na zagrożenia naturalne i utratę bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur wspierających obronność państwa.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego 2014	Strategia Rozwoju Gminy Zaręby Kościelne na lata 2016 – 2020			
	Cel strategiczny I. Poprawa i rozwój infrastruktury technicznej	Cel strategiczny II. Rozwój infrastruktury społecznej	Cel strategiczny III. Rozwój przedsiębiorczości i przeciwdziałanie bezrobociu	Cel strategiczny IV. Ochrona środowiska przyrodniczego i kulturowego
Poprawa struktury przestrzennej i funkcjonalnej województwa			X	X
Rozwój systemów infrastruktury technicznej	X			X
Rozwój i modernizacji obszarów wiejskich	X	X	X	X
Kształtowanie i ochrona zasobów i walorów przyrodniczych oraz poprawy standardów środowiska				X
Zintegrowana polityka opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury współczesnej		X		X
Wzrost atrakcyjności turystycznej województwa		X	X	X

Źródło: opracowanie własne

Strategia polityki społecznej województwa mazowieckiego na lata 2014 – 2020

Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2014 – 2020 jest dokumentem o charakterze operacyjno – wdrożeniowym, precyzującym i uszczegóławiającym zadania samorządu wojewódzkiego w obszarze polityki społecznej. Stanowi ona narzędzie realizacji aktywnej polityki społecznej w województwie, a jej misją jest włączenie społeczne i przeciwdziałanie ubóstwu dla poprawy jakości życia mieszkańców Mazowsza. Głównym założeniem Strategii jest przechodzenie z prymatu działań o charakterze interwencyjnym na rzecz działań profilaktycznych i aktywizujących w celu zapewnienia warunków dla inkluzji społecznej i wzmacniania samodzielności osób i rodzin.

Strategia polityki społecznej województwa mazowieckiego 2014 – 2020	Strategia Rozwoju Gminy Zaręby Kościelne na lata 2016 – 2020			
	Cel strategiczny I. Poprawa i rozwój infrastruktury technicznej	Cel strategiczny II. Rozwój infrastruktury społecznej	Cel strategiczny III. Rozwój przedsiębiorczości i przeciwdziałanie bezrobociu	Cel strategiczny IV. Ochrona środowiska przyrodniczego i kulturowego
Zwiększenie aktywności zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia, w szczególności z grup defaworyzowanych		X	X	
Zwiększenie zakresu i liczby działań profilaktycznych i specjalistycznych realizowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie		X		
Przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu osób i rodzin		X		
Rozwój działań profilaktycznych i specjalistycznych na rzecz ochrony dziecka i wzmocnienia rodziny		X		
Rozwój zróżnicowanych form i usług społecznych wspierających samodzielność i aktywność osób starszych		X		

Źródło: opracowanie własne

LOKALNE DOKUMENTY STRATEGICZNE

Strategia rozwoju powiatu ostrowskiego

Strategia rozwoju powiatu ostrowskiego ujmuje główne cele i uwarunkowania rozwoju powiatu w horyzoncie do 2022 roku. Celem opracowania strategii rozwoju było przygotowanie dokumentu, dzięki któremu władze powiatu mogą racjonalnie organizować swoje przyszłe działania. Dlatego też w strategii dominują przedsięwzięcia, które władza lokalna może sama podjąć i za które może odpowiadać.

Wizja powiatu brzmi: *Atrakcyjny dla inwestorów i turystów, bezpieczny Powiat, w którym mieszkańcy zaspokajają swoje potrzeby oraz mogą rozwijać swoje aspiracje zawodowe i intelektualne, uzdolnienia, a także dbać o swoje zdrowie i rozwój fizyczny.*

Cele strategiczne dla powiatu ostrowskiego brzmią:

- rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu,
- podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej i potencjału inwestycyjnego powiatu,
- promocja atrakcyjności turystycznej powiatu ostrowskiego,
- zapewnienie wysokiego poziomu bezpieczeństwa publicznego i ochrona środowiska,
- rozwój przemysłu przetwórstwa rolno – spożywczego

Strategia rozwoju powiatu ostrowskiego	Strategia Rozwoju Gminy Zaręby Kościelne na lata 2016 – 2020			
	Cel strategiczny I. Poprawa i rozwój infrastruktury technicznej	Cel strategiczny II. Rozwój infrastruktury społecznej	Cel strategiczny III. Rozwój przedsiębiorczości i przeciwdziałanie bezrobociu	Cel strategiczny IV. Ochrona środowiska przyrodniczego i kulturowego
Aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osób niepełnosprawnych		X		
Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników		X	X	
Podniesienie poziomu edukacji szkolnej i pozaszkolnej		X		X
Modernizacja i rozwój infrastruktury komunikacyjnej	X			
Wspieranie konkurencyjności gospodarki powiatu		X	X	
Intensyfikacja działań w zakresie ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego		X		X
Wspieranie rozwoju turystyki oraz tworzenie i rozwój bazy sportowo – rekreacyjnej		X	X	X
Skuteczne zabezpieczenie bezpieczeństwa sanitarnego	X			
Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego				X
Wspieranie tworzenia nowych i rozwoju istniejących zakładów produkcyjnych			X	
Wspieranie procesu modernizacji rolnictwa na terenie powiatu			X	
Poprawa stanu infrastruktury technicznej na terenach wiejskich	X		X	

Źródło: opracowanie własne

1.3. Akty prawne oraz źródła informacji

Poniżej przedstawiono akty prawne oraz źródła informacji stanowiące podstawę opracowania *Strategii Rozwoju Gminy Zaręby Kościelne na lata 2016 – 2020, z perspektywą na lata 2021 – 2025*:

- 1) *Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (tj. tj. Dz. U. z 2015 r., poz. 1515)
- 2) *Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju* (tj. Dz. U. z 2014 r. poz. 1649 z późn. zm.)
- 3) Agopszowicz, A., Gilowska Z., *Ustawa o samorządzie terytorialnym. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa, 1997 r.
- 4) Berman N., *Strategiczne planowanie rozwoju gospodarczego – budowanie lepszej przyszłości gospodarczej w polskich gminach*, Wyd. Municipium, Warszawa, 2000 r.
- 5) Biniński J., Szczupak B., *Strategiczne myślenie o przyszłości gminy*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Katowice, 2004 r.
- 6) Domański T., *Strategiczne planowanie rozwoju gospodarczego gminy*, Wyd. Hamal Books, Warszawa, 1999 r.
- 7) Dziemianowicz W., Kierzkowski T., Knopik R., *Jak przygotować lokalny program rozwoju przedsiębiorczości? Poradnik dla gmin i powiatów*, Warszawa 2003 r.
- 8) Dziemianowicz W., i in. *Planowanie strategiczne Poradnik dla pracowników administracji publicznej*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012 r.
- 9) Futymski A., Kamiński R., *Budowanie lokalnej strategii rozwoju w ramach osi 4. Leader Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013*, Warszawa 2008 r.
- 10) Gierszewska G., Romanowska M., *Analiza strategiczna przedsiębiorstwa*, PWE, Warszawa 2009 r.
- 11) Kondracki J. *Geografia regionalna Polski*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002 r.
- 12) Korenik S., Dybała A., *Dylematy rozwoju lokalnego i regionalnego na początku XXI wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, 2010 r.
- 13) Kościelecki P., i in., *Podręcznik tworzenia i ewaluacji wskaźników w lokalnych strategiach rozwoju*, EGO s.c.
- 14) Matuszkiewicz J.M., *Krajobrazy roślinne i regiony geobotaniczne Polski*, 1993 r.
- 15) Noworól A., *Planowanie rozwoju terytorialnego w skali regionalnej i lokalnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, 2007 r.
- 16) Parysek J., *Podstawy gospodarki lokalnej*, Wyd. Naukowe UAM, Poznań, 2001 r.
- 17) Stupnicka Ewa, *Geologia regionalna Polski*, PWN, Warszawa 1989 r.
- 18) *Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030*, Uchwała Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r. (M.P. z 2012 r., poz. 252)
- 19) *Krajowa strategia rozwoju regionalnego 2010 – 2020: regiony, miasta, obszary wiejskie*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2010 r.

- 20) *Plan Zagospodarowania przestrzennego Województwa Mazowieckiego*, Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie, 2014 r.
- 21) *Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju*, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa 2013 r.
- 22) *Poradnik dla lokalnych grup działania w zakresie opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014 – 2020*, Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2015 r.
- 23) *Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa, 2014 r.
- 24) *Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014 – 2020*, Zarząd Województwa Mazowieckiego, Warszawa 2015 r.
- 25) *Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2002 r.*,
- 26) *Strategia rozwoju powiatu ostrowskiego*, Starostwo Powiatowe w Ostrowi Mazowieckiej, styczeń 2013 r.
- 27) *Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku. Innowacyjne Mazowsze*, załącznik do Uchwały nr 158/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 28 października 2013 r.
- 28) *Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020*, uchwała Nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. (Dz. U. z 2013 r., poz. 378)
- 29) *Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2014 – 2020*, Sejmik Województwa Mazowieckiego, Warszawa 2014 r.
- 30) *Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku*, Samorząd Województwa Mazowieckiego, Warszawa 2013 r.
- 31) *Szczegółowy opis osi priorytetowych Regionalnego programu operacyjnego Województwa mazowieckiego Na lata 2014 – 2020*, Załącznik Nr 1 do uchwały Nr 1595/97/15 Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 24 listopada 2015 r., Warszawa 2015 r.
- 32) *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Zaręby Kościelne*, Uchwała Nr XVI/116/2012 Rady Gminy z dnia 19 października 2012 r.
- 33) *Studium bezpośredniego zagrożenia powodzią dla obszarów nieobwałowanych*, Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie
- 34) *Jakość i zagrożenia wód powierzchniowych w województwie mazowieckim*. Raport Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Warszawa 2002 r.
- 35) *Monitoring hałasu komunikacyjnego w 2014 roku*, www.wios.warszawa.pl
- 36) *Monitoring pól elektromagnetycznych w 2014 roku*, www.wios.warszawa.pl
- 37) *Monitoring rzek w roku 2011*, www.wios.warszawa.pl
- 38) *Monitoring rzek w latach 2010 – 2014*, www.wios.warszawa.pl
- 39) *Program ochrony powietrza dla strefy powiatu ostrowskiego*, uchwała nr 168/09 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z 12 października 2009 r.
- 40) *Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim – raport za rok 2014*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, 2015 r.

- 41) *Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2002 r.*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, 2003 r.
- 42) *Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2014 r.*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, 2015 r.
- 43) *Ocena stanu ekologicznego, potencjału ekologicznego, stanu chemicznego i stanu wód powierzchniowych województwa podlaskiego w 2014 r.*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku, 2015 r.
- 44) <http://bazakolejowa.pl>
- 45) <https://www.gddkia.gov.pl/>
- 46) http://ktpzg.pttk.pl/pliki/Wykaz_szlakow_podlaskie.pdf
- 47) <http://obszary.natura2000.pl/>
- 48) <http://rudka.bialystok.lasy.gov.pl>
- 49) <http://siskom.waw.pl/nauka-gpr.htm>
- 50) <http://stat.gov.pl/bdl/>
- 51) <http://szpitalostrowmaz.pl>
- 52) <http://warszawa.rdos.gov.pl/>
- 53) <http://wios.warszawa.pl/>

2. *Diagnoza aktualnego stanu Gminy Zaręby Kościelne*

2.1. *Ogólna charakterystyka gminy*

Gmina Zaręby Kościelne położona jest w północno – wschodniej części województwa mazowieckiego. Jest jedną z jedenastu gmin powiatu ostrowskiego, zlokalizowaną na wschód od miasta Ostrów Mazowiecka w odległości ok. 20 km.

Administracyjnie Gmina Zaręby Kościelne zajmuje obszar 88,7 km² i sąsiaduje od północy z Gminą Andrzejewo, od wschodu z gminami: Szulborze Wielkie i Nur, od południa z Gminą Ceranów i od zachodu z gminami: Małkinia Górna i Ostrów Mazowiecka.

Przez teren gminy przebiega międzynarodowy szlak kolejowy Warszawa – Białystok – Wilno – Petersburg (przystanki kolejowe na terenie gminy Zaręby Kościelne i Kietlanka) oraz droga wojewódzka nr 694 o znaczeniu turystycznym w skali kraju (Warszawa – Białowieża).

Gmina Zaręby Kościelne jest gminą o charakterze rolniczym. Obszar gruntów rolnych zajmuje 76,3% (6.773 ha), w tym grunty orne stanowią 5.011 ha. Wśród gospodarstw rolnych gminy dominują gospodarstwa małe i średnie. Obszary zabudowane i zurbanizowane zajmują obszar 278 ha, co stanowi 3,1% powierzchni gminy. Lesistość Gminy na koniec 2014 r. wyniosła 17,9%. Grunty osób fizycznych zajmują ponad 85% powierzchni gminy.

2.2. Uwarunkowania społeczno – gospodarcze

Demografia

Struktura demograficzna gminy w istotny sposób decyduje o aspektach rozwoju społeczno – gospodarczego danego terenu. Na jej podstawie można określić, jakie zmiany demograficzne zachodzą w danym społeczeństwie i w oparciu o nie sporządzać prognozy potrzeb socjalnych w danej jednostce samorządu terytorialnego, a także zdecydować jakie trzeba ponieść wydatki.

Pod względem administracyjnym gmina składa się 33 miejscowości skupionych w 31 sołectwach i liczy 3776 mieszkańców (według stanu na dzień 30.06.2015 r.), gęstość zaludnienia wynosi 42,5 mieszk./ km². W tabeli nr 1 przedstawiono liczbę mieszkańców w poszczególnych sołectwach.

Tabela nr 1. Liczba mieszkańców sołectw Gminy Zaręby Kościelne

Lp.	Nazwa sołectwa	Liczba mieszkańców
1.	Budziszewo	81
2.	Chmielewo	351
3.	Gaczkowo	88
4.	Gąsiorowo	251
5.	Grabowo	24
6.	Kańkowo Piecki	7
7.	Kępiste – Borowe	188
8.	Kietlanka	187
9.	Kosuty	89
10.	Niemiry	103
11.	Nienały – Brewki	92
12.	Nienały – Szymany	104
13.	Nowa Złotoria	169
14.	Pętkowo Wielkie	118
15.	Pułazie	54
16.	Rawy	43
17.	Rostki Daćbogi	65
18.	Skłody Piotrowice	30
19.	Skłody – Stachy	46
20.	Skłody – Średnie	71
21.	Stara Złotoria	98
22.	Świerże – Kielcze	55
23.	Świerże – Kolonia	52
24.	Świerże – Kończany	39
25.	Świerże – Panki	79
26.	Świerże – Zielone	49
27.	Uścianek Wielki	178
28.	Zakrzewo – Kopijki	124
29.	Zakrzewo Wielkie	81

30.	Zaręby Kościelne	646
31.	Zaręby Leśne	57
32.	Zgleczewo Panieńskie	95
33.	Zgleczewo Szlacheckie	62

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Zaręby Kościelne, stan na 30.06.2015 r.

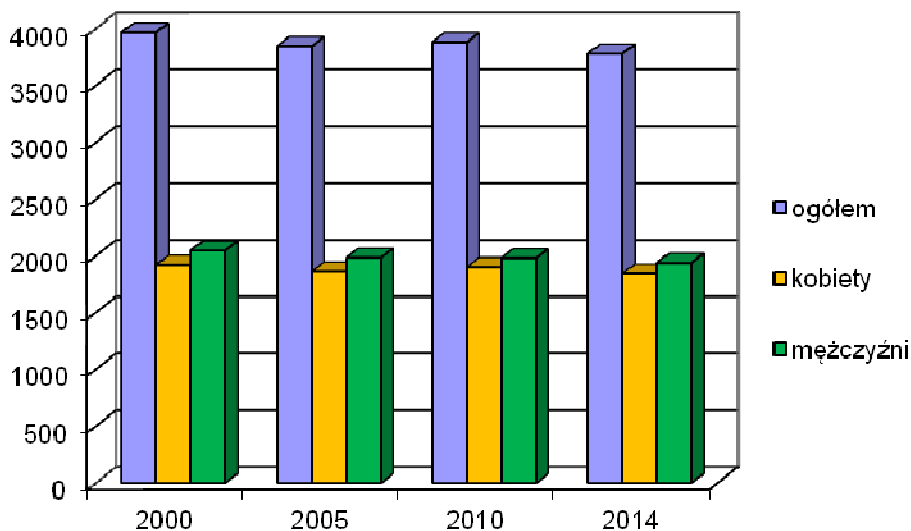
Tendencje, w podziale na jej składowe – przyrost naturalny i saldo migracji przedstawiono w tabeli nr 2.

Tabela nr 2. Sytuacja demograficzna Gminy Zaręby Kościelne w latach 2000 – 2014

	2000	2005	2010	2014
Stan ludności według faktycznego miejsca zamieszkania 31 XII ogółem	3966	3844	3879	3778
Stan ludność według faktycznego miejsca zamieszkania 31 XII kobiety	1920	1861	1900	1842
Stan ludności według faktycznego miejsca zamieszkania 31 XII mężczyźni	2046	1983	1979	1936
Urodzenia żywe ogółem	60	55	42	34
Zgony ogółem	54	52	46	41
Przyrost naturalny ogółem	6	3	-4	-7
Ludność w wieku przedprodukcyjnym według faktycznego miejsca zamieszkania (31 XII) ogółem	1063	932	809	738
Ludność w wieku produkcyjnym według faktycznego miejsca zamieszkania (31 XII) ogółem	2080	2106	2284	2245
Ludność w wieku poprodukcyjnym według faktycznego miejsca zamieszkania (31 XII) ogółem	823	806	786	795
Napływ ludzi do gminy	52	23	26	25
Odpyw ludzi z gminy	57	51	59	46
Saldo migracji	-5	-28	-33	-21

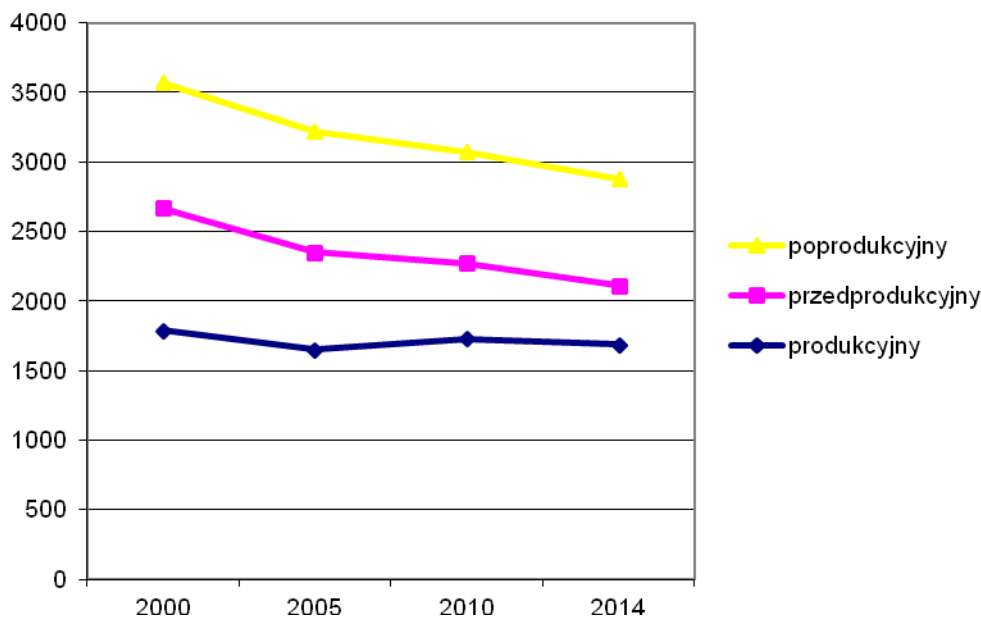
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Zaręby Kościelne oraz Banku Danych Lokalnych

Wykres nr 1. Stan ludności według faktycznego zamieszkania na terenie Gminy Zaręby Kościelne w latach 2000 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Zaręby Kościelne oraz Banku Danych Lokalnych

Wykres nr 2. Stan ludności według wieku na terenie Gminy Zaręby Kościelne w latach 2000 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Zaręby Kościelne oraz Banku Danych Lokalnych

W ostatnich latach widać wyraźny spadek liczby ludności na terenie Gminy Zaręby Kościelne, co nie odbiega od zjawisk demograficznych charakterystycznych dla obszarów wiejskich w tej części Polski. Mimo to Gmina nadal posiada wystarczające zasoby siły roboczej – odsetek osób w wieku produkcyjnym utrzymuje się od lat na stabilnym poziomie około 50%.

Niepokojący jest jednak spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym, który decyduje o potencjale demograficznym danego terenu.

W analizowanych latach na terenie Gminy odnotowywano ujemne saldo migracji, przy czym zaznaczyć należy że w roku 2014 było ono niższe niż w latach wcześniejszych. Migracja jest czułym miernikiem zmian sytuacji ludnościowej. Saldo migracji pokazuje oceny dotyczące perspektyw rozwoju gminy, dokonywane z punktu widzenia potrzeb ludności. Postępujące zmniejszanie się zasobów ludzkich (kapitału ludzkiego) i utrzymywanie się takiej sytuacji w długim okresie będzie przyczyniać się do ograniczania potencjału rozwojowego gminy.

Gospodarka i rynek pracy

Gmina Zaręby Kościelne stanowi obszar typowo rolniczy. Obecnie główny wpływ na rozwój gospodarczy gminy ma jej położenie w sąsiedztwie ośrodków miejskich, tj. Ostrów Mazowiecka, Sokołów Podlaski, Ostrołęka i Siedlce. Ich bliskie sąsiedztwo to m.in. łatwość dostępu do pracy i różnorodnych usług, większa atrakcyjność inwestycyjna w odniesieniu do różnych form aktywizacji gospodarczej, duży rynek zbytu, np. na produkty rolne.

Według danych Urzędu Gminy na dzień 30.06.2015 r. użytki rolne stanowiły obszar 6483,0 ha, z czego grunty orne zajmują 5009 ha, zaś łąki i pastwiska – 1474,0 ha. Powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 mieszkańca gminy wynosi 1,92 ha.

Według danych z powszechnego spisu rolnego przeprowadzonego w 2010 r. na terenie Gminy Zaręby Kościelne funkcjonowały 674 gospodarstwa rolne. Wszystkie z nich stanowiły gospodarstwa indywidualne. Najwięcej było gospodarstw o powierzchni od 5 do 10 ha. Średnia wielkość gospodarstwa to ok. 9,61 ha.

W strukturze zasiewów dominują zboża (2730 ha w 597 gospodarstwach) oraz ziemniaki (152 ha w 341 gospodarstwach). Hodowlą bydła na terenie gminy zajmowało się 378 gospodarstwach (5763 sztuk); 262 gospodarstwa prowadziły hodowlę drobiu; 215 gospodarstwach hodowało trzodę chlewną. Za najważniejszą gałąź rolnictwa uznać należy zatem hodowlę krów i związaną z nią produkcję mleka.

W zakresie mechanizacji rolnictwa w spisie ustalono, że 482 gospodarstw rolnych posiada łącznie 679 ciągników rolniczych.

W poniższych tabelach nr 3, 4 i 5 zaprezentowano zestawienie najważniejszych danych o rolnictwie pochodzących ze spisów powszechnych z 2002 r. oraz 2010 r. Na ich podstawie zaobserwować można pewne tendencje rozwoju rolnictwa w Gminie Zaręby Kościelne, tj.:

- spadek ogólnej liczby gospodarstw rolnych,
- spadek całkowitej powierzchni użytków rolnych oraz pastwisk,
- wzrost powierzchni sadów,
- spadek liczby gospodarstw zajmujących się produkcją roślinną oraz spadek powierzchni zasiewów,
- zmiana struktury zasiewów – spadek powierzchni uprawy pszenicy i wzrost powierzchni uprawy zbóż ozimych oraz kukurydzy na ziarno,
- wzrost hodowli bydła oraz spadek hodowli trzody chlewnej.

*Tabela nr 3. Zmiany w gospodarce rolnej na terenie Gminy Zaręby Kościelne
w latach 2002 – 2010*

	2002	2010	Tendencje
Gospodarstwa rolne ogółem [szt.]	786	674	-14%
Gospodarstwa rolne poniżej 1 ha	103	38	-63%
Gospodarstwa rolne od 1 do 5 ha	196	199	+1,5%
Gospodarstwa rolne od 5 do 10 ha	255	236	-7%
Gospodarstwa rolne od 10 do 15 ha	140	116	-17%
Gospodarstwa rolne powyżej 15 ha	90	85	-5,5%
Użytkowanie gruntów			
Średnia powierzchnia grunty ogółem [ha]	b. d.	9,61	-
Średnia powierzchnia użytki rolne ogółem [ha]	b. d.	8,32	-
Średnia powierzchnia użytki rolne w dobrej kulturze [ha]	b. d.	8,23	-
Grunty ogółem [ha]	7356	6477	-12%
Użytki rolne ogółem [ha]	6379	5609	-12%
Użytki rolne w dobrej kulturze [ha]	b. d.	5544	-
Pod zasiewami	4159	3403	-18%
Grunty ugorowane łącznie z nawozami zielonymi	131	71	-45%
Uprawy trwałe	b. d.	39	-
Sady	11	39	+254%
Ogrody przydomowe	b. d.	7	-
Pastwiska ogółem	827	245	-70%
Lasy i grunty leśne	b. d.	713	-
Pozostałe grunty	218	156	-28%
Ciągniki rolnicze			
Gospodarstwa rolne posiadające ciągniki	b. d.	482	-
Ciągniki w gospodarstwach rolnych [szt.]	711	679	-4%

b.d. - brak danych

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych (Powszechny Spis Rolny)

*Tabela nr 4. Rodzaje upraw i powierzchnia zasiewów na terenie Gminy Zaręby Kościelne
w latach 2002 – 2010*

	2002	2010	Tendencje
Gospodarstwa z uprawą według zasiewów			
Gospodarstwa rolne ogółem	691	597	-13%
Zboża razem	b. d.	576	-
Zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi	b. d.	568	-
Ziemniaki	616	341	-44%
Uprawy przemysłowe	b. d.	7	-

Rzepak i rzepik razem	b. d.	0	-
Warzywa gruntowe	270	0	-100%
Powierzchnia zasiewów			
Gospodarstwa rolne ogółem	4159	3403	-18%
Zboża razem	b. d.	2730	-
Zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi	b. d.	2562	-
Pszenica ozima	129	42	-67%
Pszenica jara	317	52	-83%
Żyto	949	515	-45%
Jęczmień ozimy	1	50	+4900%
Jęczmień jary	101	65	-35%
Owies	138	167	+21%
Pszenżyto ozime	146	240	+64%
Pszenżyto jare	48	42	-12%
Mieszanki zbożowe ozime	18	19	+5%
Mieszanki zbożowe jare	1391	1370	-1,5%
Kukurydza na ziarno	3	160	+5233%
Ziemniaki	151	152	+0,7%
Uprawy przemysłowe	b. d.	28	-
Rzepak i rzepik razem	b. d.	0	-
Warzywa gruntowe	20	0	-100%

b.d.- brak danych

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych (Powszechny Spis Rolny)

Tabela nr 5. Pogłowie zwierząt gospodarskich na terenie Gminy Zaręby Kościelne w latach 2002 – 2010

	2002	2010	Tendencje
Pogłowie zwierząt gospodarskich (ilości gospodarstw)			
Bydło razem	529	378	-28%
Bydło krowy	519	345	-33%
Trzoda chlewna razem	412	215	-48%
Trzoda chlewna lochy	b. d.	151	-
Konie	153	86	-44%
Drób ogółem razem	b. d.	262	-
Drób ogółem drób kurzy	b. d.	251	-
Zwierzęta gospodarskie [sztuk]			
Bydło razem	4186	5763	37%
Bydło krowy	2386	2923	22%
Trzoda chlewna razem	6024	2757	-54%

Trzoda chlewna lochy	796	508	-36%
Konie	293	206	-29%
Drób ogółem razem	b. d.	19973	-
Drób ogółem drób kurzy	11507	18403	-60%

b.d. - brak danych

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych (Powszechny Spis Rolny)

Lasy zajmują w gminie Zaręby Kościelne 1641 ha czyli 18,5% powierzchni gminy, w tym 59% lasów należy do właścicieli prywatnych. Ogólna powierzchnia zajmowana przez lasy w gminie jest niższa od średniej powierzchni zajmowanej przez lasy w Polsce o 65%. Na terenie Leśnictwa Łomża w Uroczysku Niemiry, w oddziale 142a (pow. 3,87 ha) znajdują się lasy glebo ochronne. Natomiast w Uroczysku Zaręby Kościelne (pow. 17,66 ha) znajdują się lasy nasienne. Pozostałe są to lasy gospodarcze.

Przeważają lasy młode (do 50 lat). Starodrzew (powyżej 80 lat) zajmuje zaledwie 11,53 ha na terenie uroczyska Zaręby Kościelne.

Gospodarcze wykorzystanie lasów na terenie Gminy dotyczy w głównej mierze pełnienia przez nie funkcji ekologicznej, pozyskiwania drewna oraz zbierania grzybów i owoców leśnych. Ze względu na niską lesistość ogólną w Gminie Zaręby Kościelne wycinka drzew powinna dotyczyć wyłącznie drzewostanu zniszczonego bądź stanowiącego zagrożenie dla ludzi. W miejsce wyciętych drzew powinny pojawiać się nowe nasadzenia.

Według Banku Danych Lokalnych na terenie Gminy Zaręby Kościelne w 2014 r. zarejestrowanych było 200 podmiotów gospodarczych, przy czym dominowały przedsiębiorstwa o charakterze usługowym, a 66 przedsiębiorstw zaklasyfikowanych było do kategorii „przemysł i budownictwo”. W strukturze przedsiębiorstw przeważają podmioty o lokalnej skali oddziaływania. Wśród największych wymienić należy: Zakłady Mięsne „Mazowsze” Andrzej Mowel w m. Zaręby Kościelne, Hurtownię Artykułów do Produkcji Rolnej w m. Zaręby Kościelne oraz Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Handlowo – Usługowe „ALUM PLAST” w m. Skłody Stachy.

Kwestia dostępności i wachlarza usług w gminie jest niezwykle istotna, gdyż wiąże się bezpośrednio z jakością życia mieszkańców oraz daje możliwość tworzenia nowych miejsc pracy na terenach typowo rolniczych, nieuprzemysłowionych. Do usług dostępnych w Gminie zaliczyć można przede wszystkim: usługi publiczne, tj. usługi zdrowia, usługi oświaty, usługi związane z kulturą. Usługi nie zaliczane do publicznych to: usługi handlu, usługi pocztowe, usługi gastronomiczne, usługi bankowe, oraz usługi turystyczne.

Na terenie gminy funkcjonuje 20 punktów sprzedaży detalicznej, najczęściej są to sklepy spożywczo – przemysłowe. Wśród zlokalizowanych tu zakładów usługowych wyróżnić można m. in. punkt naprawy sprzętu elektronicznego, zakłady fryzjerskie, gabinety weterynaryjne, zakłady kamieniarskie, mechanikę pojazdową i wulkanizację.

W poniższej tabeli nr 6 przedstawiono podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na terenie gminy.

Tabela nr 6. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na terenie Gminy Zaręby Kościelne w latach 2000 – 2014

	2000	2005	2010	2014
Podmioty wg sektorów własnościowych				
podmioty gospodarki narodowej ogółem	174	213	194	200
sektor publiczny – ogółem	7	8	8	7
sektor publiczny – państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	1	7	6	5
sektor prywatny - ogółem	167	205	186	193
sektor prywatny – osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	155	193	165	169
sektor prywatny – spółki handlowe	1	1	6	10
sektor prywatny – spółdzielnie	2	2	2	1
sektor prywatny – stowarzyszenia i organizacje społeczne	6	6	8	8
Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD 2007				
ogółem	b.d.	b.d.	194	200
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	b.d.	b.d.	39	24
przemysł i budownictwo	b.d.	b.d.	57	66
pozostała działalność	b.d.	b.d.	98	110
Podmioty nowo zarejestrowane wg sektorów własnościowych				
podmioty gospodarki narodowej ogółem	b.d.	b.d.	25	15
sektor publiczny – ogółem	b.d.	b.d.	0	0
sektor publiczny – państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	b.d.	b.d.	0	0
sektor prywatny – ogółem	b.d.	b.d.	25	15
sektor prywatny – osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	b.d.	b.d.	20	15
Podmioty nowo zarejestrowane wg grup sekcji PKD 2007				
ogółem	b.d.	b.d.	25	15
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	b.d.	b.d.	1	0
przemysł i budownictwo	b.d.	b.d.	10	7
pozostała działalność	b.d.	b.d.	14	8

b.d. - brak danych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Zaręby Kościelne oraz Banku Danych Lokalnych

Szansę dla rozwoju Gminy Zaręby Kościelne stanowi sektor turystyczny. Położenie w dolinie Bugu, w stosunkowo niedużej odległości od Warszawy mogą stać się fundamentalnymi siłami rozwojowymi turystyki w gminie.

Na terenie gminy funkcjonuje kilka gospodarstw agroturystycznych oferujących łącznie kilkadziesiąt miejsc noclegowych. Za najbardziej korzystnie ulokowane pod względem turystycznym uznać należy tereny nad Bugiem, gdzie następuje intensywny rozwój zabudowy letniskowej. Z rozwojem usług turystyki wiąże się także rozwój usług towarzyszących, mogący dać impuls dla rozwoju handlu, gastronomii i usług kultury na terenie Gminy.

Z informacji Banku Danych Lokalnych wynika, iż w 2014 r. na terenie Gminy zarejestrowanych było 225 bezrobotnych. Zaznaczyć również należy, że ponad 75% stanowiły osoby długotrwale bezrobotne, zaś ok. 25% bezrobotne osoby do 25 roku życia (wg danych Powiatowego Urzędu Pracy w Ostrowi Mazowieckiej).

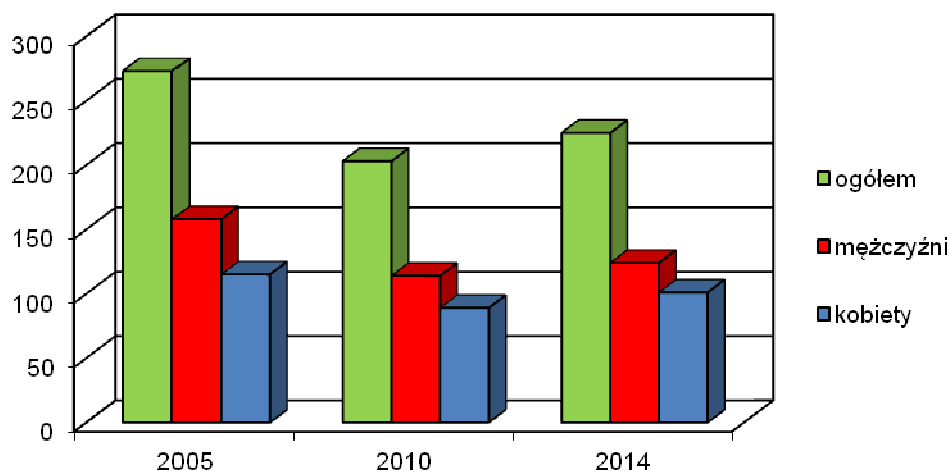
Tabela nr 7. Bezrobotni na terenie Gminy Zaręby Kościelne w latach 2000 – 2014

	2000	2005	2010	2014
Bezrobotni zarejestrowani według płci [osoba]				
ogółem	-	273	203	225
mężczyźni	-	158	114	124
kobiety	-	115	89	101
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci [%]				
ogółem	-	13,0	8,9	10,0
mężczyźni	-	13,0	8,8	9,7
kobiety	-	13,0	9,0	10,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Zaręby Kościelne oraz Banku Danych Lokalnych

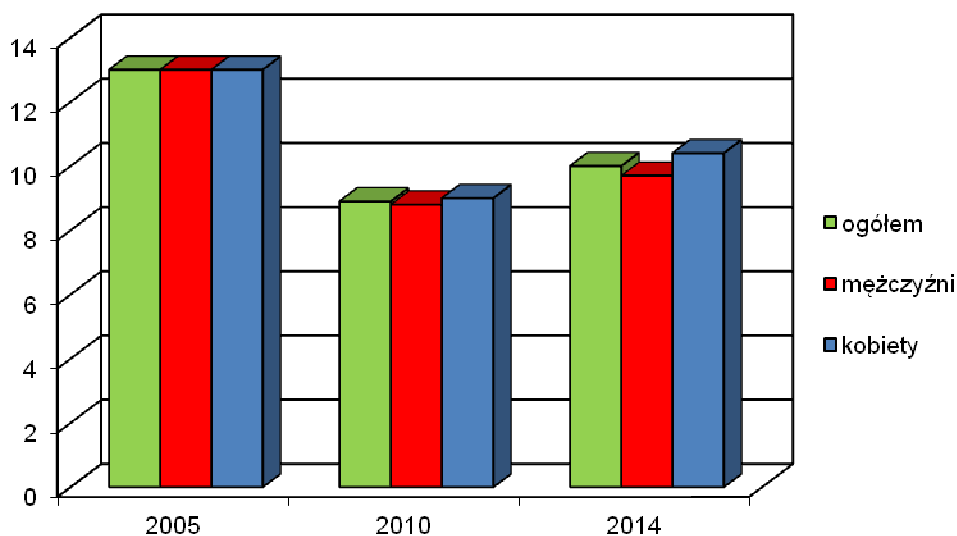
Wskaźnik bezrobocia w 2014 r. dla Gminy Zaręby Kościelne, liczony jako udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, wyniósł 10% (na poziomie powiatu ostrowskiego wynosił on 9,1%, zaś na poziomie województwa mazowieckiego – 7,6%).

Wykres nr 3. Bezrobotni [osoby] zarejestrowani na terenie Gminy Zaręby Kościelne w latach 2005 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji Banku Danych Lokalnych

Wykres nr 4. Udział bezrobotnych [%] zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na terenie Gminy Zaręby Kościelna w latach 2000 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji Banku Danych Lokalnych

Infrastruktura społeczna

Podstawą prawidłowego rozwoju każdej jednostki samorządowej jest w szczególności kapitał ludzki, którego właściwe funkcjonowanie zależy od dostępności infrastruktury społecznej, mianem której określić należy: ochronę zdrowia, pomoc społeczną, oświatę, kulturę oraz kulturę fizyczną. Ogólnie rzecz ujmując *infrastruktura społeczna* jest to zespół instytucji i usług zaspokajających w zorganizowany sposób ludzkie potrzeby w dziedzinie: bezpieczeństwa, kształcenia, kultury, opieki społecznej, służby zdrowia i budownictwa

komunalnego. Należy również zauważyć, że usługi infrastruktury społecznej nie mogą być importowane, a nakłady na nią są kapitałochłonne. Poniżej przedstawiono charakterystykę infrastruktury społecznej Gminy Zaręby Kościelne.

Szkolnictwo

Jednostki samorządu terytorialnego są odpowiedzialne m.in. za utrzymanie i wyposażenie szkół, za ustalanie sieci szkolnej, za organizację dowozów, za ustalanie liczebności oddziałów szkolnych, za wypłacanie wynagrodzeń nauczycielom i innym pracownikom, za politykę kadrową w lokalnej oświacie, a także za organizację i upowszechnianie edukacji przedszkolnej. Szczególnie istotną rolę w polskim systemie oświaty pełnią gminy, będące organami prowadzącymi dla przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjalnych. Ponadto poziom wykształcenia i dostępności edukacji jest ważnym elementem oceny kapitału ludzkiego gminy, który warunkuje jej rozwój społeczny i ekonomiczny.

Na dzień sporządzenia niniejszej diagnozy na terenie Gminy Zaręby Kościelne funkcjonowały następujące szkoły ¹:

- Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Zarębach Kościelnych – 238 uczniów w klasach 1 – 6, klasa 0 – 59 uczniów, oddział przedszkolny 3 – 4-latki – 20 uczniów
 - Publiczne Gimnazjum im. Jana Pawła II w Zarębach Kościelnych – 127 uczniów
- łącznie 444 uczniów.

Dokonując analizy danych Banku Danych Lokalnych możemy stwierdzić, że liczba uczniów w latach 2000 – 2014 w Gminie Zaręby Kościelne wykazuje stałą tendencję spadkową. Maleje także współczynnik skolaryzacji ².

Szkolnictwo ponadgimnazjalne dostępne jest poza terenem gminy. Na obszarze powiatu ostrowskiego funkcjonują: Zespół Szkół nr 1 w Ostrowi Mazowieckiej (liceum ogólnokształcące, technikum, zasadnicza szkoła zawodowa), Zespół Szkół nr 2 w Ostrowi Mazowieckiej (liceum ogólnokształcące, technikum, zasadnicza szkoła zawodowa), Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika w Ostrowi Mazowieckiej, Zespół Szkół Centrum Kształcenia Praktycznego im. St. Staszica w Małkini Górnej oraz Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Starym Lubiejewie.

Opieka zdrowotna

Podstawowa opieka zdrowotna jest świadczona przez lekarzy rodzinnych, a także przez pielęgniarki i położne środowiskowo – rodzinne. Na terenie Gminy w m. Zaręby Kościelne funkcjonuje jeden niepubliczny zakład opieki zdrowotnej, gdzie przyjmują lekarz rodzinny,

¹ dane Urzędu Gminy Zaręby Kościelne

² Współczynnik skolaryzacji to jeden z dwóch podstawowych wskaźników stosowanych do badania poziomu edukacji, inaczej mówiąc jest to miara powszechności nauczania. Współczynnik skolaryzacji netto to relacja liczby osób uczących się (w danej grupie wieku) do liczby ludności w określonej grupie wieku

jedna pielęgniarka i jedna położna. W miejscowości gminnej funkcjonuje również prywatna praktyka stomatologiczna.

Tabela nr 8. Opieka zdrowotna na terenie Gminy Zaręby Kościelne w latach 2000 – 2014

	2000	2005	2010	2014
Przychodnie – ambulatoryjna opieka zdrowotna (stan w dniu 31 XII)				
Przychodnie – ogółem	0	0	1	1
Przychodnie – niepubliczne	0	0	1	1
Apteki i punkty apteczne				
Apteki	0	0	0	0
Punkty apteczne	1	0	1	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji Banku Danych Lokalnych

Mieszkańcy Gminy Zaręby Kościelne mogą korzystać również z usług Samodzielnego Publicznego Zespołu Zakładów Opieki Zdrowotnej w Ostrowi Mazowieckiej³, dysponującego 11 oddziałami: Chirurgii Ogólnej, Chorób Wewnętrznych, Pediatricznym, Ginekologiczno – Położniczym, Neonatologicznym, Rehabilitacji Narządu Ruchu, Anestezjologii i Intensywnej Terapii, Urazowo – Ortopedycznym, Kardiologicznym, Szpitalny Oddziałem Ratunkowym oraz Izba Przyjęć.

Szpital dysponuje także 27 poradniami: alergologiczną, dermatologiczną, endokrynologiczną, kardiologiczną, nefrologiczną, neonatologiczną, neurologiczną, okulistyczną, onkologiczną, otolaryngologiczną, urologiczną, rehabilitacyjną, terapii uzależnienie od alkoholu i współuzależnienia, zdrowia psychicznego, ginekologiczno – położniczą, chorób płuc i gruźlicy, chirurgii ogólnej, urazowo – ortopedyczną, medycyny pracy, leczenia bólu, terapii uzależnienia od alkoholu dla dzieci i młodzieży, chorób metabolicznych, neurochirurgiczną, psychologiczną oraz domowego leczenia tlenem.

Opieka społeczna

Podstawowym zadaniem pomocy społecznej jest umożliwienie osobom i rodzinom wyjścia z trudnej sytuacji życiowej, której nie są w stanie pokonać samodzielnie. Polega ona w szczególności na przyznawaniu i wypłacaniu świadczeń, pracy socjalnej, prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej, analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej, realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych, rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Zarębach Kościelnych został powołany do życia Uchwałą Nr 48/XI/90 Gminnej Rady Narodowej w Zarębach Kościelnych. Podstawą działania placówki jest statut GOPS oraz stosowne regulaminy dotyczące wynagradzania, premiowania i nagradzania. Celem jego działania jest realizowanie zadań wynikających z przepisów o pomocy społecznej, w tym szczególnie umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych

³ <http://www.szpitalostrowmaz.pl/>

sytuacji życiowych. Działalność ośrodka ma za zadanie doprowadzenie w miarę możliwości do osiągnięcia samodzielności socjalnej i społecznej przez osoby i rodziny korzystające ze świadczeń pomocy społecznej.

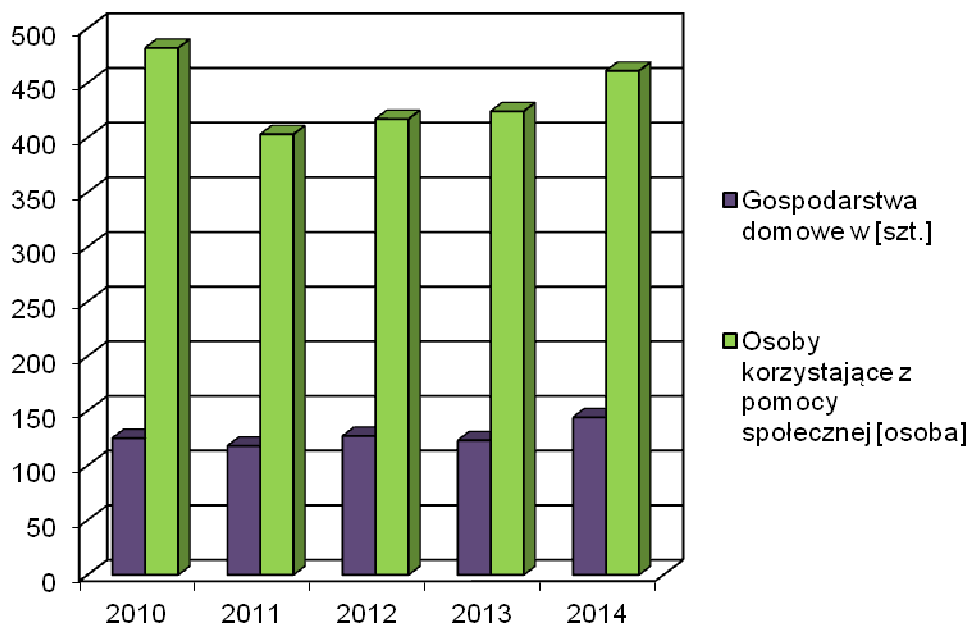
Poniżej, na podstawie informacji Banku Danych Lokalnych oraz danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, w tabeli nr 9 przedstawiono skalę pomocy społecznej realizowanej na terenie Gminy Zaręby Kościelne na przestrzeni lat 2010 – 2014.

Tabela nr 9. Opieka społeczna na terenie Gminy Zaręby Kościelne w latach 2010 – 2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej					
Gospodarstwa domowe – ogółem [szt.]	125	118	127	123	144
Osoby w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej [osoba]	482	403	417	424	461
Świadczenia rodzinne					
Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci [szt.]	278	255	210	193	191
Dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny – ogółem [osoba]	610	549	480	448	424
Kwota świadczeń rodzinnych wypłaconych w roku [tys. zł]					
Kwota świadczeń rodzinnych	1542	1708	1802	1527	1200
Kwota zasiłków rodzinnych (wraz z dodatkami)	1018	904	800	805	763
Kwota zasiłków pielęgnacyjnych	230	240	260	269	261

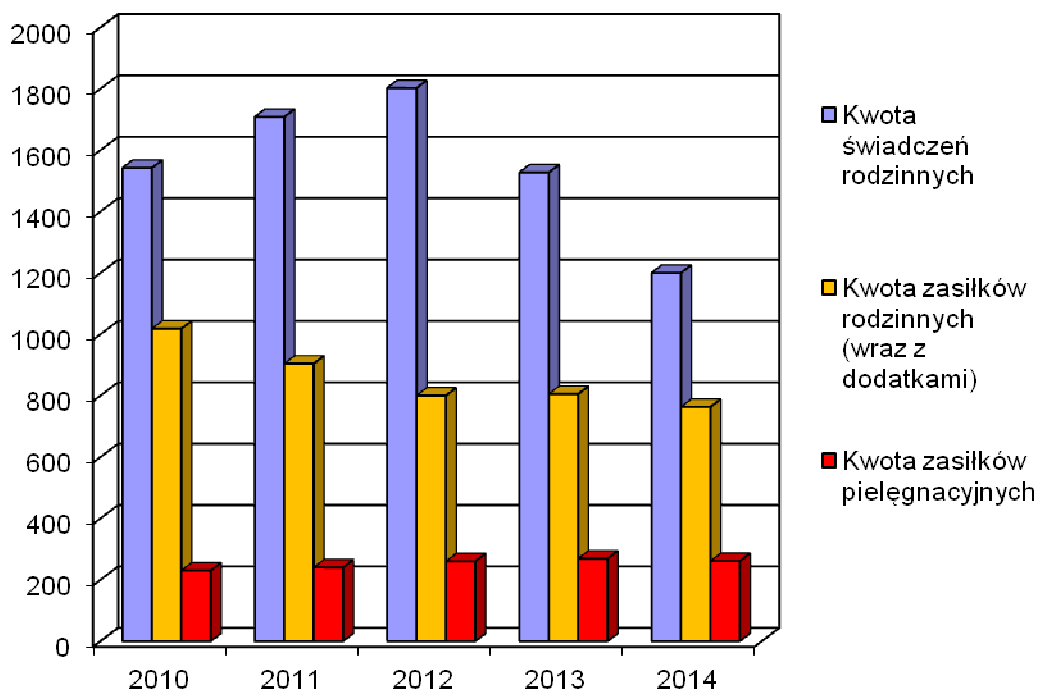
Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji Banku Danych Lokalnych

Wykres nr 5. Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej na terenie Gminy Zaręby Kościelne w latach 2010 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji Banku Danych Lokalnych

Wykres nr 6. Kwota świadczeń rodzinnych wypłaconych na terenie Gminy Zaręby Kościelne w latach 2010 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych

Kultura

Jedyną placówką kultury w gminie jest Biblioteka Publiczna Gminy Zaręby Kościelne. Biblioteka zajmuje 250 m², z wydzielonym miejscem czytelniczym dla 30 osób. Na terenie Gminy brak jest Domu Kultury. Pewne formy działalności upowszechniania kultury prowadzi również dwie biblioteki przyszkolne. Od 2004 r. przy bibliotece gminnej funkcjonuje Centrum Informacji, wyposażone w cztery komputery, stały dostęp do Internetu, kserokopiarkę, drukarki, faks, skaner. W 2008 r. biblioteka otrzymała 3 zestawy komputerowe z programu „Ikonka”, które dodatkowo wzbogaciły pracownię Centrum Informacji.

W gminnej bibliotece mieszkańcy gminy korzystają z Internetu, usług kserograficznych, rolnicy uzyskują pomoc przy sporządzaniu wniosków o dopłaty obszarowe. Poszukujący pracy uzyskują informacje na temat nowych ofert pracy.

W ramach popularyzacji książki, biblioteka prowadzi coroczne, cykliczne imprezy czytelniczych oraz konkursów dla dzieci i młodzieży.

Według informacji Banku Danych Lokalnych w 2014 r. Biblioteka Publiczna Gminy Zaręby Kościelne dysponowała 19.636 woluminami. Z zasobów biblioteki skorzystało 572 czytelników, którzy wypożyczyli 7444 książek.

Istotną rolę w działalności kulturalnej i edukacyjnej na terenie Gminy Zaręby Kościelne pełnią również świetlice wiejskie, funkcjonujące w miejscowościach: Chmielewo, Świerże Zielone, Kępiste Borowe.

Od 2005 r. na terenie Gminy funkcjonuje grupa taneczna „Zarębiacy” oraz Pluton Kawalerii Zarębskiej imienia „X Pułku Ułanów Litewskich”.

Sport i rekreacja

Infrastruktura sportowa na terenie Gminy to trzy boiska sportowe do gry w piłkę siatkową, boisko do koszykówki, kort tenisowy w Zarębach Kościelnych. Przy szkole w Zarębach Kościelnych funkcjonuje boisko sportowe do piłki nożnej oraz boisko wielofunkcyjne. Place zabaw i boiska funkcjonują w miejscowościach: Zaręby kościelne, Świerże Panki, Kietlanka, Skłody Średnie, Stara Złotoria, Nienały Brewki, Zgłęczewo Panieńskie.

W m. Zaręby Kościelne działa gminna siłownia wyposażona w nowoczesny sprzęt do ćwiczeń. Otwarta jest dwa razy w tygodniu po 3 godziny. Chętni mogą korzystać ze sprzętu pod okiem instruktora. W ramach akcji „Cała Polska biega” corocznie organizowany jest Bieg Wiosny i Jesieni o Puchar Wójta Gminy.

Mieszkalnictwo

Na terenie Gminy Zaręby Kościelne dominuje zabudowa zagrodowa, jednorodzinna oraz letniskowa. Rozwój budownictwa mieszkalnego opiera się tu na budownictwie indywidualnym jednorodzinnym. W poniższej tabeli nr 10 przedstawiono wielkość zasobów mieszkaniowych na terenie Gminy w latach 2000 – 2014.

Tabela nr 10. Zasoby mieszkaniowe Gminy Zaręby Kościelne w latach 2000 – 2014

	2000	2005	2010	2014
Zasoby mieszkaniowe gminy (komunalne)				
Mieszkania socjalne [szt.]	54	54	b.d.	1
Powierzchnia użytkowa [m ²]	1534	1534	b.d.	17
Zasoby mieszkaniowe				
Mieszkania [szt.]	1191	1121	1162	1174
Izby [szt.]	4271	4397	4612	4686
Budynki mieszkalne w gminie				
Ogółem [szt.]	b.d.	b.d.	1160	1174
Mieszkania wyposażone w instalację techniczno – sanitarne				
Wodociąg	b.d.	763	889	901
Ustęp spłukiwany	b.d.	562	770	782
Łazienka	b.d.	573	721	733
Centralne ogrzewanie	b.d.	494	543	555

b.d. - brak danych

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji Banku Danych Lokalnych

Stanu zabudowy mieszkaniowej na terenie Gminy potwierdza, iż część mieszkańców gminy funkcjonuje w trudnych warunkach mieszkaniowych. Najczęstszą przyczyną tego stanu jest zła sytuacja finansowa rodzin, zbyt wysokie koszty kredytów budowlanych oraz wykonania dokumentacji budowlanej potrzebnej do wydania pozwolenia na budowę. Rozproszone budownictwo jednorodzinne może natomiast stanowić problem wyposażenia terenów w infrastrukturę techniczną i społeczną.

2.3. Infrastruktura techniczna

Pod pojęciem *infrastruktury technicznej gminy* rozumieć należy gminne drogi, ulice, place, wodociągi, kanalizacja, usuwanie i oczyszczanie ścieków komunalnych, utrzymywanie czystości, utrzymywanie urządzeń sanitarnych, wysypiska oraz utylizacja odpadów komunalnych, zaopatrzenie w energię elektryczną i ciepłą, komunalne budownictwo mieszkaniowe, lokalny transport zbiorowy, targowiska i hale targowe, gminne obiekty i urządzenia użyteczności publicznej oraz obiekty administracyjne.

Komunikacja

Na układ komunikacyjny Gminy Zaręby Kościelne składają się następujące drogi: wojewódzka nr 694, powiatowe oraz gminne. Drogi te służą powiązaniu komunikacyjnego zarówno wewnątrz gminy, jak też i z obszarami zewnętrznymi.

Droga wojewódzka nr 694 relacji (Warszawa) - Brok - Małkinia - Ciechanowiec i dalej prowadząca do Bielska Podlaskiego, Siemiatycz, Białowieży i Białegostoku na terenie gminy przebiega na długości ok. 7 km. Jest istotnym ciągiem turystycznym, który łączy Warszawę z Białowieżą. Droga ta, na pewnym odcinku, towarzyszy przebiegiem skarpie doliny Bugu. Podlega Zarządowi Dróg Wojewódzkich w Warszawie, rejon drogowy Węgrów – Siedlce.

Drogi powiatowe (9) na terenie Gminy Zaręby Kościelne posiadają długość 52,887 km, z czego 46 km posiadają nawierzchnię bitumiczną i pełnią funkcję głównych powiązań sieci osadniczej na terenie gminy. Są to drogi:

- Chmielewo – Andrzejewo – Zaręby Warchoły nr 23577
- Chmielewo – Zaręby Kościelne – Szulborze Wielkie – Czyżew nr 23592
- Zaręby Kościelne – Mianowo nr 23593
- Zaręby Kościelne – Złotoria nr 23594
- Złotoria – Nienały – Niemiry nr 23595
- Zaręby Kościelne – Kępiste nr 23596
- Zaręby Kościelne – Uścianek nr 23597
- Zaręby Kościelne – Zakrzewo – Zalesie nr 23598
- Uścianek – Zakrzewo nr 23599

Drogi gminne i wewnętrzne bezpośrednio obsługujące sieć osadniczą, pełniące rolę dróg transportu rolnego zapewniające dojazd do pól i lasów. Drogi gminne w swej większości nie posiadają nawierzchni bitumicznej. Dominuje nawierzchnia gruntowa i nawierzchnia ulepszona – grysem, tłuczniem lub żużlem. Długość dróg gminnych na terenie Gminy wynosi 64,599 km, z czego tylko ok. 23 km to drogi o nawierzchni bitumicznej. Poniżej przedstawiono ich krótką charakterystykę.

Tabela nr 11. Charakterystyka dróg gminny na terenie Gminy Zaręby Kościelne

Nr drogi/ przebieg		Długość [km]	Powierzchnia [km]	
			utwardzona	nietwardzona
261101W	Kępiste Borowe – Rostki Daćbogi	1,860	0,0	1,860
261102W	Kępiste Borowe - Kańkowo Piecki	2,366	0,0	2,366
261103W	Uścianek Wielki - Pułazie	2,229	0,0	2,229
261104W	Pułazie – Gąsiorowo	3,231	0,0	3,231
261105W	Pętkowo Wielkie – Zakrzewo Wielkie	1,718	0,0	1,718
261106W	Pętkowo Wielkie – Gąsiorowo	1,791	0,0	1,791
261107W	Zakrzewo Wielkie – Zgłeczewo Szlacheckie	2,000	2,000	0,0
261108W	Zgłeczewo Panieńskie - Gąsiorowo	1,895	0,0	1,895
261109W	Zakrzewo Kopijki – Zgłeczewo Szlacheckie	2,719	0,0	2,719
261110W	Zakrzewo Wielkie – Słomy (gr. Gm. Zaręby Kość.)	1,161	0,0	1,161
261115W	Zakrzewo Kopijki – Mianówek	1,320	1,320	0,0
261117W	Świerże Panki – Świerże Leśniewek	1,346	0,0	1,346
261119W	Świerże Kończany – Świerże Leśniewek	1,920	0,0	1,920
261120W	Świerże Kończany – Budziszewo	3,010	0,0	3,010
261121W	Świerże Kielcze – Świerże Kończany – Skłody Średnie	5,138	3,945	1,193
261122W	Skłody Stachy – Nienały Szymany	1,582	1,365	0,217
261123W	Budziszewo – Rawy	2,514	0,0	2,514
261125W	Skłody Średnie – Grabowo Kietlanka	3,028	0,0	3,028
261127W	Zaręby Kościelne - Zaręby Leśne	0,808	0,808	0,0
261128W	Stara Złotoria – Gaczkowo – Chmielewo	3,710	3,341	0,369
261129W	Nienały Szymany – Nienały Brewki	1,153	0,792	0,361
261130W	Rawy – Gaczkowo	1,820	1,820	0,00
261131W	Stara Złotoria – Kańkowo Piecki	1,942	0,0	1,942
261132W	Zgłeczewo Szlacheckie – Zgłeczewo Panieńskie	1,366	0,241	1,125
261133W	Nienały Szymany - Budziszewo	3,063	3,063	0,0
261134W	Kietlanka - Mianówek	1,094	0,00	1,094
261138W	Rostki Daćbogi – Zawisty Podleśne	1,920	0,252	1,668
261139W	Świerże Kończany – Świerże Kolonia - Kietlanka	2,813	0,620	2,193
261140W	Zakrzewo Kopijki – Zakrzewo Zalesie – gm. Szulborze	1,030	0,0	1,030
261141W	Kosuty – Niemiry	1,700	1,700	0,0
261142W	Złotoria Stara – Niemiry	1,352	1,352	0,0
Razem:		64,599	22,619	41,970

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Zaręby Kościelne

Przez teren Gminy przebiega międzynarodowy szlak kolejowy Warszawa – Białystok – Wilno – Petersburg (przystanki kolejowe na terenie gminy Zaręby Kościelne i Kietlanka), na których zatrzymują się lokalne pociągi relacji (Białystok) Łapy – Małkinia – Tłuszcz (Warszawa)

Stan techniczny linii kolejowej jest zadawalający, natomiast zaniedbana jest całkowicie infrastruktura kolejowa związana z obsługą podróżnych. Obiekty stacyjne są w znacznym stopniu zdewastowane. Na trasie kolejowej w obrębie gminy brak jest bezkolizyjnych skrzyżowań z drogami kołowymi. Zagrożone są zwłaszcza skrzyżowania w Uścianku z drogą powiatowa nr 23597 oraz w Kietlance z drogą nr 23598.

Na terenie Gminy funkcjonuje również pasażerska komunikacja autobusowa prowadzona przez PKS, obsługująca ważniejsze ciągi drogowe w gminie. Przez Gminę prowadzą trasy autobusów do Warszawy, Białowieży, Bielska Podlaskiego, Ciechanowca, Gdańska, Ostrołęki, Małkini, Siedlec, Sokołowa Podlaskiego, Siemiatycz, Ostrowi Mazowieckiej. Dodatkowo w gminie działa komunikacja autobusowa dowożąca dzieci i młodzież szkolną.

Infrastruktura wodno – kanalizacyjna

Na terenie Gminy Zaręby Kościelne jedna stacja uzdatniania wody, składająca się z dwóch studni o zasobach zatwierdzonych na poziomie $Q_{\text{sr}} \text{ godzinowe} = 83,0 \text{ m}^3/\text{h}$ i $Q_{\text{sr}} \text{ dobowe} = 1200 \text{ m}^3/\text{d}$. Sieć wodociągowa obejmuje 102,9 km rurociągów i 945 przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania. W poniższej tabeli nr 12 przedstawiono szczegółową charakterystykę sieci wodociągowej na terenie gminy.

Tabela nr 12. Zestawienie danych o sieci wodociągowej na terenie Gminy Zaręby Kościelne

Nazwa miejscowości	Długość czynnej sieci wodociągowej [km]	Przyłącza wodociągowe	
		ilość [szt.]	długość [km]
Budziszewo	102,9 km na terenie całej gminy	15	1,20
Chmielewo		51	2,56
Gaczkowo		8	0,15
Gąsiorowo		94	4,35
Grabowo		9	0,42
Kańkowo Piecki		5	0,16
Kępiste – Borowe		49	2,03
Kietlanka		38	1,75
Kosuty		18	0,93
Niemiry		25	1,01
Nienały – Brewki		22	9,00
Nienały – Szymany		25	9,80
Nowa Złotoria		37	1,93
Pętkowo Wielkie		27	0,90
Pułazie		13	0,62
Rawy		15	0,79
Rostki Daćbogi		11	0,51
Skłody Piotrowice		14	0,63
Skłody – Stachy		11	0,43
Skłody – Średnie		9	0,38
Stara Złotoria		29	1,01
Świerże – Kiełcze		10	0,41
Świerże – Kolonia		11	0,45
Świerże – Kończany		11	0,51
Świerże – Panki		15	0,83
Świerże – Zielone		12	0,50
Uścianek Wielki		43	1,98

Nazwa miejscowości	Długość czynnej sieci wodociągowej [km]	Przyłącza wodociągowe	
		ilość [szt.]	długość [km]
Zakrzewo – Kopijki	102,9 km na terenie całej gminy	37	1,61
Zakrzewo Wielkie		26	1,03
Zaręby Kościelne		189	5,67
Zaręby Leśne		12	0,43
Zgleczewo Panieńskie		34	1,23
Zgleczewo Szlacheckie		20	0,98

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Zaręby Kościelne, stan na 31.12.2014 r.

W Gminie Zaręby Kościelne wody podziemne nie są wykorzystywane na potrzeby przemysłu. W tabeli nr 13 przedstawiono zużycie wody na terenie gminy w latach 2005 – 2014.

Tabela nr 13. Zużycie wody na terenie Gminy Zaręby Kościelne w latach 2000 – 2014

	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Zużycie wody ogółem [dam ³]	125,0	176,0	170,6	183,8	197,5	203,2
Eksploatacja sieci wodociągowej	125,0	176,0	170,6	183,8	197,5	203,2
Eksploatacja sieci wodociągowej – gospodarstwa domowe	83,7	151,0	146,6	156,8	167,5	170,2
Zużycie wody na 1 mieszkańca [m ³]	32,5	45,4	44,6	48,3	52,0	53,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji Banku Danych Lokalnych

Na terenie Gminy Zaręby Kościelne nie funkcjonuje sieciowy system odprowadzania ścieków, gmina nie należy ona do aglomeracji ściekowej. Ścieki wytwarzane na terenie jednostki administracyjnej gromadzone są w podziemnych zbiornikach asenizacyjnych i za pomocą taboru asenizacyjnego wywożone są na oczyszczalnię ścieków w m. Małkinia.

W związku z powyższym samorząd lokalny podjął działania mające na celu budowę oczyszczalni przydomowych. Informacje na temat lokalizacji oczyszczalni ścieków na terenie gminy prezentuje tabela nr 15.

Tabela nr 14. Gospodarowanie ściekami na terenie Gminy Zaręby Kościelne w latach 2000 – 2014

	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Zbiorniki bezodpływowe	b.d.	898	587	587	587	587
Oczyszczalnie przydomowe	b.d.	187	311	311	333	333

b.d.- brak danych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych

Tabela nr 15. Lokalizacja przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Zaręby Kościelne

Miejscowość	Liczba przydomowych oczyszczalni ścieków	Miejscowość	Liczba przydomowych oczyszczalni ścieków
Budziszewo	11	Skłody Piotrowice	7
Chmielewo	43	Skłody – Stachy	5
Gaczkowo	8	Skłody – Średnie	8
Gąsiorowo	18	Stara Złotora	6
Grabowo	2	Świerże – Kiełcze	8
Kańkowo Piecki	-	Świerże – Kolonia	4
Kępiście – Borowe	16	Świerże – Kończany	5
Kietlanka	18	Świerże – Panki	8
Kosuty	9	Świerże – Zielone	10
Niemiry	6	Uścianek Wielki	26
Nienały – Brewki	7	Zakrzewo – Kopijki	10
Nienały – Szymany	20	Zakrzewo Wielkie	5
Nowa Złotora	12	Zaręby Kościelne	4
Pętkowo Wielkie	9	Zaręby Leśne	10
Pułazie	6	Zgleczewo Panieńskie	9
Rawy	10	Zgleczewo Szlacheckie	8
Rostki Daćbogi	5	RAZEM:	333

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Zaręby Kościelne, stan na 31.12.2014 r.

Na terenie Gminy Zaręby Kościelne nie występuje zbiorczy system odprowadzania wód deszczowych. Wody opadowe odprowadzane są bezpośrednio do gruntu. Wody opadowe z większości dróg publicznych odprowadzane są do rowów odwadniających i następnie kierowane są do lokalnych cieków wodnych. Wody opadowe odprowadzane w ten sposób nie są podczyszczane.

Gospodarka odpadami na terenie Gminy Zaręby Kościelne odbywa się w oparciu o zorganizowany system odbioru odpadów, którym jest objętych ok. 85% mieszkańców gminy. Na terenie gminy nie występują duże podmioty gospodarcze generujące znaczne ilości odpadów. Głównym rodzajem są odpady komunalne powstające w gospodarstwach domowych, odpady charakterystyczne dla działalności rolniczej oraz odpady powstałe w wyniku drobnej działalności usługowej i handlowej. W tabeli nr 16 przedstawiono informacje na temat ilości odpadów powstających na terenie gminy na przestrzeni ostatnich lat.

Tabela nr 16. Gospodarka odpadami na terenie Gminy Zaręby Kościelne w roku 2005 oraz w latach 2010 – 2014

	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku ogółem [Mg]	180,0	181,84	151,05	196,81	219,52	279,56
Ogółem na mieszkańca [kg]	46,4	46,6	39,3	51,7	57,8	73,7
Z gospodarstw domowych [Mg]	150,0	147,25	144,76	182,20	208,20	273,56
Odpady z gospodarstw domowych na jednego mieszkańca [kg]	38,7	37,8	37,6	47,9	54,8	72,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji Banku Danych Lokalnych

W poniższych tabelach przedstawiono informacje na temat rodzajów i ilości odpadów komunalnych zebranych z terenu Gminy w 2014 r. (na podstawie *Sprawozdania Wójta z realizacji zadań z zakresu gospodarowania odpadami komunalnymi za 2014 r.*).

Tabela nr 17. Informacja o masie i sposobie zagospodarowania odpadów komunalnych odebranych z terenu Gminy Zaręby Kościelne w 2014 r.

Nazwa i adres instalacji do zagospodarowania odpadów	Kod odebranych odpadów komunalnych	Rodzaj odebranych odpadów komunalnych	Masa odebranych odpadów [Mg]	Sposób zagosp. odebranych odpadów
Instalacja do mechaniczno – biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych w Czerwonym Borze	20 03 01	Niesegregowane(zmieszane) odpady komunalne	279,6	R-12
	20 03 07	Odpady wielkogabarytowe	0,1	R-12
	15 01 02	Opakowania z tworzyw sztucznych	9,9	R-12
	15 01 04	Opakowania z metali	4,6	R-12
	15 01 07	Opakowania ze szkła	9,7	R-12

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Zaręby Kościelne

Tabela nr 18. Poziom recyklingu wybranych rodzajów odpadów odebranych z terenu Gminy Zaręby Kościelne w 2014 r.

Kod odebranych odpadów komunalnych	Rodzaj odebranych odpadów komunalnych	Masa odebranych odpadów [Mg]	Masa odpadów poddanych recyklingowi [Mg]
15 01 01	Opakowania z papieru i tektury	12,3	17,3
15 01 02	Opakowania z tworzyw sztucznych	9,9	17,4
15 01 04	Opakowania z metali	4,6	9,1
15 01 07	Opakowania ze szkła	9,7	12,5
Osiągnięty poziom recyklingu		17,42%	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Zaręby Kościelne

Gospodarka energetyczna

Zasilanie Gminy Zaręby Kościelne w energię elektryczną odbywa się z Głównych Punktów Zasilających (GPZ), zlokalizowanych w Czyżewie, za pomocą sieci elektroenergetycznych średniego (SN 15 kV) i niskiego napięcia (nn). Przez teren gminy przebiega linia WN 110 kV relacji Małkinia – Białystok.

Przez teren Gminy Zaręby Kościelne nie przebiegają sieci magistralne gazu ziemnego. Obszar gminy nie jest zasilany w gaz przewodowy.

Na terenie Gminy Zaręby Kościelne nie występuje zorganizowany system grzewczy. Zaopatrzenie w ciepło odbywa się z indywidualnych kotłowni, które w większości opalane są węglem kamiennym i drewnem. Tego typu rozproszone źródła niskiej emisji powodują w okresach grzewczych znaczny wzrost poziomu zanieczyszczeń w powietrzu.

Obsługa telekomunikacyjna

Na terenie Gminy Zaręby Kościelne obsługa telekomunikacyjna odbywa się za pośrednictwem sieci napowietrznych i kablowych. Na terenie Gminy zlokalizowane są dwie stacje bazowe telefonii komórkowej w m. Zarębach Kościelnych i Skłodach Stachy

2.4. Środowisko przyrodnicze i obszary chronione

Położenie geograficzne i ukształtowanie terenu

Według podziału fizyczno – geograficznego⁴ część Gminy Zaręby Kościelne znajduje się w pasie Nizin Środkowopolskich, w makroregionie: Nizina Południowo Podlaska (318.9), mezoregionie: Podlaski Przełom Bugu (318.91). Pozostała, większa część gminy znajduje się na terenie Wysoczyzny Podlasko – Białoruskiej, w makroregionie: Nizina Północnopolaska (843.3), w mezoregionie: Wysoczyzna Wysokomazowiecka (843.38).

Dolina Bugu na wysokości gminy Zaręby Kościelne ma szerokość od 4 do 6 km, a głębokość wcięcia w wysoczyznę morenową wynosi ok. 10 – 15 m. Dno doliny obniża się na wysokości gminy do ok. 100 – 105 m n.p.m. Szeroki, piaszczysty taras nadzalewowy znajduje się na tej wysokości po lewej stronie Bugu. Po prawej, w gminie Zaręby Kościelne, ma nie wielką szerokość. Taras ten jest najszerszy na zachód od m. Zgleczewo – Panieńskie.

Ukształtowanie rzeźby terenu wysoczyzny jest konsekwencją budowy najmłodszych utworów zlodowacenia środkowopolskiego, stanowiących wierzchnie partie gleby. Wysoczyznę rozcina dolina Bugu oraz inne rzeki takie jak Brok, Mały Brok, Węgroda i Pukawka. Szczególnie wyraźne skarpy rzeczne zarysowują się wzdłuż Bugu i Broku. Równoległe do cieków wodnych wykształciły się płaskie doliny. Są to formy erozji i akumulacji rzecznej.

⁴ Kondracki J. *Geografia regionalna Polski*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002 r.

Najbardziej wyraźną formą na terenie Gminy jest pas moreny czołowej ciągnący się z Daniłówki (gm. Małkinia Górna) do Zuzeli (gm. Nur). Elementami urozmaicającymi wysoczyznę są niewielkie pola wydymowe w okolicach Gańsiorowa. Form pochodzenia antropogenicznego jest niewiele na terenie gminy. Są to głównie nasypy i wykopy wzdłuż dróg i linii kolejowej oraz wykopy związane z wydobyciem kruszywa naturalnego na potrzeby lokalne.

Średnia wysokość gminy wynosi 110 – 120 m n.p.m. Najwyższy punkt terenu znajduje na terenie wysoczyzny, na zachód od m. Chmielowo na wysokości 123,3 m n.p.m. Najniżej położony punkt terenu zlokalizowany jest w dolinie Bugu, przy granicy z gminą Małkinia Górna, na wysokości 100,2 m n.p.m. Zróżnicowanie wysokości terenu w obrębie gminy jest niewielkie, wynosi 20 m. Oprócz znacznych obniżeń związanych z dolinami Bugu i Broku teren gminy jest płaski.

Budowa geologiczna

Według podziału geologicznego Polski⁵ Gmina Zaręby Kościelne znajduje się na Platformie Wschodnioeuropejskiej, na obszarze jednostki tektonicznej – Wyniesienie Mazursko – Suwalskie. Na jej obszarze na sfałdowanych skałach krystalicznych prekambriu zalegają osadowe skały kenozoiczne: piaskowce wapniste, margle, wapienie i iłowce jury oraz piaski, wapienie piaszczyste i kreda z okresu kredy.

Na obszarze Gminy Zaręby Kościelne zostały udokumentowane złoża:

- torfu drzewnego do zastosowania rolniczego: Dąbrowa-Orłowo w kategorii C2 (zasoby 93),
- kruszywa naturalnego (piasek ze żwirem) w m. Kępiste Borowe,
- kruszywa naturalnego (piasek) w m. Pętkowo Wielkie,
- kruszywa naturalnego (piasek i piasek ze żwirem) w m. Stara Złotoria,
- kruszywa naturalnego (pospółka i piasek dla budownictwa) w m. Niemiry,
- kruszywa naturalnego (piasek średnioziarnisty z domieszką żwiru) w m. Kańkowo – Piecki,

Zasoby wodne

Sieć wodna na terenie gminy jest bardzo rozbudowana – stanowią ją rzeki, rowy melioracyjne oraz starorzecza. Gmina znajduje się w dorzeczu Bugu. Pośrodku nurtu przebiega południowa granica gminy Zaręby Kościelne. Jest to rzeka nie uregulowana i często zmieniająca swój bieg. Wysokie stany wody na rzece obserwowane są w marcu i kwietniu, natomiast niskie stany w czerwcu, lipcu oraz we wrześniu. Wiosenne wylewy rzeki ograniczają się do tarasu zalewowego Bugu, wysoczyzna jest oddzielona od doliny wysoką skarpą zabezpieczającą przed powodzią.

Znaczną część gminy (północną, zachodnią, środkową) odwadnia prawostronny dopływ Bugu – Brok. Ujście Broku znajduje się na wschód od miejscowości Brok (gm. Brok), źródła rzeki znajdują się w gminie Wysokie Mazowieckie. Jest to dopływ IV rzędowy. Brok jest rzeką nie uregulowaną. W części północno – zachodniej środkiem nurtu rzeki została

⁵ Stupnicka Ewa, *Geologia regionalna Polski*, PWN, Warszawa 1989 r.

poprowadzona granica administracyjna gminy. Brok na terenie Gminy Zaręby Kościelne ma dwie odnogi. Jedną z nich jest Brok Mały, którego źródła znajdują się w gminie Wysokie Mazowieckie, a ujście w pobliżu m. Gaczkowo. Jest to również rzeka nie uregulowana. Drugi bezimienny ciek, lewy dopływ Broku, jest znacznie mniejszy. Jest to ciek uregulowany. Odwadnia on środkową część gminy.

Część północno – zachodnią odwadnia prawostronny dopływ Broku Małego: rzeka Węgroda. Jej ujście znajduje się w pobliżu m. Chmielewo. Jest to ciek w znacznym stopniu uregulowany. Część wschodnią i południowo – wschodnią odwadniają niewielkie ciekły spływające wprost do Bugu. Są to ciekły o uregulowanym korycie.

Naturalne zbiorniki wód stojących znajdują się głównie w dolinie Bugu. Największe starorzecza usytuowane są w pobliżu m. Zgleczewo Szlacheckie. Na obszarze wysoczyzny istnieje kilka niewielkich oczek wodnych m.in. w pobliżu m. Pętkowo Wielkie.

Gleby

Na terenie Gminy Zaręby Kościelne dominują gleby mineralne. Największą powierzchnie zajmują gleby bielcowe, które zdecydowanie przeważają w północnej części gminy. W części środkowej oraz południowej wysoczyzny lodowcowej dominują gleby brunatne wylugowane i kwaśne, wytworzone na piskach słabo gliniastych oraz piskach gliniastych lekkich. Tereny wzdłuż rzek: Bugu, Broku, Małego Broku, Węgrody zajmują mady rzeczne powstałe na pyłach zwykłych i piskach słabo gliniastych. Przy mniejszych ciekach, odnogach Bugu i Broku, wytworzyły się gleby organiczne: murszowate, murszowe oraz rzadziej torfy niskie na piskach luźnych.

W części północnej gminy z pośród gleb mineralnych najczęściej występują grunty o dobrej i średniej przydatności dla rolnictwa. Nieco mniej jest ich w części środkowej i zdecydowanie niewiele w części południowej. Grunty te należą do III i IV klasy bonitacyjnej zaliczane do kompleksów: pszennego dobrego, żytniego bardzo dobrego i żytniego dobrego.

Znaczną część areału gruntów ornych zajmują gleby o niskiej przydatności dla rolnictwa zaliczanych do V i VI klasy bonitacyjnej. Należą do nich kompleksy: zbożowy naj słabszy, zbożowo – pastewny mocny, zbożowo – pastewny słaby oraz część użytków zielonych słabych.

Wzdłuż mniejszych cieków wytworzyły się gleby organiczne torfowe, murszowo – torfowe i murszowe na piaskach luźnych. Są to gleby wykorzystywane jako użytki zielone zaliczane najczęściej do V i VI klasy bonitacyjnej, rzadziej do III i IV.

Zasoby przyrodnicze i krajobrazowe

Na obszarze Gminy Zaręby Kościelne przeważa roślinność związana z użytkami rolnymi. Są to zarówno rośliny uprawne, jak i towarzyszące im zbiorowiska roślin segetalnych. Roślinności łąkowa występuje głównie w dolinach rzecznych na gruntach okresowo zalewanych wodą lub podmokłych. Wykształciły się tu głównie zbiorowiska łąk wilgotnych z rzędu

Molinietalia. Tereny nie użytkowanych łąk, w pobliżu cieków i przy starorzeczach pokrywają zarośla o charakterze zbliżonym do naturalnego. Są to niżowe łągi olszowe. Na gruntach o dużej przepuszczalności wykształciły się murawy kserotermiczne.

Lasy zajmują w Gminie Zaręby Kościelne 1641 ha czyli 18,5% powierzchni gminy. rzeważają lasy młode (do 50 lat). Starodrzew (powyżej 80 lat) zajmuje zaledwie 11,53 ha na terenie uroczyska Zaręby Kościelne.

Największe zwarte kompleksy leśne w gminie znajdują się w części południowo – zachodniej i południowej. Niewielkie, rozdrobnione powierzchnie lasów pokrywają środkową oraz wschodnią część gminy. Część północna jest prawie pozbawiona tego typu zbiorowisk. Większość lasów zajmuje gleby o bardzo niskiej przydatności dla rolnictwa, należące do siedliska kontynentalnego boru świeżego, rzadziej mieszanego. Niewielkie zbiorowiska lasów mieszanych świeżych, lasów mieszanych, lasów mieszanych wilgotnych i olsów znajdują się w uroczysku Pułazie, Pętkowo, Niemiry i Zaręby Kościelne.

Głównym gatunkiem lasotwórczym jest sosna. W borach mieszanych występuje razem z domieszką dębu. Runo w borach świeżych tworzą: borówka czarna, trawy i rokieta, w borach mieszanych oprócz wymienionych wyżej gatunków również widłorzęby i widłaki. Na obszarze dolin rzecznych, przy starorzeczach i zagłębieniach bezodpływowych występują bory wilgotne oraz olsy. Na terenie gminy położony jest zabytkowy park podworski w m. Gąsiorowo z licznymi drzewami o charakterze pomnikowym.

Według podziału geobotanicznego Polski ⁶ Gmina Zaręby Kościelne znajduje się w dziale Północnym, pododdziale Północny Pas Wielkich Dolin i Wysoczyzn Podlaskich, w krainie Łomżyńskiej. Cechami charakterystycznymi dla tego regionu jest brak w drzewostanie buka, jodły, cisa, natomiast obecność lasów świerkowych oraz niewielki udział flory kserotermicznej.

Miejscem zagęszczenia rzadkich gatunków roślin jest w gminie dolina rzeki Bug. Występują tu gatunki roślin chronionych tj. grzybień biały i rzadkich m.in.: lepiężnik kutnerowaty, namulnik brzegowy, trędownik zwyczajny, dziewanna fioletowa, tojeść bukietowa, skrzyp łąkowy. W niektórych fragmentach doliny zachowały się siedliska chronione niżowego łągu wierzbowo – topolowego, starorzecza ze zbiorowiskami z rzędu *Nymphaeion* i *Potamogetonion*.

Teren doliny Bugu jest obszarem o najwyższych walorach faunistycznych w kraju. Jest to miejsce występowania wielu rzadkich i chronionych gatunków ptaków tj.: bekas krzyk, zimorodek, dzięcioł zielony, krwawodziób, sieweczka obrożna, dubelt, kulon.

Obiekty i obszary chronione na podstawie przepisów *ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody* (tj. Dz. U. z 2015 r., poz. 1651 z późn. zm.), reprezentowane są na terenie Gminy Zaręby Kościelne przez Nadbużański Park Krajobrazowy, obszary NATURA 2000 oraz pomniki przyrody. Powierzchniowe obszary chronione zlokalizowane są w południowej części Gminy, w obrębie doliny rzeki Bug. Poniżej przedstawiono ich krótką charakterystykę.

⁶ Matuszkiewicz J.M, *Krajobrazy roślinne i regiony geobotaniczne Polski*, 1993 r.

Nadbużański Park Krajobrazowy został powołany w 1993 r., zaś w 1999 r. został powiększony o tereny doliny Bugu w gminach Nur i Zaręby Kościelne. Obecnie podstawę prawną jego funkcjonowania jest obecnie *Rozporządzenie Nr 3 Wojewody Mazowieckiego z dnia 15.03.2005 w sprawie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego* (Dz. Urz. Woj. Maz. Nr 66, poz. 1701 z późn. zm.). Park wraz z otuliną obejmuje obecnie obszar o powierzchni całkowitej 113.671,7 ha, w tym otulina stanowi obszar o powierzchni 39.535,2 ha.

Park wraz z otuliną zlokalizowany jest na terenie gmin: Nur i Zaręby Kościelne w powiecie Ostrów Mazowiecka; gmin: Ceranów, Sterdyń, Kosów Lacki, miasta Kosów Lacki w powiecie sokołowskim; gmin: Liw, Łochów, Miedzna, Sadowne, Stoczek, Korytnica, miasta Łochów w powiecie węgrowskim; gmin: Pokrzywnica, Pułtusk; miasta Pułtusk w powiecie pułtuskim; gmina Jadów w powiecie wołomińskim, a ponadto powiększa się Park i jego otulinę o tereny następujących gmin: Platerów w powiecie łosickim; gmin: Przesmyki, Korczew, Paprotnia w powiecie siedleckim; gmin: Sabnie, Repki, Sterdyń w powiecie sokołowskim. W obrębie Gminy Zaręby Kościelne ochroną w postaci Parku Krajobrazowego jest objęte 72 ha, zaś otulina obejmuje ok. 133 ha.

Strategiczne cele ochrony dla Parku można podzielić na trzy grupy priorytetów:

- 1) w zakresie wartości przyrodniczych: zachowanie swobodnie meandrującej nizinnej rzeki Bug i jego doliny z dużą ilością starorzeczy i odnóg, zachowanie pozostałości dużych kompleksów leśnych, bogactwa szaty roślinnej obejmującej liczną grupę chronionych i rzadkich gatunków roślin i zbiorowisk roślinnych, zachowanie muraw psammofilnych i kserotermicznych oraz łągów nadrzecznych,
- 2) w zakresie wartości historycznych i kulturowych: zachowanie swoistego charakteru zabudowy wiejskiej, tradycyjnej funkcji wsi oraz rozwój rękodzielnictwa ludowego,
- 3) w zakresie ochrony walorów krajobrazowych: zachowanie w niewielkim stopniu przekształconego krajobrazu rolniczego, wysokich skarp erozyjnych wysoczyzn okalających rzeki Bug i Narew oraz tarasu nadzalewowego z licznymi parabolicznymi wydmyami.

Obszar parku charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem krajobrazu. Największym jego walorem jest zachowana dolina Bugu, z meandrującą rzeką, licznymi starorzeczami i wyspami w nurcie oraz piaszczystymi łachami i skarpami. Oprócz doliny do parku wchodzi również kompleksy leśne – pozostałości dawnych puszczy, które zajmują około 36% powierzchni parku.

Dominują bory sosnowe, porastające ubogie, piaszczyste siedliska, które sosna dobrze jednak znosi. Nadrzeczne tereny to kontrast wielu środowisk, suche piaszczyste wydmy graniczą z torfowiskami, a podmokłe lasy łąkowe z borami sosnowymi. Zachowało się tu jeszcze sporo cennych lasów łąkowych. W dolinie Bugu spotyka się większe obszary zarośli łożowych (czyli wierzbowych) z udziałem rzadkiej wierzby śniadej. Niewielkie powierzchnie na żyzniejszych glebach zajmują grądy. Znaczne obszary parku pokrywają laki zalewowe.

Spośród licznych rzadkich gatunków, także tych pod ścisłą ochroną gatunkową, roślin leśnych na uwagę zasługują: wawrzynek wilczełyko, orlik pospolity, lilia złotogłów, napastrnica

zwyczajna, zimoziół północny, naparstnica zwyczajna. Przez teren Parku przechodzą granice zasięgów geograficznych takich gatunków jak lepnica litewska, sasanka Tekli, zimoziół północny, smagliczka drobna. Z Polskiej Czerwonej Księgi Roślin wskazującej gatunki zagrożone na terenie NPK stwierdzono 6 gatunków roślin (widlicz cyprysowaty, starodub łąkowy, wielosił błękitny, czarcikęsik Kluka, cibora żółta, turzyca luźnokępkowa). Występują tu gatunki typowe dla innych regionów kraju jak np. lepiężnik kutnerowaty – gatunek nadmorski czy parzydło leśne gatunek typowy dla terenów górskich. Bogactwo środowisk wpływa korzystnie na liczebność występujących tu zwierząt.

Wśród zwierząt największą grupę cennych gatunków stanowią ptaki. Stwierdzono tu występowanie ponad 200 gatunków, w tym ponad 150 lęgowych. Do najrzadszych należą związane z obszarami podmokłymi i dolinami rzecznyymi takie gatunki jak: kulik wielki, kszyk, rybitwa rzeczna, białoczelna, błotniak stawowy, brodziec piskliwy, sieweczki rzeczna i obroźna. W norach na stromych nadrzecznych skarpach gnieźdzą się zimorodek i kolonijnie jaskółka brzegówka. Nad wodami pospolita jest czapla siwa. Dolina Bugu jest ostoją ornitologiczną o międzynarodowej randze i odgrywa ogromną rolę jako trasa przelotu oraz miejsce odpoczynku i żerowania ptaków migrujących. Populacje derkacza, sieweczki obroźnej, brodziec krwawodziobego czy kolonie rybitwy czarnej i jaskółki brzegówki należą do największych w kraju. Oprócz nich wymienić warto sieweczkę rzeczna, rybitwę białoczelna, brodziec piskliwego i samotnika. Coraz liczniej występują żurawie, w niedostępnych lasach gniazdują rzadkie bociany czarne i orliki krzykliwe.

Poza niezwykłymi atrakcjami przyrodniczymi Nadbużański Park Krajobrazowy, to także obszar, na którym znajdują się rozległe tereny o zachowanym tradycyjnym wiejskim krajobrazie kulturowym. W licznych wsiach i miasteczkach spotkać można jeszcze przykłady dominującej tu niegdyś drewnianej zabudowy, a także – niemal niezliczone – kapliczki i krzyże przydrożne. Na łąkach rozrzucone są typowe dla regionu stodółki i brogi. Wędrując po nadbużańskich szlakach spotkać można zespoły pałacowe o randze ponadregionalnej.

Cześć obszaru Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego została wytypowana do sieci NATURA 2000 wytyczonej przez Unię Europejską, co nadało mu europejską rangę wśród obszarów chronionych. Natura 2000 jest to europejski system obszarów objętych ochroną przyrody, połączonych korytarzami ekologicznymi, tworzących razem spójną funkcjonalnie sieć ekologiczną. Program ten obejmuje ochronę dziedzictwa przyrodniczego Europy oraz realizację idei zrównoważonego rozwoju. Daje szansę zachowania cennych, a często zagrożonych siedlisk, zapewnienia dogodnych warunków bytowania flory i fauny, a także integracji ochrony przyrody z działalnością człowieka.

Na obszarze Parku ulokowane są rezerваты przyrody: Biele, Bojarski Grąd, Czaplowizna, Dębniak, Dzierżeńńska Kępa, Jegiel, Kaliniak, Moczydło, Mokry Jegiel, Podjabłońskie, Przekop, Sterdyń, Śliże, Wilcze Błota; a planowane są trzy następne: Brzoza, Dolina Liwca oraz Las Parowy.

Obszar NATURA 2000 – Dolina Dolnego Bugu (PLB140001) na terenie Gminy Zaręby Kościelne zajmuje powierzchnię 317,9 ha, funkcjonalnie powiązany jest z obszarami NATURA 2000 – Ostoja Nadbużańska (PLH 140011) i Puszcza Biała (PLB 140007). Wyznaczony Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz. U. Nr 25, poz. 133, ze zm.), które poprzedzone było Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz. U. Nr 229, poz. 2313 z późn. zm.).

Obszar obejmuje odcinek doliny dolnego i środkowego Bugu o łącznej długości ok. 260 km, począwszy od ujścia Krzny pod Terespołem aż do Zalewu Zegrzyńskiego. Szeroka dolina Bugu zachowała się w stanie zbliżonym do naturalnego, z nieuregulowanym, silnie meandrującym korytem, licznymi starorzeczami i wyspami w nurcie, piaszczystymi łachami i skarpami oraz zespołami nadbrzeżnych łąk, torfowisk, zarośli i lasów. Największe powierzchnie na terenie obszaru zajmują suche, ekstensywnie użytkowane pastwiska. Tereny bagienne są usytuowane głównie przy ujściach rzek oraz wokół starorzeczy.

Dolina miejscami jest szeroka na kilka kilometrów, miejscami zaś zwęża się do kilkuset metrów i głęboko wcina w otaczające ją wysoczyzny, a jej krawędzie tworzą wysokie na kilkadziesiąt metrów skarpy. Elementem urozmaicającym krajobraz są także rozcinające wysoczyzny doliny większych dopływów Bugu. W dolnym odcinku dolina Bugu jest znacznie szersza, w wielu miejscach ograniczona wałami przeciwpowodziowymi. Towarzyszą jej tu rozległe obszary łąk, w tym również łąk zalewowych, lasów łęgowych oraz borów sosnowych, które porastają nadrzeczne skarpy i piaszczyste wydmy.

Różnorodność zbiorowisk roślinnych i krajobrazów przyrodniczych w dolinie rzeki stwarzają warunki bytowania licznym rzadkim gatunkom zwierząt i roślin. Szczególnym bogactwem przyrodniczym odznaczają się rozległe nadbużańskie łąki, jakie wykształciły się w rozszerzeniach doliny, pomiędzy jej krawędzią a korytem rzeki. Wysokie trawy, samotne potężne dęby i grupki starszych drzew, otaczających wypełnione wodą zagłębienia terenu, a także fragmenty nadrzecznych lasów łęgowych, stanowią siedlisko i żerowisko licznych gatunków zwierząt, przede wszystkim ptaków. Sama rzeka Bug jest kręta, miejscami rozlewając się szeroko i tworząc liczne porośnięte wikliną wyspy oraz piaszczyste łachy, to znów zwęża, tworząc bystrza i podmywając strome obrywy. Jej brzegi są raz wysokie i urwiste, to znów łagodnie nachylone i piaszczyste, a innym znów razem bagniste i niedostępne. To właśnie na nadbużańskich wyspach i łachach oraz na nadrzecznych łąkach gnieździ się najwięcej rzadkich gatunków ptaków, których występowanie związane jest z szerokimi, zachowanymi w stanie naturalnym dolinami dużych rzek.

Obszar specjalnej ochrony ptaków Dolina Dolnego Bugu jest terenem chroniącym rzadkie i zagrożone w skali europejskiej gatunki ptaków, które znajdują tu optymalne siedliska bytowania, rozrodu i żerowania. Zajmuje ponad 74 tys. ha, a o jego charakterze decydują przede wszystkim trwałe użytki zielone położone w dolinie rzecznej, dominujące na tym terenie. Ponadto istotny udział mają lasy zarządzane przez Nadleśnictwa. Zgodnie ze

Standardowym Formularzem Danych (SDF) dla obszaru Natura 2000, tereny rolnicze zajmują ok. 75%, lasy – ok. 20%, a wody śródlądowe – 5% powierzchni obszaru.

Obszar Natura 2000 Dolina Dolnego Bugu obejmuje dolinę rzeki Bug wraz z łąkami, mokradłami i kompleksami stawów rybnych oraz otaczające ją lasy łęgowe, olsy i zespoły zarośli. System cieków tworzy rzeka Bug i jej dopływy. Jest to obszar o dominujących funkcjach rolniczych z największym udziałem ekstensywnie użytkowanych łąk i pastwisk. Do ostoi włączony jest także kompleks lasów liściastych między m. Drażniew i Platerów.

Zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych, przedmiotami ochrony obszaru specjalnej ochrony ptaków Dolina Dolnego Bugu są następujące gatunki ptaków, dla których ochrony wyznaczono ww. obszar Natura 2000:

- 1) bocian czarny *Ciconia nigra* – ocena ogólna „C”, liczebność (brak aktualnych informacji o wielkości populacji);
- 2) bocian biały *Ciconia ciconia* – ocena ogólna „B”, liczebność 287 par
- 3) cyranka *Anas querquedula* – ocena ogólna „B”, liczebność (brak aktualnych informacji o wielkości populacji)
- 4) płaskonos *Anas clypeata* - ocena ogólna „B”, liczebność (brak aktualnych informacji o wielkości populacji)
- 5) gadożer *Circaetus gallicus* - brak oceny ze względu na usunięcie gatunku z SDF
- 6) błotniak stawowy *Circus aeruginosus* - ocena ogólna „C”, liczebność (brak aktualnych informacji o wielkości populacji)
- 7) błotniak łąkowy *Circus pygargus* - ocena ogólna „C”, liczebność (brak aktualnych informacji o wielkości populacji)
- 8) wodnik *Rallus aquaticus* - ocena ogólna „C”, liczebność (brak aktualnych informacji o wielkości populacji)
- 9) kropiatka *Porzana porzana* - ocena ogólna „C”, liczebność (brak aktualnych informacji o wielkości populacji)
- 10) zielonka *Porzana parva* – ocena ogólna „C”, liczebność (brak aktualnych informacji o wielkości populacji)
- 11) derkacz *Crex crex* – ocena ogólna „C”, liczebność (brak aktualnych informacji o wielkości populacji)
- 12) sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*- ocena ogólna „B”, liczebność 52 pary
- 13) sieweczka obrożna *Charadrius hiaticula* - ocena ogólna „A”, liczebność 9 par
- 14) kszyc *Gallinago gallinago* - ocena ogólna „C”, liczebność (brak aktualnych informacji o wielkości populacji)
- 15) rycyk *Limosa limosa* - ocena ogólna „B”, liczebność 18 par
- 16) kulik wielki *Numenius arquata* - ocena ogólna „C”, liczebność 10 par
- 17) krwawodziób *Tringa tetanus* - ocena ogólna „B”, liczebność (brak aktualnych informacji o wielkości populacji)
- 18) brodziec piskliwy *Actitis hypoleucos* - ocena ogólna „B”, liczebność 87 stanowisk
- 19) rybitwa rzeczna *Sterna hi rundo* - ocena ogólna „B”, liczebność 105 par

- 20) rybitwa białoczelna *Sternula albifrons* - ocena ogólna „B”, liczebność 80 par
- 21) rybitwa czarna *Chlidonias niger* – ocena ogólna „B”, (brak aktualnych informacji o wielkości populacji)
- 22) zimorodek *Alcedo atthis* - ocena ogólna „C”, liczebność 27
- 23) podróżniczek *Luscinia svecica* – ocena ogólna „C”, (brak aktualnych informacji o wielkości populacji)
- 24) brzegówka *Riparia riparia* – ocena ogólna „B”, liczebność 7700 par.

Ponadto na analizowanym Obszarze zidentyfikowano następujące gatunki wymienione w załączniku II do Dyrektywy Rady 92/ 43/ EWG. Są to:

- boleń pospolity (*Aspius aspius*)
- głowacz białopłetwy (*Cottus gobio*)
- kiełb białopłetwy (*Gobio albipinnatus*)
- koza pospolita (*Cobitis taenia*)
- koza złotawa (*Sabanejewia aurata*)
- piskorz (*Misgurnus fossilis*)
- różanka pospolita (*Rhodeus sericeus amarus*)
- kumak nizinny (*Bombina bombina*)
- żółw błotny (*Emys orbicularis*)
- bóbr europejski (*Castor fiber*)
- wydra europejska (*Lutra lutra*)

Na terenie obszaru występują gatunki roślin wymienione w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/ 43/ EWG – starodub łąkowy (*Angelica palustris*), sasanka otwarta (*Pulsatilla patens*), leniec bezpodkwiatowy (*Thesium ebracteatum*).

Obszar NATURA 2000 – Ostoja Nadbużańska (PLH 140011) na terenie Gminy Zaręby Kościelne zajmuje powierzchnię 297,4 ha. Stanowi on obszar mający znaczenie dla Wspólnoty, zaakceptowany decyzją Komisji Europejskiej z dnia 10 stycznia 2011 r. (numer aktu normatywnego C (2010) 9669), funkcjonalnie powiązany jest z obszarami NATURA 2000 – Dolina Dolnego Bugu (PLB 140001), Dolina Dolnej Narwi (PLB 140014) oraz Ostoja Nadbużańska (PLH 140011).

Ostoja obejmuje ok. 260 km odcinek doliny Bugu od ujścia Krzny do Jeziora Zegrzyńskiego. Większość doliny pokrywają suche, ekstensywnie użytkowane pastwiska. Obszary bagienne są usytuowane głównie przy ujściach rzek, dopływów Bugu oraz wokół pozostałych fragmentów dawnych koryt rzecznych. Koryto Bugu jest w większości nie zmienione przez człowieka, pozostały tu liczne, piaszczyste wyspy, nagie lub porośnięte wierzbowymi lub topolowymi łęgami nadrzecznymi, z dobrze rozwiniętymi zaroślami wierzbowymi. Pierwsza terasa rzeki obfituje w starorzecza, zróżnicowana pod względem wielkości, głębokości i stopnia porośnięcia przez roślinność wodną. Do ostoi włączony jest

także kompleks lasów liściastych między miejscowościami Drażniew i Platerów. Lasy zajmują niecałe 20% obszaru. Dominują siedliska nieleśne: łąki i pastwiska oraz uprawy rolnicze.

Szczególnie cenny jest kompleks nadrzecznych lasów o zachowanym naturalnym charakterze oraz szereg zbiorowisk łąkowych i związanych z siedliskami wilgotnymi, typowo wykształconych na dużych powierzchniach. 16 rodzajów siedlisk z tego obszaru znajduje się w Załączniku I Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Stwierdzono tu występowanie 21 gatunków z II Załącznika Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Jest to jeden z najważniejszych obszarów dla ochrony ichtiofauny w Polsce. Obejmuje ona 10 gatunków ryb z II Załącznika Dyrektywy Rady 92/43/EWG, z koza złotawą i kielbim białopłetwym. Stanowiska rzadkich gatunków roślin w tym 2 gatunki z II Załącznika Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Bogata fauna bezkręgowców, m.in. interesujące gatunki pająków (*Agyneta affinis*, *A. saxatilis*, *Chocorna picinus*, *Enoplognatha thoracica*, *Enophrys aequipes*, *Hahnia halveola*, *Iberina candida*, *Leptyphantes flavipes*, *Styloctetor stativus*). Obszar ma również duże znaczenie dla ochrony ptaków.

Przedmiotem ochrony na obszarze są następujące siedliska przyrodnicze:

- kod 2330 – wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi – 61,25 ha,
- kod 3150 – starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nymmpheion*, *Potamion* – 683,25 ha,
- kod 3270 – zalewane muliste brzegi rzek,
- kod 4030 – suche wrzosowiska – 3,66 ha,
- kod 6120 – ciepłolubne, śródlądowe murawy napiaskowe – 95,081 ha,
- kod 6210 – murawy kserotermiczne – 0,248 ha,
- kod 6410 – zmiennowilgotne łąki trzęślicowe – 80,38 ha,
- kod 6430 – ziołorośla górskie i ziołorośla nadrzeczne,
- kod 6440 – łąki selemicowe – 568,78 ha,
- kod 6510 – niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie,
- kod 9170 – grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny,
- kod 91E0* – łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe,
- kod 91F0 – łągowe lasy dębowo – wiązowo – jesionowe,
- kod 91I0* – ciepłolubne dąbrowy,
- kod 91T0 – sosnowy bór chrobotkowi,

oraz gatunki roślin i zwierząt:

- leniec bezpodkwiatkowy (*Thesium ebracteatum*)
- sasanka otwarta (*Pulsatilla patens*)
- starodub łąkowy (*Ostericum palustre*)
- skójka gruboskorupowa (*Unio krassus*)
- czerwńczyk nieparek (*Lycaena dispar*)
- czerwńczyk fioletek (*Lycaena helle*)
- zalotka większa (*Leucorrhinia pectoralis*)
- trzepla zielona (*Ophiogomphus cecilia*)
- jelonek rogacz (*Lucanus cervus*)

- pachnica dębowa (*Osmoderma eremita*)
- minóg strumieniowy (*Lampetra planeri*)
- minóg ukraiński (*Edenteromyzon mariae*)
- kiełb białopłetwy (*Romanogobio albipinatus*)
- boleń (*Aspius aspius*)
- różanka (*Rhodeus sariceaus amarus*)
- koza (*Cobitis taenia*)
- piskorz (*Misgurnus fossilis*)
- koza złotawa (*Sabanejewia aurata*)
- głowacz białopłetwy (*Cottus gobio*)
- kumak nizinny (*Bombina bombina*)
- traszka grzebieniasta (*Triturus cristatus*)
- wydra (*Lutra lutra*)

Na terenie Gminy Zaręby Kościelne występują drzewa pomnikowe, które zostały ustanowione *Rozporządzeniem Wojewody Mazowieckiego z dnia 26 lutego 2008 r. w sprawie pomników przyrody położonych na terenie powiatu ostrowskiego* (Dz. Urz. Woj. Maz. Nr 29, poz. 1069). Ich charakterystykę przedstawia poniższa tabela nr 17.

Tabela nr 17. Wykaz pomników przyrody na terenie Gminy Zaręby Kościelne

Nazwa gatunkowa	Lokalizacja/ Ilość sztuk	Obwód [m] na wysokości 1,3 m	Wysokość [m]
Dąb szypułkowy	Nadleśnictwo Łomża, Leśnictwo Zaręby, oddz. 131 c	4,5	22,0
Topola kanadyjska	Wieś Gąsiorowo, 40 m na południe od drogi Małkinia – Nur	5,5	25,0
Topola biała	Wieś Gąsiorowo, 7 m na południe od drogi Małkinia – Nur	4,0	30,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Rozporządzenia Wojewody Mazowieckiego z dnia 26 luty 2008 r. w sprawie pomników przyrody położonych na terenie powiatu ostrowskiego* (Dz. Urz. Woj. Maz. Nr 29, poz. 1069)

Gmina Zaręby Kościelne uczestniczy w złożonych powiązaniach przyrodniczych o charakterze zewnętrznym (regionalnym i ponadregionalnym) oraz wewnętrznym (lokalnym). Wobec stosunkowo niskiego stopnia lesistości i znacznych powierzchni użytkowanych rolniczo, kluczowe znaczenie dla funkcjonowania układu ekologicznego pełni system rzek i ich dolin. Ekosystemy dolinne stanowią korytarze ekologiczne, które umożliwiają przemieszczanie się różnorodnych gatunków, zarówno roślin jak i zwierząt, między odizolowanymi siedliskami oraz swobodną wymianę genów między populacjami. Korytarze ekologiczne dolin rzecznych pełnią podstawową funkcję w utrzymaniu bioróżnorodności – zapewniają warunki do przemieszczania się, dają możliwość schronienia, rozmnażania się i dostępu do pożywienia.

Doliny rzek Bug oraz Brok stanowią istotne korytarze ekologiczne, które wchodzą w skład wieloprzestrzennego systemu obszarów węzłowych najlepiej zachowanych pod

względem przyrodniczym i wzajemnie ze sobą powiązanych korytarzami ekologicznymi – krajowej sieci ekologicznej Econet – Polska. System ten zapewnia ciągłość więzi przyrodniczych w obrębie obszaru jego funkcjonowania. Obszar doliny rzeki Bug jest jednym z 46 międzynarodowych obszarów węzłowych wyznaczonych na terenie Polski, które obejmują 22% jej powierzchni. Tak wyznaczona koncepcja powiązań przyrodniczych Econet – Polska nie posiada umocowania prawnego, jest jedynie wytyczną polityki przestrzennej.

Gmina Zaręby Kościelne bierze również udział w innego rodzaju powiązaniach o charakterze ekologicznym – znajduje się w zasięgu obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski”, który został wyznaczony w północno – wschodniej części Polski ze względu na wysokie walory przyrodnicze i kulturowe tego obszaru. Gmina Zaręby Kościelne została włączona do ZPP przez wzgląd na niski stopień degradacji środowiska przyrodniczego, brak uciążliwego przemysłu oraz występowanie wartościowych cech środowiska przyrodniczego.

2.5. Jakość środowiska przyrodniczego

Źródło informacji zawartych w niniejszym rozdziale stanowią raporty Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Warszawie dotyczące stanu środowiska w województwie mazowieckim, a w szczególności:

- *Jakość i zagrożenia wód powierzchniowych w województwie mazowieckim*. Raport Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Warszawa 2002 r.
- *Monitoring hałasu komunikacyjnego w 2014 roku*, www.wios.warszawa.pl
- *Monitoring pól elektromagnetycznych w 2014 roku*, www.wios.warszawa.pl
- *Monitoring rzek w roku 2006*, www.wios.warszawa.pl
- *Monitoring rzek w roku 2011*, www.wios.warszawa.pl
- *Monitoring rzek w latach 2010 – 2014*, www.wios.warszawa.pl
- *Program ochrony powietrza dla strefy powiatu ostrowskiego*, uchwała nr 168/09 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z 12 października 2009 r.
- *Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim – raport za rok 2014*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, 2015 r.
- *Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2002 r.*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, 2003 r.
- *Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2014 r.*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, 2015 r.

Obecnie na terenie Gminy Zaręby Kościelne żaden z elementów środowiska przyrodniczego nie jest poddawany cyklicznym badaniom monitoringowym w zakresie jakości, w związku z czym brak jest szczegółowych danych pozwalających na scharakteryzowanie rzeczywistego stanu środowiska na terenie gminy.

Jakość wód powierzchniowych i podziemnych

Określenie rzeczywistej jakości wód powierzchniowych na terenie Gminy Zaręby Kościelne nie jest możliwe, gdyż dla żadnego cieką przepływającego przez jej obszar, w tym także dla rzeki Bug i Brok, nie są wykonywane w obrębie gminy cykliczne badania w ramach krajowego monitoringu jakości wód prowadzonego przez Wojewódzkie Inspektoraty Ochrony Środowiska.

Problem czystości wód powierzchniowych na terenie Gminy Zaręby Kościelne stanowi problemem ponadlokalnym. Na stan czystości rzeki Bug na terenie gminy największy wpływ, oprócz zanieczyszczeń niesionych z innych obszarów położonych w wyższych partiach zlewni (z Polski i Ukrainy), mają ścieki socjalno – bytowe z gospodarstw domowych i obiektów użyteczności publicznej oraz spływy powierzchniowe z terenów rolnych (zawierające nawozy mineralne i organiczne oraz środki ochrony roślin). Pośrednim źródłem zanieczyszczenia rzeki Bug są także jej dopływy.

Realne zagrożenie dla jakości zasobów wodnych gminy stanowi również rosnąca systematycznie liczba działek letniskowych, często nie wyposażonych nawet w proste szambo. Pewien wpływ na jakość wód rzeki Bug mają także naturalne procesy rozkładu materii organicznej i wietrzenia skał podłoża geologicznego zachodzące w dolinie.

Obecnie na terenie Gminy Zaręby Kościelne nie są realizowane cykliczne badania jakości wód prowadzonych przez rzeki Bug i Brok. W poniższej tabeli nr 18 przedstawiono wyniki ostatnich dostępnych badań monitoringowych dla najbliższych w stosunku do terenu gminy punktów pomiarowo – kontrolnego na terenie rzeki Bug.

W tabeli nr 19 przedstawiono najaktualniejsze wyniki badania jakości rzeki Brok, wykonane w punktach pomiarowo – kontrolnych zlokalizowanych poza terenem Gminy. Jako wód rzeki Brok ostatni raz na terenie Gminy Zaręby Kościelne badana była w 2006 r. Jej wyniki prezentuje poniższa tabela nr 20.

Tabela nr 18. Zestawienie ocen jednolitych części wód powierzchniowych rzeki Bug w latach 2010 – 2014

Kod jednolitej części wód	Nazwa części wód	Nazwa punktu pomiarowo - kontrolnego	Ocena – elementy biologiczne *	Ocena – elementy fizyko-chemiczne *	Ocena – substancje szczególnie szkodliwe *	Ocena – elementy hydromorfologiczne *	Stan/potencjał ekologiczny	Stan chemiczny	Stan ogólny wód
2011 r.									
PLRW 200021266591	Bug od Kamianki do Kołodziejki	Bug - Frankopol	III	PSD	II	I	umiarkowany	dobry	b.d.
PLRW 200021266759	Bug od Kołodziejki do Broku	Bug - Głina Nadbużna (ppk brzegowy)	IV	PSD	II	I	słaby	PSD	b.d.
2010 – 2014 r.									
PLRW 200021266591	Bug od Kamianki do Kołodziejki	Bug - Frankopol	IV	PSD	II	I	słaby	dobry	zły
PLRW 200021266759	Bug od Kołodziejki do Broku	Bug - Głina Nadbużna (ppk brzegowy)	IV	PSD	II	II	słaby	dobry	zły

Źródło: *Monitoring rzek w 2011 r.*, *Monitoring rzek w latach 2010 – 2014*, www.wios.warszawa.pl

Tabela nr 19. Zestawienie ocen jednolitych części wód powierzchniowych rzeki Brok w latach 2010 – 2014

Kod jednolitej części wód	Nazwa części wód	Nazwa punktu pomiarowo - kontrolnego	Ocena – elementy biologiczne *	Ocena – elementy fizyko-chemiczne *	Ocena – substancje szczególnie szkodliwe *	Ocena – elementy hydromorfologiczne *	Stan/potencjał ekologiczny	Stan chemiczny	Stan ogólny wód
PLRW 200019266769	Brok od Siennicy do ujścia	Brok - Zamoście	III	PSD	PSD	II	umiarkowany	PSD	zły

Źródło: *Monitoring rzek w latach 2010 – 2014*, www.wios.warszawa.pl

Wyjaśnienia:

* cyfry odpowiadają klasom z rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 22 października 2014 r.

PSD – poniżej stanu/ potencjału dobrego

Tabela nr 20. Zestawienie ocen jakości wód rzeki Brok w punkcie pomiarowym Zaręby Kościelne w 2006 r.

Punkt pomiarowo - kontrolny	Km biegu rzeki	Klasa ogólna	Nazwa wskaźnika	Klasa wskaźnika	Jednostka	Stężenie maksymalne
Zaręby Kościelne	27,6	V	ChZT-Cr	IV	mg O ₂ / l	35,3
			Azotany	IV	mg N O ₂ /	38,87
			Lb.b.coli fek.	IV	n/ 100 ml	2400
			Tlen rozp.	V	mg O ₂ / l	10,6
			Fosforany	V	mg PO ₄ / l	3,29
			Fosfor ogólny	V	mg P/ l	1,73
			Selen	V	mg Se/l	0,112

Źródło: *Monitoring rzek w 2006 r.*, www.wios.warszawa.pl

Na terenie Gminy Zaręby Kościelne nie są również prowadzone systematyczne badania jakości zwykłych wód podziemnych w ramach krajowego, regionalnego lub lokalnego monitoringu jakości. Głównymi zagrożeniami dla ich jakości są:

- nieuporządkowana gospodarka wodno - ściekowa, której następstwem jest migracja zanieczyszczeń z sektora bytowo - gospodarczego i komunikacyjnego do podłoża,
- wypalanie traw i ściernisk, które jest przyczyną powstawania rakotwórczych związków WWA i ich migracji do wód podziemnych,
- spływy obszarowe z pól uprawnych.

Najbliższym punktem badawczym jakości wód podziemnych, funkcjonującym w sieci krajowej, jest otwór nr 1128 (długość 21°53'37", szerokość 52°48'06"), zlokalizowany w m. Ostrowi Mazowieckiej, ujmujący czwartorzędowe wody gruntowe. Na podstawie przeprowadzonych w 2012 r. badań jakość wód w analizowanym punkcie zaliczono do III klasy jakości, przy czym wskaźnikiem odpowiadającym wodzie o niskiej jakości było żelazo.

Znaczna odległość punktu pomiarowego od granic Gminy Zaręby Kościelne nie pozwala na wyprowadzenie prostej korelacji pomiędzy jakością badanych wód a jakością wód podziemnych na terenie analizowanej gminy.

Jakość powietrza atmosferycznego

Na warunki aerosanitarne Gminy Zaręby Kościelne wpływ wywierają zanieczyszczenia o charakterze punktowym, liniowym i powierzchniowym, lokalne, jak i napływowe.

Na terenie gminy nie występuje zorganizowana sieć ciepłownicza, pozyskiwanie energii cieplnej odbywa się w oparciu o lokalne paleniska, które w celu wytwarzania energii wykorzystują takie substancje jak węgiel kamienny, olej, gaz, drewno. Energetyczne spalanie paliw jest źródłem emisji takich substancji jak dwutlenek siarki, dwutlenek azotu czy pyły. Stężenia tych substancji rosną w okresie grzewczym i zdecydowanie maleją w okresie letnim. W wyniku skumulowania emisji z palenisk domowych okresowo wokół wsi położonych na terenach niżej położonych oraz w rejonach o słabym przewietrzaniu może wystąpić pogorszenie warunków aerosanitarnych.

Niekorzystnym zjawiskiem występującym na terenach wiejskich jest spalanie w indywidualnych kotłowniach odpadów. Konsekwencją tego jest uwalnianie do atmosfery oprócz zanieczyszczeń w postaci pyłu, dwutlenku węgla, tlenków azotu również lotnych, silnie toksycznych substancji, tj. chlorowodoru, rakotwórczych dioksyn i wielu innych.

Innym rodzajem powstających na obszarze gminy zanieczyszczeń powietrza są zanieczyszczenia pochodzenia komunikacyjnego. Przez Gminę przebiega droga wojewódzka nr 694. Intensywny ruch pojazdów komunikacyjnych generuje wyraźne zanieczyszczenia powietrza. Występujące tu natężenie ruchu pojazdów mechanicznych przyczynia się do emisji spalin, które zawierają liczne substancje szkodliwe, tj. tlenki azotu, tlenki węgla, pył zawieszony, ołów.

Rolniczy charakter Gminy przyczynia się do powstawania specyficznych zanieczyszczeń powietrza związanych z zabiegami agrotechnicznymi (okresowa emisja aerozoli, substancji pylistych) oraz odorów związanych z większymi obiektami inwentarskimi.

Na terenie analizowanej jednostki administracyjnej nie są zlokalizowane szczególnie uciążliwe dla środowiska zakłady przemysłowe.

Na terenie Gminy Zaręby Kościelne nie jest prowadzony monitoring jakości powietrza atmosferycznego. Badania takie prowadzone są w określonych strefach – analizowany obszar, podobnie, jak cały powiat ostrowski zlokalizowany jest w obrębie strefy mazowieckiej. Wyniki badań jak niniejszej strefy prezentują poniższe tabele.

Tabela nr 21. Klasyfikacja terenu strefy mazowieckiej z uwzględnieniem kryteriów określonych w celu ochrony zdrowia

Rodzaj zanieczyszczenia	Symbol klasy dla obszaru strefy nie obejmującego obszarów ochrony uzdrowiskowej
dwutlenek siarki	A
dwutlenek azotu	A
pył PM10	C
Pył PM 2,5 – poziom dopuszczalny powiększony o margines tolerancji	C
Pył PM 2,5 – poziom docelowy	C2
tlenek węgla	A
benzen	A
ołów PB (PM10)	A
arsen As (PM10)	A
kadm Cd (PM10)	A
nikiel Ni (PM10)	A
benzo(a)piren B/a/P(PM10)	C
ozon O ₃ – poziom docelowy	A
ozon O ₃ – poziom sługoterminowy	D2

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim – raport za rok 2014. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Warszawa 2015 r.

Tabela nr 22. Klasyfikacja terenu powiatu wołomińskiego z uwzględnieniem kryteriów określonych w celu ochrony roślin

Substancja		Symbol klasy dla obszaru strefy
dwutlenek siarki		A
dwutlenek azotu		A
ozon (AOT40)	poziom docelowy	A
	poziom celu długoterminowego	D2

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim – raport za rok 2013. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Warszawa 2014 r.

Wyjaśnienia:

- Dla substancji dla których określone są poziomy dopuszczalne lub docelowe:
 - klasa A – stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy nie przekraczają poziomów dopuszczalnych i poziomów docelowych
 - klasa B – stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy przekraczają poziomy dopuszczalne, lecz nie przekraczają poziomów dopuszczalnych powiększonych o margines tolerancji (tylko dla PM_{2,5})
 - klasa C – stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy przekraczają poziomy dopuszczalne powiększone o margines tolerancji w przypadku, gdy margines tolerancji nie jest określony – poziomy dopuszczalne i poziomy docelowe
- Dla substancji, dla których określone są poziomy celu długoterminowego:
 - klasa D1 – stężenia ozonu i współczynnik AOT40 nie przekraczają poziomu celu długoterminowego
 - klasa D2 – stężenia ozonu i współczynnik AOT40 przekraczają poziom celu długoterminowego
- Dla substancji, dla których określone są poziomy docelowe:
 - klasa A – stężenia PM_{2,5} na terenie strefy nie przekraczają poziomu docelowego
 - klasa C2 – stężenia PM_{2,5} przekraczają poziom docelowy

W związku z przekroczeniami dopuszczalnych poziomów dla pyłu zawieszonego PM₁₀ dla powiatu ostrowskiego został opracowany *Program ochrony powietrza dla strefy powiatu ostrowskiego*⁷, określający w szczególności:

- podstawowe kierunki działań zmierzających do przywracania poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM₁₀,
- zakres działań naprawczych niezbędnych do przywracania poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM₁₀ oraz terminy realizacji, koszty oraz źródła finansowania poszczególnych zadań.

Na podstawie badań wykonanych na potrzeby niniejszego *Programu* ustalono:

- *emisja punktowa* – w powiecie ostrowskim uwzględniono 46 emitorów punktowych, z których emisja wynosiła 74,8 Mg/rok, co stanowiło 3% całkowitej emisji z jego terenu,
- *emisja powierzchniowa* – emisję powierzchniową w powiecie ostrowskim szacuje się na 1.352,2 Mg/rok, co stanowi 55% całkowitej emisji z terenu powiatu,

⁷ Uchwała nr 168/09 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 12 października 2009 r. Termin realizacji programu ustala się do dnia 11 czerwca 2011 roku

- *emisja liniowa* – emisja komunikacyjna z powiatu ostrowskiego wynosiła 701,8 Mg/rok, co stanowiło 28% całkowitej emisji z terenu powiatu,
- *emisja z rolnictwa* – emisja pyłu zawieszonego PM10 pochodząca z rolnictwa (uprawy, hodowla) wyniosła łącznie 335 Mg/rok, co stanowiło 14% emisji całkowitej na terenie powiatu ostrowskiego.

Jakość klimatu akustycznego

Na klimat akustyczny w Gminie Zaręby Kościelne w największym stopniu oddziałuje hałas komunikacyjny odbywający się po drogach ponadlokalnych, mniejsze znaczenie mają drobne zakłady usługowe, obiekty użyteczności publicznej oraz używane sezonowo maszyny rolnicze. Na terenie gminy nie są prowadzone pomiary natężenia hałasu oraz jakości klimatu akustycznego, co znacząco utrudnia dokonanie oceny jakości środowiska w tym zakresie.

W 2014 r. pomiary poziomu hałasu wykonane zostały w miejscowości Ostrów Mazowiecka przy ul. Różańskiej 173. Na ich podstawie ustalono, że poziom dźwięku dla pory dnia i nocy dla hałasu drogowego wynosił $LA_{eqD} = 66,4$ dB i $LA_{eqN} = 61,7$ dB. W obydwu przypadkach zostały przekroczone wartości dopuszczalne (wartość dopuszczalna odpowiednio 61 dB i 56 dB).

Emisja pól elektromagnetycznych

Na terenie Gminy Zaręby Kościelne występują urządzenia mogące emitować wzmożone promieniowanie elektromagnetyczne, należą do nich linia elektroenergetyczna najwyższych napięć 400kV przebiegająca z północnego – wschodu na południowy – zachód, linie elektroenergetyczne średnich napięć oraz występujące w dwie stacje bazowe telefonii komórkowej w m. Zarębach Kościelnych i Skłódach Stachy.

Wzdłuż linii elektromagnetycznej 400kV został wyznaczony zasięg jej oddziaływania – 40 m od osi linii w każdą stronę, w obrębie którego zakazuje się m.in. realizacji budynków mieszkalnych przeznaczonych na stały pobyt ludzi oraz tworzenia hałd, nasypów i sadzenie roślinności wysokiej w odległości do 6,5 m od skrajnego przewodu.

Linie elektroenergetyczne wytwarzają pole elektromagnetyczne o niskiej częstotliwości (50Hz). Występujące w obrębie stacji bazowej telefonii komórkowej anteny emitują niejonizujące promieniowanie elektromagnetyczne, wytwarzane w czasie ich pracy. Częstotliwość emitowania pól elektromagnetycznych waha się w granicach od 30 kHz do 300GHz. Stacje telefonii komórkowej wytwarzają pola elektromagnetyczne wypromieniowywane na bardzo dużych wysokościach, w miejscach niedostępnych dla ludzi.

Ostatnie pomiary poziomu pól elektromagnetycznych na terenie powiatu ostrowskiego wykonano w 2014 r. Ich wyniki przedstawia tabela nr 23.

Tabela nr 23. Wyniki pomiarów pól elektromagnetycznych na terenie powiatu ostrowskiego

Lp.	Lokalizacja punktu pomiarowego	Natężenie składowej elektrycznej pola w [V/m] (0,1÷3000) w [MHz]	
		24.06.2011	24.06.2014
1.	Ostrów Mazowiecka, ul. 3 Maja 66	0,35	0,72
2.	Nowa Osuchowa w powiecie ostrowskim	< 0,2	< 0,2

Źródło: *Monitoring pól elektromagnetycznych w 2014 roku*, www.wios.warszawa.pl

2.6. Zasoby środowiska kulturowego

Najstarsze ślady osadnictwa na terenie Gminy Zaręby Kościelne pochodzą z epoki kamienia (neolit) – ujawnione zostały m.in. na terenie stanowisk położonych w Budziszewie Kseksołach i Zarębach Kościelnych. Z przełomu neolitu i epoki brązu pochodzą ślady odkryte w Niemirach i Zgleczewie Panieńskim.

Na terenie Gminy Zaręby Kościelne występują następujące kategorie zabytków:

- obiekty archeologiczne i architektoniczne wpisane do rejestru zabytków,
- obiekty archeologiczne i architektoniczne znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków.

Zgodnie zapisami *ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Na terenie Gminy Zaręby Kościelne znajduje się obecnie 8 obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków i otoczonych ochroną konserwatorską. Cztery jest typu architektonicznego, jeden stanowi park, dwa obiekty to nekropolie, jeden to zabytek archeologiczny. Poniżej w tabeli nr 24 przedstawiono ich krótką charakterystykę.

Tabela nr 24. Wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków na terenie Gminy Zaręby Kościelne

Lp.	Obiekt	Miejscowość	Numer rejestru
1.	Zespół d. Klasztoru Reformatów z lat 1765-1775	Zaręby Kościelne	45
2.	Założenie parkowe	Gąsiorowo	174
3.	Cmentarzisko kurhanowe	Skłody Piotrowice	189
4.	Dwór murowany z I ćw. XX w.	Kosuty	283
5.	Cmentarz parafialny rzymsko-katolicki z II poł. XIX w z licznymi zabytkowymi nagrobkami	Zaręby Kościelne	342
6.	Dwór murowany z 1933 r.	Złotoria Nowa	387
7.	Cmentarz rzymsko-katolicki przykościelny z licznymi grobowcami z lat 1502-1816.; w środkowej części murowana kapliczka z II poł. XIX w. zaś w południowo-zachodnim narożniku trzymetrowy krzyż żeliwny z 1885 r.	Złotoria	454
8.	Zespół kościoła filialnego z l. 1882-1900	Zaręby Kościelne	525

Źródło: opracowanie własne na podstawie Gminnej Ewidencji Zabytków

Na terenie Gminy funkcjonują również zabytki architektoniczne i archeologiczne nie wpisane do rejestru zabytków, ale wpisane do gminnej ewidencji zabytków.

Do najstarszych zabytków należą niewątpliwie następujące obiekty: Chmielewo nr 10 - dom drewniany (koniec XIX w.), Chmielewo nr 11 - dom drewniany (ok. 1920 r.), Chmielewo nr 14 - dom drewniany (ok. 1920 r.), Kępiste Borowe nr 4 - dom drewniany (lata 20 XX w.), Kępiste Borowe nr 36 - zagroda: dom drewn. i obora gliniana (pocz. XX w.), Uścianek Wielki nr 1 - dom drewniany (lata 20 XX w.), Uścianek Wielki nr 3 - dom drewniany (lata 20 XX w.), Zaręby Kościelne, ul. Brewki Zakościelne nr 19 - dom drewniany (lata 20 XX w.), Zaręby Kościelne, ul. Brewki Zakościelne nr 24 - dom drewniany (pocz. XX w.), Zaręby Kościelne, ul. Farna nr 7 - dom drewniany (pocz. XX w.), Zaręby Kościelne, ul. Farna nr 10 - dom drewniany (pocz. XX w.), Zaręby Kościelne, ul. Gęsia nr 1 - dom drewniany (XIX / XX w.), Zaręby Kościelne, ul. Gęsia nr 2 - dom drewniany (pocz. XX w.), Zaręby Kościelne, ul. Rynek nr 3 - dom drewniany (lata 20 XX w.), Zaręby Kościelne, ul. Rynek nr 4 - dom drewniany (lata 20 XX w.), Zaręby Kościelne, ul. Rynek nr 7 - dom drewniany (lata 20 XX w.), Zaręby Kościelne, ul. Kowalska nr 7 - młyn murowany (pocz. XX w.), Zaręby Kościelne, przy drodze Zaręby - Czyżew na niewielkim wzniesieniu na południe od doliny rz. Brok - d. cmentarz żydowski założony na planie nieregularnym (prawdopodobnie 1 poł. XIX w.), Gąsiorowo - cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej.

Ponadto na terenie Gminy Zaręby Kościelne udokumentowano 64 stanowisk archeologicznych.

2.7. Zagospodarowania przestrzenne gminy

W strukturze przestrzennej osadnictwa na terenie Gminy Zaręby Kościelne wyróżniają się trzy strefy o nieco odmiennych formach ukształtowania jednostek osadniczych w tym strefa

funkcjonalna o dominacji funkcji rekreacyjnej, gdzie charakterystyczną cechą jest występowanie sezonowo wykorzystywanej zabudowy związanej z wypoczynkiem letnim.

Strefa północna położona na północ od doliny rzeki Brok gdzie dominuje zabudowa związana z obsługą rolnictwa na wysokowartościowych glebach w przewadze chronionych. Grupuje się ona na ogół w formie jednostronnie zabudowanych ulicówek o luźnej lub zgrupowanej w gniazdach zabudowie, ciągnących się wzdłuż krawędzi dolin rzek Brok, Mały Brok i Węgroda. Są to wsie: Budziszewo Kseksoły i Śledziony, Wichy, Rawy Gaczkowo nad Małym Brokiem; Chmielewo nad Węgrodą, Nienały Szymany i Brewki oraz zespoły wsi Świerże i Skłody nad górnym biegiem Broku.

Strefę południowo – zachodnią o funkcji rolniczej na słabszych glebach z dużym udziałem gospodarki leśnej i przy znacznym udziale funkcji rekreacyjnej obsługują jednostki osadnicze o układach gniazdowych lub w formie ulicówek usytuowanych na śródleśnych polanach, bądź na skraju kompleksów leśnych (Kańkowo Piecki, Rostki Daćbogi, Kępiste Borowe, Uścianek Wielki, Gąsiorowo, Zaręby Leśne, Stara Złotora). Na południowym skraju strefy ciągnie się pasmo zabudowy rekreacyjno – rolniczej (Zgleczewo Panieńskie i Szlacheckie) usytuowanej na krawędzi skarpy nadbużańskiej położonej w obrębie granic Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego wskazane do rehabilitacji, porządkowania i uzupełnienia zabudową rekreacyjną utrzymana w rygorach określonych przepisami Parku.

Największa **strefa środkowo – wschodnia** o dominującej funkcji rolniczej na słabszych glebach z udziałem pozarolniczych funkcji usługowych, przecięta magistralną linią kolejową z przystankami, obsługiwana jest przez osadnictwo zwarte o układzie wielodrożnicowym i o gniazdowej formie zainwestowania.

W centrum strefy ulokowany jest ośrodek gminny Zaręby Kościelne o rozwiniętym przestrzennym układzie wielodrożnym, początkami sięgający XVI, a wykształconym w XVIII wieku o znacznym udziale pozarolniczych funkcji usługowych.

Na zachodzie strefę obsługuje osadnictwo zlokalizowane w układzie pasmowo-węzłowym wzdłuż dróg powiatowych Zaręby Kościelne – Nowa Złotora (Kosuty, Niemiry, Nowa Złotora) Południowo wschodnią część strefy obsługują jednostki osadnicze o zwartej formie zabudowy i układach wielodrożnych. Są to wsie: Grabowo. Kietlanka, Pętkowo Wielkie, oraz Zakrzewa: Kopijki i Wielkie.

Zwarte pasmowe i gniazdowe struktury przestrzenne występujące w większości na obszarze gminy stwarzają korzystne warunki do obsłużenia sieciami infrastruktury i komunikacji. Zwłaszcza dotyczy to układów przestrzennych położonych wzdłuż doliny górnego Broku i Węgrody w strefie północnej oraz gniazdowych i pasmowych (bądź mieszanych) form zabudowy na pozostałym terenie. Stwarza to możliwości poprawy warunków bytowania zamieszkałej tu ludności oraz poprzez wprowadzenie grupowych systemów zaopatrzenia w wodę i neutralizacji ścieków zapewnienie właściwych warunków higieniczno-sanitarnych, a ponadto warunków bezpiecznego funkcjonowania ciągu ekologicznego doliny Bugu oraz Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego.

Większość zabudowy mieszkaniowej w gminie stanowią budynki w dobrym stanie technicznym powstałe w ostatnim trzydziestoleciu. Charakteryzują się one schludnym wyglądem, wykończeniem elewacji, estetycznymi ogrodzeniami działek oraz dbałością o ład w ich zagospodarowaniu.

Największy chaos przestrzenny panuje w północno-wschodniej części gminy (rejon doliny górnego Broku) oraz w południowej części (Zgleczewo Panieńskie i Szlacheckie) i na południowo – zachodnim skraju gminy, gdzie też występują największe braki w zakresie dostępności komunikacyjnej terenu.

Większość wsi w gminie Zaręby Kościelne nie wykształciło wyraźniejszych ośrodków koncentrujących podstawowe usługi. Jedynie w miejscowości gminnej, co ma uwarunkowania historyczne, wyraźnie rysuje się taki ośrodek w rejonie dawnego rynku. Pewne cechy zarysu krystalizacji takiego centra można zauważyć także w Kietlance i Pętkowie. W pozostałych wsiach usługi występują w znacznym rozproszeniu.

2.8. Budżet gminy

Finansowym wyrazem i instrumentem polityki gospodarczej gminy oraz najważniejszym narzędziem do jej realizacji jest budżet gminy. Jest uchwalany corocznie przez Radę Gminy i opiniowany przez Regionalną Izbę Obrachunkową – budżet Gminy Zaręby Kościelne na rok 2015 przyjęto Uchwałą Nr IV/ 22/14 Rady Gminy z dnia 30 grudnia 2014 r. [w sprawie uchwalenia uchwały budżetowej Gminy Zaręby Kościelne na rok 2015 (z późniejszymi zmianami)]. Oprócz ustalanych i realizowanych corocznie planów budżetowych Gmina posiada również Wieloletnią Prognozę Finansową obowiązującą na podstawie Uchwały Nr IV/21/14 Rady Gminy z dnia 30 grudnia 2014 roku.

Poniżej przedstawiono krótką charakterystykę finansową Gminy Zaręby Kościelne w oparciu o uchwały budżetowe Gminy oraz Wieloletnią Prognozę Finansową.

Tabela nr 25. Struktura budżety Gminy Zaręby Kościelne na lata 2012 – 2015

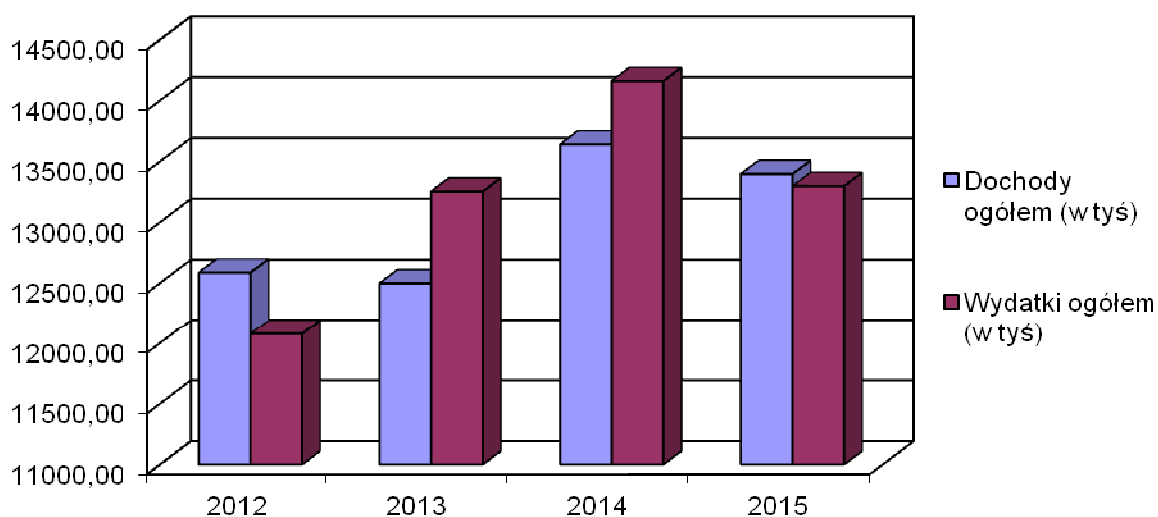
Wyszczególnienie	2012	2013	2014	2015
Liczba mieszkańców	3820	3804	3776	3804
Dochody ogółem	12 585 033,33	12 495 847,43	13 638 812,08	13 395 388,82
Bieżące	11 066 784,08	12 176 717,11	11 706 613,27	11 703 212,62
Majątkowe	1518 249,25	3191 30,32	1932 198,81	1692 176,20
Dochody ogółem na 1 mieszkańca	3294,51	3284,92	3611,97	3521,39
Wydatki ogółem	12 077 263,57	13 251 832,15	14 158 770,00	13 296 633,82
Bieżące	96 85176,18	96 995 53,61	9993 914,74	10 296 633,82
Majątkowe	23 920 87,39	35 522 78,54	4164 855,26	2726 302,37
Wydatki ogółem na 1 mieszkańca	3161,58	3483,65	3749,67	3495,43

Wyszczególnienie	2012	2013	2014	2015
Dochody własne	10 089 514,76	10 279 269,35	11 476 468,65	11 178 076,26
Dotacje celowe na zadania bieżące	315 379,00	389 273,64	511 911,93	538 108,0
Programy operacyjne ze środków UE i środki pozyskane z innych źródeł na zadania inwestycyjne	1517 880,95	6639 67,48	2304 830,13	1684 546,20
Dochody ogółem	12 585 033,33	12 495 847,43	13 638 812,08	13 395 388,82

Wydatki w działach	2012	2013	2014	2015
Oświata i wychowanie	3 820 004,15	3 602 037,00	3 766 148,91	3 703 700,00
Kultura fizyczna	-	4 546,00	233 527,79	191 751,00
Ochrona zdrowia	22 885,08	33 024,71	32 923,32	40 000,00
Gospodarka komunalne	537 433,33	706 355,61	1 076 854,23	896 646,19
Kultura i ochrona dziedzictwa kulturowego	144 100,21	1 805 690,87	257 336,34	329 026,40
Pomoc społeczna	2 604 403,07	2395 107,48	2338 000,89	2484 368,39

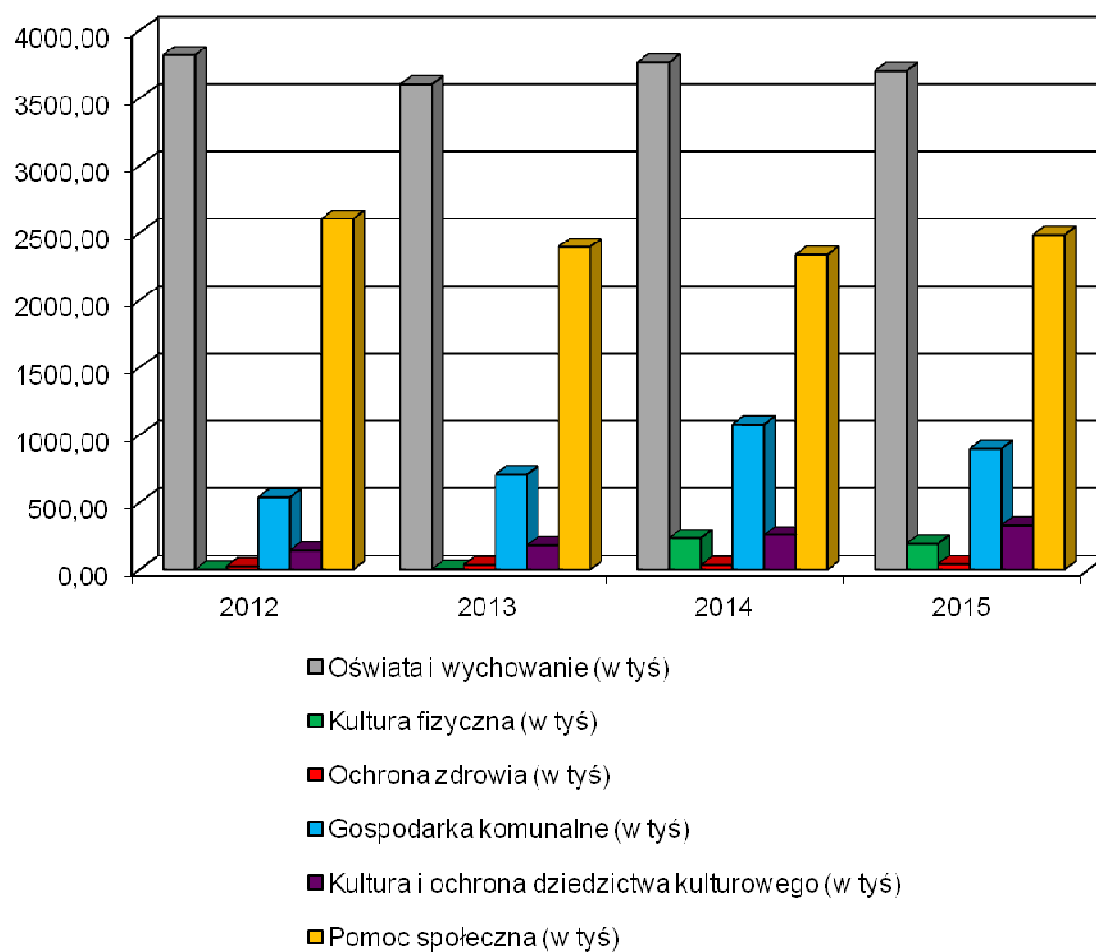
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Zaręby Kościelne

Wykres nr 7. Ogólna struktura budżety Gminy Zaręby Kościelne na lata 2012 – 2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Zaręby Kościelne

Wykres nr 8. Struktura wydatków budżetu Gminy Zaręby Kościelne na lata 2012 – 2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Zaręby Kościelne

Tabela nr 26. Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Zaręby Kościelne

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Dochody [zł]						
Dochody ogółem	12666766,38	14656154,00	15209076,00	14718355,00	15386576,00	15982200,00
Dochody bieżące	10626652,55	11758154,00	12159076,00	12681351,00	12336576,00	12482200,00
Dochody z tytułu udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych	1361297,00	11758154,00	12159076,00	12168351,00	12336576,00	12482200,00
Dochody z tytułu udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych	20000,00	20000,00	15700,00	16000,00	16500,00	17000,00
Podatki i opłaty	1367207,00	1090000,00	1111000,00	1130000,00	1155000,00	1178100,000
Z subwencji ogólnej	5319861,00	5700000,00	5750000,00	5800000,00	5800000,00	5800000,00
Z tytułu dotacji i środków przeznaczonych na cele bieżące	2197489,55	2837528,00	3154094,00	3050000,00	2926880,00	3323100,00
Dochody majątkowe	2040113,83	2900000,00	3032129,00	2550004,00	3050000,00	3500000,00

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wydatki [zł]						
Wydatki ogółem	12199532,55	13941542,00	14494464,00	14003743,00	14707444,00	15361278,00
Wydatki bieżące	9136039,47	9116542,00	9716464,00	10668743,00	10667444,00	11001278,00
Z tytułu poręczeń i gwarancji	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Na spłatę przejętych zobowiązań samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej przekształconego na zasadach określonych w przepisach o działalności leczniczej, w wysokości w jakiej nie podlegają sfinansowaniu dotacją z budżetu państwa	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Wydatki na obsługę długu	114000,00	103000,00	71300,00	50100,00	27600,00	11600,00
Odsetki i dyskonto określone w art. 243 ust. 1 ustawy	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Wydatki majątkowe	3063493,08	4825000,00	4778000,00	3335000,00	4040000,00	4360000,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Zaręby Kościelne

3. Analiza SWOT

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych metod diagnozy sytuacji, w jakiej znajduje się wspólnota samorządowa. Służy porządkowaniu i segregacji informacji, dzięki czemu stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju.

Metoda SWOT ma szczególne znaczenie w analizie strategicznej – stanowi ona kompleksową metodę służącą do badania otoczenia organizacji i analizy jej wnętrza. Nazwa SWOT jest akronimem angielskich słów *strengths* (mocne strony), *weaknesses* (słabe strony), *opportunities* (szanse w otoczeniu), *threats* (zagrożenia w otoczeniu). Analiza SWOT oparta jest na prostym schemacie klasyfikacji, który prezentuje poniższy rysunek nr 1.

Rysunek nr 1. Schemat klasyfikacji analizy SWOT

Źródło: Gierszewska G., Romanowska M., *Analiza strategiczna przedsiębiorstwa*, PWE, Warszawa 2009 r.

Czynniki mające wpływ na bieżący i przyszły rozwój samorządu lokalnego podzielić należy na: **zewnętrzne** w stosunku do gminy oraz mające charakter uwarunkowań **wewnętrznych**, wywierające **negatywny** wpływ oraz mające wpływ **pozytywny**.

Ze skrzyżowania tych dwóch podziałów powstają cztery kategorie czynników: zewnętrzne pozytywne, czyli **szanse**, zewnętrzne negatywne, czyli **zagrożenia**, wewnętrzne pozytywne, czyli **mocne strony** oraz wewnętrzne negatywne, czyli **słabe strony**.

Słabe i mocne strony to cechy stanu obecnego, szanse i zagrożenia – zjawiska przyszłe (spodziewane). Słabe i mocne strony to czynniki, na które społeczność lokalna ma wpływ planistyczny i zarządczy, szanse i zagrożenia – czynniki obiektywne, na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu sprawczego.

Przedstawiona poniżej analiza powstała w oparciu o zdiagnozowaną w pierwszej części dokumentu bieżącą sytuację społeczno – gospodarczą gminy oraz obejmuje następujące dziedziny: gospodarczą, społeczną, ekologiczną oraz techniczną (infrastrukturalną).

Tabela nr 27. Analizy SWOT – mocne i słabe strony

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> – wysoki potencjał przyrodniczy gminy – dobry stan środowiska przyrodniczego – bogata sieć cieków wodnych – obszary prawnie chronione – korzystne warunki do rozwoju turystyki i rekreacji – korzystne warunki do produkcji żywności ekologicznej – bieżąca rozbudowa infrastruktury technicznej (sieci wodociągowe, drogi gminne) – rozwinięta sieć dróg lokalnych – wysoki stopień zwodociągowania gminy – wydolna sieć energetyczna – wysoki udział ludności w wieku produkcyjnym – duże możliwości osadnicze – dobrze rozwinięta sieć szkół podstawowych 	<ul style="list-style-type: none"> – znaczna odległość od ośrodków miejskich – brak gminnych terenów inwestycyjnych – niska jakość dróg gminnych – brak oczyszczalni ścieków oraz sieci kanalizacji sanitarnej – niski stopień zagospodarowania mienia komunalnego – zanieczyszczenie wód – słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna i rekreacyjna (ścieżki rowerowe, baza noclegowa, kąpieliska, itp.) – brak spójnej oferty turystycznej gminy – niewykwalfikowana siła robocza – duża liczba mieszkańców wymagająca pomocy społecznej dużo rozdrobnionych gospodarstw rolnych – niska aktywność lokalnego społeczeństwa – niska świadomość ekologiczna mieszkańców – wysokie bezrobocie – ujemny przyrost naturalny

Źródło: opracowanie własne

Tabela nr 28. Analizy SWOT – szanse i zagrożenia

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> – możliwość pozyskania funduszy w nowej perspektywie finansowej (perspektywa finansowa Unii Europejskiej na lata 2014 – 2020) – rozwój współpracy terytorialnej oraz międzysektorowej – nawiązanie współpracy międzynarodowej z samorządami spoza terenu kraju – lokalizacja gminy na terenach atrakcyjnych turystycznie – możliwość rozwój rolnictwa ekologicznego – wzrastające zapotrzebowania na wypoczynek w gospodarstwach agroturystycznych oraz produkty regionalne i ekologiczne – tworzenie tras turystycznych – stworzenie spójnej oferty turystycznej gminy oraz rozwój i rozbudowa zaplecza rekreacyjnego i okołoturystycznego 	<ul style="list-style-type: none"> – niepewna sytuacja gospodarcza kraju oraz Unii Europejskiej (globalny kryzys gospodarczy) – przewlekłość procedur lokalizacyjnych inwestycji oraz ograniczenia realizacji inwestycji ze względu na istniejące programy ochrony środowiska (np. NATURA 2000) – biurokracja, w szczególności związana z pozyskiwaniem środków zewnętrznych na inwestycje – duże koszty opracowania planów zagospodarowania przestrzennego – wzrastające koszty inwestycji infrastrukturalnych – upadające drobne gospodarstwa rolne – niestabilność warunków ekonomiczno – prawnych dla działalności gospodarczej – niekorzystne ogólnopolskie zmiany demograficzne – brak sprecyzowanej polityki prorodzinnej – brak skutecznego programu przeciwdziałania i zwalczania bezrobocia – rosące koszty pracy – rozwój atrakcyjnych rynków pracy w pobliskich miastach powodujący odpływ ludności

Źródło: opracowanie własne

4. *Wizja i misja rozwoju Gminy Zaręby Kościelne*

Pod pojęciem *wizji jednostki terytorialnej* rozumieć należy opis oczekiwanego w przyszłości stanu tej jednostki, przy optymistycznym założeniu wystąpienia korzystnych uwarunkowań. Wizja pełni kilka funkcji, do których zaliczamy:

- *zobrazowanie stanu docelowego* – można powiedzieć, że wizja stanowi cel całkowicie nadrzędny nad wszystkimi, zawierający w sobie pozostałe cele sformułowane w strategii,
- *informowanie o aspiracjach osób formułujących wizję* – dlatego warto dobrze przemyśleć swoją wizję,
- *jednoczenie wokół idei* – powoduje, że ludzie się z nią utożsamiają.

W najogólniejszym ujęciu *misja* to: sens istnienia, cel do spełnienia (ale nie osiągnięcia), powód, dla którego coś istnieje. Określa ona podstawowe wartości jednostki samorządu terytorialnego, pośrednio – określa dziedziny, którymi władze lokalne są uprawnione się zajmować. Wartości te pomagają ujednoczyć sposoby działania władz i administracji w kluczowych dla gminy sprawach.

Mając na względzie wnioski płynące z diagnozy stanu oraz analizy SWOT poniżej przedstawiono wizję rozwoju Gminy Zaręby Kościelne, która stanowi projekcję pożądanego stanu rzeczywistości lokalnej w perspektywie 2025 roku. Określa ona stan docelowy, do którego dążyć będzie cała wspólnota Gminy, tj. władze samorządowe oraz ich partnerzy (lokalni i ponadlokalni), wykorzystując przy tym możliwości płynące z własnych atutów i szans pojawiających się w otoczeniu. Wizja wskazuje zasadniczy kierunek podejmowanych działań.

WIZJA GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE DO ROKU 2025

W 2025 r. Gmina Zaręby Kościelne to nowoczesna gmina, oferująca mieszkańcom wysokiej jakości usługi społeczne, wyposażona w nowoczesną infrastrukturę, przyjazna turystom i środowisku naturalnemu.

Sformułowana poniżej misja Gminy Zaręby Kościelne jest nadrzędnym celem jej rozwoju. Określa ona również rolę władz samorządowych w procesie rozwoju wspólnoty lokalnej. Zgodnie z misją, władze samorządowe pełnią rolę inicjatora dla realizacji przedsięwzięć zgodnych ze *Strategią*, a podejmowanych przez różnych uczestników życia społecznego i gospodarczego – liderów lokalnych, instytucje publiczne, przedsiębiorców, grupy mieszkańców. Ponadto władze samorządowe są realizatorem projektów własnych (wynikających z posiadanych kompetencji oraz realizowanych we współpracy z innymi jednostkami samorządu terytorialnego), sprzyjających rozwojowi Gminy Zaręby Kościelne.

MISJA ROZWOJU GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE DO ROKU 2025

Misją Gminy jest przyjazne mieszkańcom i turystom kształtowanie przestrzeni społecznej, gospodarczej i przyrodniczej. Będzie to możliwe do osiągnięcia poprzez wszechstronny rozwój gospodarczy i lepszą integrację społeczną.

5. *Strategiczne i operacyjne cele rozwoju Gminy Zaręby Kościelne*

Zdecydowana większość dokumentów strategicznych administracji publicznej stosuje następujący podział celów rozwoju:

- *cel główny* – najczęściej utożsamiany z wizją, a nawet misją,
- *cele strategiczne* – są bezpośrednio związane z celem głównym,
- *cele operacyjne* – każdy z tych celów wiąże się bezpośrednio z celem strategicznym, czasem więcej niż z jednym,
- *działania* – są to uszczegółowienia celów operacyjnych, ale ważne jest, że są to raczej grupy projektów, a nie konkretne projekty i zadania – dlatego działania możemy zaliczyć jeszcze do poziomu planowania strategicznego,
- *projekty (zadania)* – są elementem wdrożenia strategii, choć należy zauważyć, że niektóre zespoły decydują się wprowadzić ten element również do dokumentu strategii (w formie „proponowanych projektów”, „kluczowych projektów”), w takim jednak przypadku zazwyczaj zawarte są tu hasła, nie szczegółowe dane na temat projektów.

Cele strategiczne wskazują pożądane kierunki rozwoju gminy. Mają za zadanie sprecyzowanie stanu, do którego gmina dąży, uwzględniając wymagane i możliwe do osiągnięcia warunki życia, o które mieszkańcy zabiegają i do osiągnięcia których dążą. Wyznaczenie celów szczegółowych w ramach poszczególnych priorytetów jest podparte proponowanymi działaniami do ich realizacji w okresie trwania Strategii.

Na podstawie diagnozy stanu oraz analizy SWOT, a także możliwości finansowych Gminy Zaręby Kościelne poniżej przedstawiono cele rozwojowe Gminy na lata 2016 – 2020, przy czym zostały one określone w obrębie czterech obszarów priorytetowych – *infrastruktury, zasobów ludzkich, gospodarki i środowiska*.

Tabela nr 29. Zestawienie celów strategicznych i operacyjnych Strategii Rozwoju Gminy Zaręby Kościelne na lata 2016 – 2020, z perspektywą na lata 2021 – 2025

Obszary priorytetowe			
Infrastruktura	Zasoby ludzkie	Gospodarka	Środowisko
<i>Cel strategiczny I. Poprawa i rozwój infrastruktury technicznej</i>	<i>Cel strategiczny II. Rozwój infrastruktury społecznej</i>	<i>Cel strategiczny III. Rozwój przedsiębiorczości i przeciwdziałanie bezrobociu</i>	<i>Cel strategiczny IV. Ochrona środowiskiem przyrodniczym i kulturowego</i>
Cele operacyjne			
I.1. Rozbudowa i modernizacja dróg gminny I.2. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodociągowej I.3. Budowa oczyszczalni ścieków i systemu kanalizacji zbiorczej I.4. Promocja ekologicznych systemów grzewczych oraz alternatywnych źródeł energii	II.1. Modernizacja i doposażenie obiektów dydaktycznych II.2. Modernizacja i doposażenie obiektów ochrony zdrowia II.3. Rozwój funkcji kulturalnych oraz sportowo – rekreacyjnych na terenie gminy II.4. Rozwój e-komunikacji	III.1. Rozwój rolnictwa ekologicznego III.2. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i sektora MSP III.3. Przeciwdziałanie bezrobociu III.4. Rozwój turystyki i rekreacji w oparciu o posiadane zasoby przyrodnicze i kulturowe	IV.1. Ochrona i właściwe kształtowanie zasobów przyrodniczych i krajobrazowych IV.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i historycznego IV.3. Kształtowanie proekologicznych i prozdrowotnych postaw

Źródło: opracowanie własne

Poniżej przedstawiono uszczegółowienie zdefiniowanych celów strategicznych oraz działania, których realizacja pozwoli na osiągnięcie poszczególnych celów operacyjnych.

Cel strategiczny I. Poprawa i rozwój infrastruktury technicznej

Realizacja powyższego celu ma przyczynić się do poprawy jakości życia na terenie Gminy Zaręby Kościelne poprzez wyposażenie techniczne domostw i związane z tym udogodnienia. Rozwój infrastruktury technicznej, tj. sieci dróg, połączenia telekomunikacyjne, sieci wodno – kanalizacyjne, itp., jest niewątpliwie istotnym czynnikiem wewnętrznym decydującym o potencjale rozwojowym danego obszaru. Ponadto jej rozwój wpływa na wzrost atrakcyjności inwestycyjnej danego terenu oraz jego awans gospodarczy. Poziom zaawansowania infrastruktury jest kluczową kwestią zarówno dla dotychczasowych, jak i potencjalnych mieszkańców oraz przyszłych inwestorów.

Cel operacyjny I.1. Rozbudowa i modernizacja dróg gminnych

Kierunki działań:

- budowa nowych dróg na terenie gminy
- modernizacja i poprawa stanu technicznego istniejących dróg gminnych
- budowa i modernizacja infrastruktury towarzyszącej, tj. chodniki i oświetlenie uliczne
- budowa ścieżek rowerowych

Cel operacyjny I.2. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodociągowej

Kierunki działań:

- kontynuacja rozbudowy i modernizacji sieci wodociągowej
- bieżąca konserwacja i modernizacja stacji uzdatniania wody z zachowaniem zasady ochrony zasobów wodny

Cel operacyjny I.3. Budowa oczyszczalni ścieków oraz systemu zbiorczej kanalizacji sanitarnej

Kierunki działań:

- budowa gminnej oczyszczalni ścieków
- systematyczna budowa sieci kanalizacyjnej w miejscowości o zwartej zabudowie mieszkaniowej
- wspieranie mieszkańców w budowie przydomowych

Cel operacyjny I.4. Promocja ekologicznych systemów grzewczych oraz alternatywnych źródeł energii

- promocja i wsparcie mieszkańców w wykorzystaniu ekologicznych paliw grzewczych oraz odnawialnych źródeł energii w gospodarstwach indywidualnych
- wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w obrębie budynków użyteczności publicznej

- termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej
- wymiana oświetlenia ulicznego na energooszczędne

Cel strategiczny II. Rozwój infrastruktury społecznej

W powszechnym rozumieniu *infrastruktura społeczna* służy zaspokajaniu szeroko pojętych potrzeb społecznych i kulturalnych. W ramach tego systemu wyróżnia się usługi wynikające z zadań samorządu terytorialnego i usługi komercyjne funkcjonujące na zasadach rynkowych. Infrastruktura społeczna obejmuje więc różnego rodzaju placówki oświatowe (np. przedszkola, szkoły), instytucje ochrony zdrowia i opieki społecznej (np. ośrodki zdrowia), obiekty związane z obsługą turystyczną i rekreacyjną, instytucje zapewniające dostęp do szeroko rozumianej kultury (np. biblioteki), a także instytucje służące ochronie prawa i bezpieczeństwu (policja). Zaspokojenie tych potrzeb jest niezbędne do funkcjonowania społeczeństwa i gospodarki, zarówno jako całości jak i poszczególnych jej dziedzin. Infrastruktura społeczna stanowi w dużej mierze o dobrobycie społeczeństwa, kształtuje warunki bytowe i staje się istotnym czynnikiem wspomagającym rozwój gmin i regionów, co w powiązaniu z innymi czynnikami aktywizującymi stanowi o ich potencjale ekonomicznym.

Cel operacyjny II.1. Modernizacja i wyposażenie obiektów dydaktycznych

Kierunki działań:

- modernizacja i rozbudowa obiektów dydaktycznych oraz wyposażenie ich w sprzęt komputerowy, audiowizualny i pomoce dydaktyczne
- stałe podnoszenie poziomu usług edukacyjnych oraz dostosowanie oferty edukacji pozaszkolnej (zajęcia sportowe, taneczne, muzyczne i inne) do potrzeb lokalnej społeczności

Cel operacyjny II.2. Modernizacja i wyposażenie obiektów ochrony zdrowia

Kierunki działań:

- zakup potrzebnego sprzętu dydaktycznego
- stałe podnoszenie jakości świadczonych usług medycznych

Cel operacyjny II.3. Rozwój funkcji kulturalnych oraz sportowo – rekreacyjnych na terenie gminy

Kierunki działań:

- remont świetlic wiejskich i ich wyposażenie
- budowa kortów tenisowych i boisk sportowych przy placówkach oświatowych, z możliwością korzystania z nich przez turystów
- budowa siłowni zewnętrznych
- budowa basenu odkrytego

Cel operacyjny II.4. Rozwój e-komunikacji

Kierunki działań:

- rozwój szerokopasmowego internetu na terenie gminy
- zapewnienie powszechnego dostępu do e – usług i e – administracji

Cel strategiczny III. Efektywna i innowacyjna gospodarka

Aktywność zawodowa mieszkańców stanowi jeden z podstawowych warunków rozwoju każdej gminy. Rozwiązanie problemów w sferze gospodarczej zdeterminuje rozwój gminy we wszystkich pozostałych sferach.

Ze względu na rolniczy charakter Gminy Zaręby Kościelne do tej pory jednym z głównych obszarów gospodarczej aktywności było rolnictwo, które charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem. Kierunek interwencji w tym zakresie powinien skupić się na stymulowaniu działań mających na celu utworzenie na terenie gminy strefy wyspecjalizowanego rolnictwa poprzez transfer nowych technologii. W ramach wsparcia rolnictwa konieczne jest podjęcie działań w kierunku kompleksowej edukacji rolników, profesjonalnego doradztwa, modernizacji gospodarstw rolnych oraz wskazania i promocji kierunków rozwoju (rolnictwo ekologiczne, promocja upraw na cele przemysłowe i energetyczne). Żywność ekologiczna w połączeniu z nową ofertą turystyczną może stanowić rozwiązanie napędu ekonomicznego. Producenci rolni podejmując współpracę z obiektami turystycznymi nie tylko podnieśliby jakość usług turystycznych, ale również rozpoczęliby budowę marki i promocję lokalnej produkcji rolnej.

Kluczowym zadaniem jest stymulowanie rozwoju i wzrost konkurencyjności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw poprzez m.in. zapewnienie wsparcia instytucjonalnego, systemu profesjonalnych szkoleń i doradztwa oraz stworzenie platformy wymiany informacji branży naukowej z przedsiębiorcami. Potencjalnym motorem rozwoju gospodarki Gminy Zaręby Kościelne może być również rozwój sektora usług rolno – spożywczych, handlu i rzemiosła.

Największy potencjał rozwojowy w sferze gospodarczej posiada sektor turystyki ze względu na bogate walory krajobrazowe gminy. Stworzenie pozytywnego wizerunku i marki daje możliwość rozwoju w wielu sferach życia mieszkańców gminy. Jest to przede wszystkim duży atut w działaniach na rzecz pozyskania inwestorów. Poważne wyzwanie dla władz gminy stanowi zwiększenie aktywności mieszkańców w sferze podjęcia działalności w turystyce wiejskiej, agroturystyce, turystyce specjalistycznej. Może to w sposób znaczący wesprzeć dochody mieszkańców, w szczególności w sektorze rolnictwa, a także zdeterminować powstanie nowych miejsc pracy oraz wpłynąć na napęd lokalnej gospodarki.

Kluczowym zadaniem stojącym przed gminą będzie opracowanie i wdrożenie zintegrowanego systemu promocji gospodarczej i inwestycyjnej.

Cel operacyjny III.1. Rozwój rolnictwa ekologicznego

Kierunki działań:

- popularyzacja i współpraca w organizacji szkoleń z zakresu rolnictwa ekologicznego
- pomoc organizacyjno – prawne w tworzeniu grup producenckich
- pomoc w zakresie pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania dla młodych rolników
- wsparcie rozwoju usług rolno – spożywczych poprzez promocję nowoczesnych technologii

Cel operacyjny III.2. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i sektora MSP

Kierunki działań:

- zorganizowanie powszechnego doradztwa gospodarczego dla podejmujących działalność gospodarczą
- zapewnienie mikro, małym i średnim przedsiębiorcom wsparcia instytucjonalnego, pomoc i ułatwienie dostępu do informacji o możliwościach pozyskania środków na utworzenie lub rozwój firmy, w tym środków przeznaczonych na rozwój obszarów wiejskich i innych funduszy Unii Europejskiej
- promowanie gminy jako miejsca atrakcyjnego do inwestowania
- zabezpieczenie terenów rozwojowych w media i promocja gospodarcza

Cel operacyjny III.3. Przeciwdziałanie bezrobociu

Kierunki działań:

- szkolenie i przekwalifikowanie bezrobotnych (we współpracy Powiatowego Urzędu Pracy)
- dostosowanie systemu edukacji do potrzeb rynku pracy
- wspieranie działań związanych z aktywizacją zawodową osób w wieku 25 – 34 lat oraz działań mających na celu zwiększenie adaptacji do nowych zawodów i mobilności mieszkańców
- zwiększenie absorpcji środków z Unii Europejskiej na programy służące podnoszeniu kwalifikacji osób pozostających bez pracy

Cel operacyjny III.4. Rozwój turystyki i rekreacji w oparciu o posiadane zasoby przyrodnicze i kulturowe

Kierunki działań:

- wspieranie inicjatyw z zakresu infrastruktury turystyczno – rekreacyjnej, bazy noclegowej oraz gastronomicznej
- budowa ścieżek rowerowych i szlaków pieszych
- oznakowanie turystyczne gminy

- zagospodarowanie terenów w sąsiedztwie rzeki Bug pod kątem turystyki i rekreacji, ze szczególnym uwzględnieniem budowy gminnego kąpieliska
- uwzględnienie dziedzictwa kulturowego gminy w ofercie turystycznej
- propagowanie gminnych atrakcji przyrodniczych, etnograficznych, kulturowych i historycznych w programach szkolnych, w mediach i różnego rodzaju wydawnictwach

Cel strategiczny IV. Ochrona środowiska przyrodniczego i kulturowego

Powyższy cel nawiązuje do idei zrównoważonego rozwoju i obejmuje swoim zakresem planowanie przestrzenne, gospodarkę terenami oraz ochronę środowiska przyrodniczego i kulturowego. Właściwe zarządzanie przestrzenią przyrodniczą oraz równoważenie działalności człowieka i ochrony przyrody stanowi istotny czynnik podnoszący warunki i poziom życia lokalnej społeczności, przy zachowaniu wysokiej jakości środowiska przyrodniczego.

Rolą samorządu lokalnego jest w szczególności takie kształtowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno – gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno – estetyczne.

Niezwykle istotna w osiągnięciu powyższego celu będzie edukacja ekologiczna i prozdrowotna realizowana zarówno przez samorząd lokalny, jak i organizacje pozarządowe.

Cel operacyjny IV.1. Ochrona i właściwe kształtowanie zasobów przyrodniczych i krajobrazowych

Kierunki działań:

- planowanie przestrzenne uwzględniające na równi potrzeby inwestorów, mieszkańców oraz środowiska przyrodniczego
- rozwiązanie problemu właściwego zagospodarowania ścieków bytowych
- racjonalna gospodarka odpadami komunalnymi
- likwidacja dzikich wysypisk śmieci
- zalesianie terenów o niskiej przydatności rolniczej
- dbałość o estetykę i czystość otoczenia, ze szczególnym uwzględnieniem gospodarstw rolnych

Cel operacyjny IV.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i historycznego

Kierunki działań:

- odnowa i konserwacja obiektów zabytkowych i historycznych przy wykorzystaniu środków Unii Europejskiej i innych dotacji
- rewaloryzacja zabytkowego układu przestrzennego miejscowości Kosuty i Złotoria Nowa

Cel operacyjny IV.3. Kształtowanie proekologicznych i prozdrowotnych postaw

Kierunki działań:

- edukacja mieszkańców w zakresie zrównoważonego korzystania z naturalnych zasobów środowiska oraz ich ochrony
- wdrożenie w placówkach oświatowych zajęć z zasad prawidłowego odżywiania i upowszechniania kultury sportu
- organizacja akcji o charakterze proekologicznym i prozdrowotnym (np. Sprzątanie Świata, itp.)
- promocja sportu i aktywnego wypoczynku
- rozwój infrastruktury sportowo – rekreacyjnej na terenie gminy
- zwiększenie świadomości społecznej w zakresie ładu przestrzennego

W poniższej tabeli nr 30 przedstawiono projekty (zadania inwestycyjne), które Gmina Zaręby Kościelne planuje zrealizować w okresie programowych niniejszej *Strategii*. Ich realizacja pozwoli na osiągnięcie założonych celów operacyjnych oraz przybliży Gminę do przyjętej wizji.

Tabela nr 30. Projekty (zadania inwestycyjne) przewidziane do realizacji w ramach Strategii Rozwoju Gminy Zaręby Kościelne na lata 2016 – 2020, z perspektywą na lata 2021 – 2025

Nazwa zadania	Źródła finansowania	Szacunkowe koszty realizacji
<i>Cel strategiczny I. Poprawa i rozwój infrastruktury technicznej</i>		
Budowa nowych punktów świetlnych – Wzrost bezpieczeństwa w ruchu komunikacyjnym	WFOŚ i GW Środki własne	226 081,72
Budowa oczyszczalni ścieków wraz z siecią kanalizacyjną w miejscowościach Zaręby Kościelne, Nienały Brewki – poprawa życia mieszkańców Gminy i poprawa warunków dla podstawowej działalności	UE Środki własne	5 007 621,44
Przebudowa drogi Gąsiorowo (przy stacji PKP) – poprawa stanu infrastruktury drogowej	UE Środki własne	215 109,00
Przebudowa drogi gminnej Nr 261133W Nienały-Szymany-Budziszewo w km 0+000,00 – 3+055,00 km. Poprawa stanu infrastruktury drogowej	UE Środki własne	2 268 800,00
Przebudowa drogi Kępiste Borowe –Uścianek Wielki- poprawa stanu infrastruktury drogowej	UE Środki własne	698 000,00
Przebudowa drogi Stara Złotoria-Piecki	UE Środki własne	600 00,00
Przebudowa drogi we wsi Chmielewo- Zawodzie – poprawa stanu infrastruktury drogowej	UE Środki własne	470 000,00
Przebudowa drogi we wsi Nienały Szymany w kierunku Skłody Stachy – poprawa infrastruktury drogowej	UE Środki własne	260 000,00
Przebudowa i rozbudowa drogi Skłody Stachy, Skłody Średnie, Skłody Piotrowice, Świerże Kończany - poprawa stanu infrastruktury drogowej	UE Środki własne	3 011 033,80
Przebudowa i rozbudowa drogi Uścianek Wielki, Grabowo. Poprawa stanu infrastruktury drogowej	UE Środki własne	512 000,00
Przebudowa i rozbudowa drogi Zgłeczewo Szlacheckie, Zgłeczewo Panieńskie - poprawa stanu infrastruktury drogowej	UE Środki własne	511 533,83
Przebudowa drogi Kępiste Borowe-Niemiry	UE Środki własne	3 000 000,00

Nazwa zadania	Źródła finansowania	Szacunkowe koszty realizacji
<i>Cel strategiczny I. Poprawa i rozwój infrastruktury technicznej</i>		
Przebudowa drogi Niemiry- do granicy z Gminą Małkinia Górna	UE Środki własne	1 100 00,00
Przebudowa drogi Świerze Panki-Świerze Kielce	UE Środki własne	500 000,00
Przebudowa drogi-Skłody Średnie-Grabowo	UE Środki własne	900 000,00
Przebudowa drogi Pętkowo Wielkie- Zgleczewo	UE Środki własne	1 000 000,00
Rozbudowa stacji uzdatniania wody w Zarębach Kość. –poprawa życia mieszkańców gminy i poprawa warunków dla podstawowej działalności	UE Środki własne	862 795,00
Wymiana źródeł światła w Urzędzie Gminy i jednostkach podległych-redukcja zużycia energii finalnej poprzez podniesienie efektywności energetycznej	Środki własne	70 000,00
Wymiana, rozbudowa, modernizacja taboru gminnego – redukcja zużycia energii finalnej poprzez podniesienie efektywności energetycznej	UE Środki własne	200 000,00
Budowa elektrowni wiatrowych i ogniw fotowoltaicznych (wykorzystanie możliwości w ramach prosument)	UE	brak danych
<i>Cel strategiczny II. Rozwój infrastruktury społecznej</i>		
Budowa Domu Kultury w Zarębach Kościelnych – poprawa stanu kultury w gminie	UE Środki własne	4 000 000,00
Opracowanie dokumentacji wraz z nadbudową szkoły podstawowej w Zarębach Kościelnych – poprawa warunków edukacyjnych	UE Środki własne	1 600 000,00
Rozbudowa i przebudowa budynku na potrzeby świetlicy gminnej na działce Nr 265 i 266 w Zarębach Kościelnych-poprawa warunków życia, stanu kultury w gminie	UE Środki własne	709 734,40
Budowa świetlicy w Złotorii Starej	UE Środki własne	1 00 000
Zakup lub wymiana urządzeń itd. biurowych w Urzędzie Gminy i jednostek podległych – poprawa warunków dla podstawowej działalności	Środki własne	30 000,00
Modernizacja budynku po szkole Podstawowej w Zakrzewie Kopijkach – poprawa życia mieszkańców gminy i poprawa warunków dla podstawowej działalności	UE Środki własne	820 000,00
Regionalne partnerstwo samorządów Mazowsza dla aktywizacji społeczeństwa informacyjnego w zakresie e- administracji i geoinformacji	Środki własne	27 320,67
Rozbudowa boiska przy Szkole Podstawowej im. Jana Pawła II w Zarębach Kościelnych-poprawa warunków życia, stanu kultury w gminie	UE Środki własne	800 000,00
Budowa odkrytego basenu	UE Środki własne	brak danych
<i>Cel strategiczny III. Rozwój przedsiębiorczości i przeciwdziałanie bezrobociu</i>		
Tworzenie możliwości dla działalności MSP – w zakresie innowacji	Środki własne	brak danych
Budowa ścieżek rowerowych i szlaków rowerowych – wzrost bezpieczeństwa w ruchu komunikacyjnym	UE Środki własne	200 000,00
<i>Cel strategiczny IV. Ochrona środowiskiem przyrodniczym i kulturowego</i>		
Budowa łuku triumfalnego	brak danych	brak danych
Budowa pomnika Szymona Zaręby	brak danych	brak danych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Zaręby Kościelne

6. Źródła finansowania działań realizowanych w ramach Strategii

Źródłami finansowania działań realizowanych w ramach *Strategia Rozwoju Gminy Zaręby Kościelne na lata 2016 – 2020* będą:

- środki własne samorządu lokalnego
- dotacje z budżetu państwa
- środki z Narodowego oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
- pożyczki i kredyty
- środki z innych jednostek samorządu terytorialnego
- środki z budżetu unijnego na lata 2014 – 2020

Szczególnie istotnym źródłem finansowania planowanych przez Gminę Zaręby Kościelne działań mogą okazać się Fundusze Europejskie na lata 2014 – 2020. Z budżetu polityki spójności na lata 2014 – 2020 Polska otrzyma 82,5 mld euro, czyli 349 miliardów złotych. Środki te będzie można zainwestować m.in. w badania naukowe i ich komercjalizację, kluczowe połączenia drogowe (autostrady, drogi ekspresowe), rozwój przedsiębiorczości, transport przyjazny środowisku (kolej, transport publiczny), cyfryzację kraju (szerokopasmowy dostęp do internetu, e – usługi administracji) czy włączenie społeczne i aktywizację zawodową.

Rysunek nr 2. Fundusze Europejskie na lata 2014 – 2020

Źródło: www.funduszeuropejskie.gov.pl

Komisja Europejska zatwierdziła wszystkie 22 programy (6 krajowych i 16 regionalnych) na lata 2014 – 2020. Poniżej przedstawiono propozycję podziału środków na programy krajowe.

Rysunek nr 3. Propozycja podziału Funduszy Europejskich 2014 – 2020 na programy krajowe

Źródło: www.funduszeuropejskie.gov.pl

Fundusze na mazowiecki regionalny program operacyjny stanowią około 60 proc. alokacji dla tego regionu i wynoszą 2.087,9 mln euro. Pozostałe 40 proc. środków z funduszy strukturalnych z puli dla Mazowsza, tj. 1,7 mld euro dostępne będzie dla beneficjentów z tego regionu w programach krajowych.

Dotacje w latach 2014 – 2020 w ramach RPO dla województwa mazowieckiego dostępnych będą na realizację trzech głównych celów strategicznych:

- **Rozwój konkurencyjnej gospodarki regionu opartej na innowacyjności, przedsiębiorczości, chłonnym rynku pracy i zrównoważonych zasobach.** Wsparcie dla innowacyjnej przedsiębiorczości regionu opartej na wiedzy i efektywnym wykorzystaniu zasobów prowadzące do zwiększenia chłonności regionalnego rynku pracy. Wzrost działalności badawczej i rozwojowej w przedsiębiorczości w celu podniesienia konkurencyjności regionu w skali kraju i Europy.
- **Przeciwdziałanie dysproporcjom regionalnym prowadzące do zwiększenia chłonności regionalnego rynku pracy poprzez wyrównywanie dostępu do zatrudnienia, włączenie społeczne i edukację.** Zwiększenie chłonności regionalnego rynku pracy, wyrównywanie dostępu do zatrudnienia, włączenie społeczne i edukacja w regionie opierają się na wsparciu grup defaworyzowanych, a także na ukierunkowaniu zatrudnienia na włączenie społeczne. Ponadto, znaczącą rolę odgrywają działania służące dostosowaniu edukacji do potrzeb rynku pracy. Powyższe przedsięwzięcia wpłyną na wzrost wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego Mazowsza, a tym samym zwiększenie spójności i konkurencyjności regionu.

- **Wsparcie działań wzmacniających zrównoważony rozwój środowiska na Mazowszu.** Rozwój gospodarczy nie może dokonywać się kosztem środowiska naturalnego, dlatego istotnym celem rozwoju Mazowsza jest wsparcie wzrostu efektywności energetycznej, większe wykorzystanie źródeł odnawialnych, co przyczyni się do zmniejszania emisji CO₂ i realizacji zobowiązań wynikających z pakietu klimatyczno-energetycznego. W RPO WM 2014-2020 nacisk na emisyjność nie jest tak duży jak na rozwój przedsiębiorczości i spójność, gdyż cel ten Mazowsze w znacznym stopniu osiągnie poprzez zaangażowanie Funduszu Spójności.

7. Wdrażanie i monitorowanie Strategii

7.1. Zasady realizacji Strategii

Strategia Rozwoju Gminy Zaręby Kościelne na lata 2016 – 2020, z perspektywą na lata 2021 – 2025 realizowana będzie z poszanowaniem zasad obowiązujących w ramach Polityki Spójności UE oraz zasad wskazanych w krajowych dokumentach strategicznych, m.in. w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020. Wśród głównych zasad realizacji *Strategii* wymienić należy:

- **zasada koncentracji (geograficznej i tematycznej)** – oznaczająca skoncentrowanie ograniczonych zasobów finansowych i organizacyjnych na wyodrębnionych obszarach geograficznych, w których potrzebna jest zewnętrzna interwencja dla pełnego wykorzystania potencjałów rozwojowych, jak również polegająca na skoncentrowaniu interwencji na działaniach zorientowanych na strategiczne dziedziny decydujące o konkurencyjności regionów w dłuższym horyzoncie czasowym lub ograniczeniu interwencji do określonych działań,
- **zasada partnerstwa i współpracy** – rozumiana jako współudział, współdecydowanie i współodpowiedzialność podmiotów publicznych i niepublicznych za realizację celów *Strategii*, jak również współpraca (oparta na wzajemnym zaufaniu) w realizacji wspólnych przedsięwzięć,
- **zasada koordynacji** – oznaczająca ścisłe i kompleksowe powiązanie działań różnych podmiotów publicznych i niepublicznych realizujących zróżnicowane przedsięwzięcia rozwojowe za pośrednictwem zespołu instrumentów o charakterze instytucjonalnym, prawnym i planistycznym,
- **zasada subsydiarności** – zakładająca planowanie i realizację celów *Strategii* przez różne podmioty, na możliwie najniższym poziomie administracyjnym gwarantującą najwyższą efektywność jej realizacji,
- **zasada wieloszczeblowego zarządzania procesami rozwoju regionalnego** – odnosząca się do zinstytucjonalizowanej sieci powiązań na poziomie europejskim – krajowym – regionalnym – lokalnym, umożliwiającej większe zaangażowanie partnerów społeczno – gospodarczych w realizację *Strategii*,

- **zasada zintegrowanego podejścia terytorialnego** – dotycząca lepszego wykorzystania ukrytych lub niewłaściwie wykorzystywanych zasobów (w tym zasobów ludzkich), oraz specjalizacji terytoriów o różnym poziomie rozwoju, bazująca na wewnętrznym (endogenicznym) potencjale rozwojowym i odpowiadająca na specyficzne potrzeby województwa oraz umożliwiającą realizację interwencji odpowiadających na wyzwania rozwojowe dostosowane do lokalnych uwarunkowań,
- **zasada podejmowania decyzji w oparciu o rzetelne informacje** – gwarantująca realizację *Strategii* w kontekście obiektywnych faktów, danych, wniosków i rekomendacji oraz ekonomiczno – społecznych teorii naukowych za pomocą przejrzystego i sprawnego systemu monitorowania i ewaluacji,
- **zasada zrównoważonego rozwoju** – oznaczająca integrowanie celów i wymogów ochrony środowiska z innymi politykami, strategiami i działaniami.

Wdrażanie strategii rozwoju jednostki samorządu terytorialnego to zespół czynności, których celem jest:

- osiągnięcie postawionych celów, w tym szczególnie przez realizację zawartych w niej przedsięwzięć inwestycyjnych, usługowych, administracyjnych czy organizacyjnych,
- koordynacja w czasie i przestrzeni realizacji poszczególnych przedsięwzięć,
- monitorowanie realizacji poszczególnych przedsięwzięć i weryfikacji stopnia osiągnięcia celów postawionych w strategii,
- monitorowanie aktualności treści strategii i jej bieżące korygowanie.

Skuteczność wdrażania *Strategii* będzie uzależniona od czynników wewnętrznych i zewnętrznych, do których w szczególności należą:

- dostępność środków finansowych,
- powiązanie polityki rozwoju prowadzonej przez samorząd gminny z politykami wdrażanymi na poziomie regionalnym, krajowym i unijnym,
- koordynacja działań wszystkich partnerów procesu wdrażania *Strategii*,
- sprawność działania samorządu gminnego oraz konsekwencja władz gminnych kolejnych kadencji w realizacji przyjętych kierunków rozwoju gminy,
- sprawność współdziałania samorządu gminnego z przedstawicielami szczebla powiatowego i wojewódzkiego oraz z wojewódzką i centralną administracją rządową, a także organizacjami pozarządowymi,
- stabilność sytuacji społeczno – gospodarczej w województwie, kraju oraz Unii Europejskiej,
- społeczne zrozumienie i akceptacja celów określonych w *Strategii*,
- aktywność mieszkańców i przedsiębiorców działających na terenie gminy,
- współdziałanie różnych grup (przedsiębiorców, środowiska administracyjnego, ekologów, aktywistów ochrony dóbr kultury, urbanistów i innych) wdrażających ideę zrównoważonego rozwoju na poziomie gminy.

Jednym z elementów wdrażania celów strategicznych i kierunków działania jest aktualizacja *Strategii*, polegająca na dostosowaniu jej zapisów do zmieniających się realiów życia społeczno – gospodarczego na terenie Gminy Zaręby Kościelne. W praktyce taka aktualizacja powinna sprowadzać się do:

- realizacji założonych celów strategii (weryfikacji aktualności celów dokumentu),
- opracowania nowych celów strategicznych, operacyjnych i kierunków działania (jeśli zaistnieje taka potrzeba),
- monitoringu realizacji celów pod kątem terminu realizacji zadań, a także określenia nowych terminów realizacji zadań

7.2. Podmioty uczestniczące we wdrażaniu Strategii

Strategia Rozwoju Gminy Zaręby Kościelne na lata 2016 – 2020, z perspektywą na lata 2021 – 2025 będzie realizowana przez wiele instytucji, w tym instytucji finansowych, organizacji, podmiotów działających lokalnie i na rzecz gminy. Podmiotem odpowiedzialnym za realizację, wdrażanie i osiąganie zamierzonych celów *Strategii* jest Gmina Zaręby Kościelne, w imieniu której działa Wójt Gminy.

W realizację *Strategii* włączone będzie szerokie grono partnerów reprezentujących m.in. jednostki organizacyjne i pomocnicze Gminy, organizacje pozarządowe, instytucje społeczno – gospodarcze, przedsiębiorców i instytucje otoczenia biznesu. Istotną także będzie współpraca ponadlokalna, z innymi samorządami, instytucjami i środowiskami społeczno – gospodarczymi. Pracownicy Urzędu Gminy, poprzez swoje plany pracy, zobowiązani będą do wdrażania zapisów ujętych w *Strategii*. Współpraca wymienionych środowisk jest warunkiem koniecznym dla osiągnięcia celów w niej założonych.

7.3. Wskaźniki monitorowania realizacji Strategii

W celu uzyskania właściwej kontroli nad tym procesem wdrażania *Strategii* i weryfikacji postępów, konieczne jest wprowadzenie zasad stałego, okresowego monitoringu, którego celem jest uzyskanie konkretnych mierników osiągnięcia założonych celów. Wybór właściwych mierzalnych wskaźników dostępnych w statystyce publicznej i wewnętrznej gminy spowoduje efektywne monitorowanie procesów wdrażania strategii.

Strategia rozwoju gminy jest dokumentem żywym i dynamicznie reagującym na zmiany. W celu zapewnienia sprawnej realizacji i oceny jej postępów, ale również aktualizacji i dostosowania do zmieniających się warunków społeczno – gospodarczych, zaleca się aby nie rzadziej niż okres wyborczy, czyli raz na cztery lata, dokonywano szczegółowej analizy realizacji celów strategicznych w oparciu o opracowane wskaźniki dostępne w statystyce publicznej i wewnętrznej gminy.

Poza stałym monitoringiem zaleca się również dokonywanie ewaluacji dokumentu na podstawie rocznych sprawozdań, tj. oceny stopnia realizacji strategii do założonych wskaźników, prawidłowości ich realizacji, oceny przyjętych wskaźników w odniesieniu do celów strategicznych i operacyjnych. Ewaluacja powinna dostarczyć odpowiedzi na pytanie jakie są efekty realizacji strategii, pokazać szanse i zagrożenia z nią związane oraz celowość przyjętych zasad i procedur, może także zmierzyć poziom zadowolenia mieszkańców z dokonanych zmian.

Poniżej przedstawiona lista rekomendowanych mierników realizacji strategii stanowi propozycję oraz może podlegać modyfikacjom.

Tabela nr 31. Proponowane mierniki realizacji Strategii Rozwoju Gminy Zaręby Kościelne na lata 2016 – 2020, z perspektywą na lata 2021 – 2025

Nazwa wskaźnika	Jednostka pomiaru	Źródło
Cel strategiczny I. Poprawa i rozwój infrastruktury technicznej		
Długość wyremontowanych dróg gminnych/ powiatowych	km	gmina, powiat
Długość nowo wybudowanych dróg gminnych	km	gmina
Długość nowo wybudowanych chodników	km	gmina
Długość nowo wybudowanych ścieżek rowerowych	km	gmina
Długość nowo wybudowanej sieci wodociągowej	km	gmina
Liczba nowo wybudowanych przyłączy wodociągowych	sztuk	gmina
Liczba wszystkich przyłączy wodociągowych na terenie gminy	sztuk	gmina
Ludność korzystająca z sieci wodociągowej w stosunku do ogółu ludności	%	gmina
Liczba nowo wybudowanych przydomowych oczyszczalni ścieków	sztuk	gmina
Liczba mieszkańców, którzy skorzystali ze wsparcia gminy w budowie przydomowych oczyszczalni ścieków	sztuk	gmina
Ludność korzystająca z przydomowych oczyszczalni ścieków w stosunku do ogółu ludności	%	gmina
Ludność mająca dostęp do szerokopasmowego internetu w stosunku do ogółu ludności	%	gmina
Nakłady finansowe przeznaczone na zapewnienie mieszkańcom gminy dostępu do szerokopasmowego internetu	zł	gmina
Nakłady finansowe przeznaczone na zapewnienie mieszkańcom gminy dostępu do e – usług i e – administracji	zł	gmina
Cel strategiczny II. Rozwój infrastruktury społecznej		
Liczba osób (rodzin) korzystających z pomocy społecznej	sztuk	gmina, powiat
Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy	sztuk	PUP
Liczba osób bezrobotnych korzystających ze szkoleń	sztuk	PUP, powiat
Liczba dzieci w przedszkolach	sztuk	gmina
Liczba osób korzystający z zajęć pozaszkolnych	sztuk	gmina
Liczba osób korzystający ze świetlic wiejskich	sztuk	gmina
Nakłady finansowe przeznaczone na doposażenie bazy oświatowej	zł	gmina, placówki oświatowe
Nakłady finansowe przeznaczone na budowę i modernizację infrastruktury sportowo – rekreacyjnej	zł	gmina
Środki pozyskane na realizację przedsięwzięć edukacyjnych, kulturalnych i sportowych	zł	gmina, jednostki organizacyjne
Liczba organizacji pozarządowych zarejestrowanych w rejestrze REGON	sztuk	gmina, GUS
Liczba zrealizowanych wydarzeń kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych	sztuk	gmina, jednostki organizacyjne

Nazwa wskaźnika	Jednostka pomiaru	Źródło
<i>Cel strategiczny III. Rozwój przedsiębiorczości i przeciwdziałanie bezrobociu</i>		
Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON	sztuk	gmina, GUS
Liczba utworzonych miejsc pracy poza rolnictwem	sztuk	gmina, powiat, GUS
Liczba wydanych publikacji informacyjnych	sztuk	gmina, powiat
Liczba przedsięwzięć edukacyjnych o tematyce gospodarczej	sztuk	gmina, powiat
Liczba przedsięwzięć kulturalnych o tematyce gospodarczej	sztuk	gmina, powiat
Liczba obiektów świadczących usługi turystyczne, w tym gospodarstw agroturystycznych	sztuk	gmina, powiat, ODR
<i>Cel strategiczny IV. Ochrona środowiska przyrodniczego i kulturowego</i>		
Liczba przedsięwzięć edukacyjnych i kulturalnych o tematyce ekologicznej i prozdrowotnej	sztuk	gmina, powiat
Masa odpadów zawierających azbest usunięta z terenu gminy	Mg	gmina, Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego
Masa odpadów komunalnych poddanych recyklingowi	Mg	gmina, podmioty odbierające odpady
Liczba obiektów użyteczności publicznej poddanych termomodernizacji	sztuk	gmina
Liczba odnowionych obiektów zabytkowych i historycznych	sztuk	gmina
Liczba gospodarstw korzystających z ekologicznych technologii grzewczych	sztuk	gmina, powiat
Liczba nowo wybudowanych odnawialnych źródeł energii	sztuk	gmina, powiat
Liczba mieszkańców, którzy skorzystali ze wsparcia gminy w budowie odnawialnych źródeł energii	sztuk	gmina
Nakłady finansowe przeznaczone na budowę i modernizację infrastruktury turystycznej	zł	gmina, powiat, prywatni inwestorzy
Liczba zorganizowanych przedsięwzięć o charakterze turystyczno – rekreacyjnym	sztuka	gmina, powiat
Nakłady finansowe przeznaczone na promocję gminy	zł	gmina
Liczba instytucji i podmiotów zaangażowanych w promocję gminy	sztuk	gmina, powiat, prywatni inwestorzy

Źródło: opracowanie własne

Spis tabel, wykresów i rysunków

RYSUNEK NR 1. SCHEMAT KLASYFIKACJI ANALIZY SWOT	66
WYKRES NR 1. STAN LUDNOŚCI WEDŁUG FAKTYCZNEGO ZAMIESZKANIA NA TERENIE GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE W LATACH 2000 – 2014	22
WYKRES NR 2. STAN LUDNOŚCI WEDŁUG WIEKU NA TERENIE GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE W LATACH 2000 – 2014	22
WYKRES NR 3. BEZROBOTNI [OSOBY] ZAREJESTROWANI NA TERENIE GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE W LATACH 2005 – 2014	29
WYKRES NR 4. UDZIAŁ BEZROBOTNYCH [%] ZAREJESTROWANYCH W LICZBIE LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM NA TERENIE GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE W LATACH 2000 – 2014	29
WYKRES NR 5. GOSPODARSTWA DOMOWE KORZYSTAJĄCE Z POMOCY SPOŁECZNEJ NA TERENIE GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE W LATACH 2010 – 2014	32
WYKRES NR 6. KWOTA ŚWIADCZEŃ RODZINNYCH WYPŁACONYCH NA TERENIE GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE W LATACH 2010 – 2014	33
WYKRES NR 7. OGÓLNA STRUKTURA BUDŻETY GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE NA LATA 2012 – 2015	63
WYKRES NR 8. STRUKTURA WYDATKÓW BUDŻETU GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE NA LATA 2012 – 2015	64
TABELA NR 1. LICZBA MIESZKAŃCÓW SOŁECTW GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE	20
TABELA NR 2. SYTUACJA DEMOGRAFICZNA GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE W LATACH 2000 – 2014	21
TABELA NR 3. ZMIANY W GOSPODARCE ROLNEJ NA TERENIE GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE W LATACH 2002 – 2010	24
TABELA NR 4. RODZAJE UPRAW I POWIERZCHNIA ZASIEWÓW NA TERENIE GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE W LATACH 2002 – 2010	24
TABELA NR 5. POGŁOWIE ZWIERZĄT GOSPODARSKICH NA TERENIE GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE W LATACH 2002 – 2010	25
TABELA NR 6. PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ WPISANE DO REJESTRU REGON NA TERENIE GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE W LATACH 2000 – 2014	27
TABELA NR 7. BEZROBOTNI NA TERENIE GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE W LATACH 2000 – 2014	28
TABELA NR 8. OPIEKA ZDROWOTNA NA TERENIE GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE W LATACH 2000 – 2014	31
TABELA NR 9. OPIEKA SPOŁECZNA NA TERENIE GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE W LATACH 2010 – 2014	32
TABELA NR 10. ZASOBY MIESZKANIOWE GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE W LATACH 2000 – 2014	34
TABELA NR 11. CHARAKTERYSTYKA DRÓG GMINNY NA TERENIE GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE	36

TABELA NR 12. ZESTAWIENIE DANYCH O SIECI WODOCIĄGOWEJ NA TERENIE GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE.....	37
TABELA NR 13. ZUŻYCIE WODY NA TERENIE GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE W LATACH 2000 – 2014	38
TABELA NR 14. GOSPODAROWANIE ŚCIEKAMI NA TERENIE GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE W LATACH 2000 – 2014	38
TABELA NR 15. LOKALIZACJA PRZYDOMOWYCH OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW NA TERENIE GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE	39
TABELA NR 16. GOSPODARKA ODPADAMI NA TERENIE GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE W ROKU 2005 ORAZ W LATACH 2010 – 2014	40
TABELA NR 17. WYKAZ POMNIKÓW PRZYRODY NA TERENIE GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE	51
TABELA NR 18. ZESTAWIENIE OCEN JEDNOLITYCH CZĘŚCI WÓD POWIERZCHNIOWYCH RZEKI BUG W LATACH 2010 – 2014	54
TABELA NR 19. ZESTAWIENIE OCEN JEDNOLITYCH CZĘŚCI WÓD POWIERZCHNIOWYCH RZEKI BROK W LATACH 2010 – 2014	54
TABELA NR 20. ZESTAWIENIE OCEN JAKOŚCI WÓD RZEKI BROK W PUNKCIE POMIAROWYM ZARĘBY KOŚCIELNE W 2006 R.....	55
TABELA NR 21. KLASYFIKACJA TERENU STREFY MAZOWIECKIEJ Z UWZGLĘDNIENIEM KRYTERIÓW OKREŚLONYCH W CELU OCHRONY ZDROWIA	56
TABELA NR 22. KLASYFIKACJA TERENU POWIATU WOŁOMIŃSKIEGO Z UWZGLĘDNIENIEM KRYTERIÓW OKREŚLONYCH W CELU OCHRONY ROŚLIN.....	57
TABELA NR 23. WYNIKI POMIARÓW PÓL ELEKTROMAGNETYCZNYCH NA TERENIE POWIATU OSTROWSKIEGO	59
TABELA NR 24. WYKAZ OBIEKTÓW WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW NA TERENIE GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE	60
TABELA NR 25. STRUKTURA BUDŻETY GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE NA LATA 2012 – 2015.....	62
TABELA NR 26. WIELOLETNIA PROGNOZA FINANSOWA GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE.....	65
TABELA NR 27. ANALIZY SWOT – MOCNE I SŁABE STRONY	67
TABELA NR 28. ANALIZY SWOT – SZANSE I ZAGROŻENIA.....	67
TABELA NR 29. ZESTAWIENIE CELÓW STRATEGICZNYCH I OPERACYJNYCH STRATEGII ROZWOJU GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE NA LATA 2016 – 2020, Z PERSPEKTYWĄ NA LATA 2021 – 2025	70
TABELA NR 30. PROJEKTY (ZADANIA INWESTYCYJNE) PRZEWIDZIANE DO REALIZACJI W RAMACH STRATEGII ROZWOJU GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE NA LATA 2016 – 2020, Z PERSPEKTYWĄ NA LATA 2021 – 2025	76
TABELA NR 31. PROPONOWANE MIERNIKI REALIZACJI STRATEGII ROZWOJU GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE NA LATA 2016 – 2020, Z PERSPEKTYWĄ NA LATA 2021 – 2025	83